PEISAJUL URBAN ÎN CONTEXTUL TEHNOLOGIEI INFORMAȚIONALE

- studiu asupra implicațiilor și tendințelor noilor tehnologii în structura urbană tradițională -

Cristina Iuliana Enache

Editura universitară „Ion Mincu”
București, 2024

Volum publicat în cadrul proiectului:
„Dezvoltarea capacității instituționale a UAUIM pentru cercetare în arhitectură şi urbanism prin crearea unei culturi a diseminării rezultatelor", Acronim CULTADISER

Proiect finanțat prin Consiliul Naţional pentru Finanţarea Învățământului Superior - FDI 2024 / Domeniul Strategic de Finanţare D6 – „Dezvoltarea capacității instituționale pentru cercetare în universități"

ediție îngrijită de
Elena Dinu
copertă și design
Cristina Iuliana Enache

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
ENACHE, CRISTINA IULIANA
Peisajul urban în contextul tehnologiei informaţionale : studiu asupra implicaţiilor şi tendinţelor noilor tehnologii în structura urbană tradiţională / Cristina Iuliana Enache. - Bucureşti : Editura Universitară "Ion Mincu", 2024

ISBN 978-606-638-361-5

71

Lucrarea de faţă reprezintă strict punctul de vedere al autorului. Responsabilitatea lucrării îi revine în întregime autorului, atât în ceea ce priveşte conţinutul, cât şi forma.

Toate drepturile rezervate. Nici o parte din această publicație nu poate fi reprodusă, stocată sau transmisă prin orice mijloace de natură electronică, mecanice, de copiere, înregistrare sau alte forme fără permisiunea scrisă a autoarei și a editurii.

© 2024 Editura Universitară „Ion Mincu”, Str. Academiei nr. 18-20, Sector 1, București, România, cod 010014, https://editura.uauim.ro/

Cartea „***PEISAJUL URBAN ÎN CONTEXTUL TEHNOLOGIEI INFORMAȚIONALE.*** *Studiu asupra implicațiilor și tendințelor noilor tehnologii în structura urbană tradițională*” este extrasă din teza de doctorat cu același titlu, susținută public de către autoare în anul 2010. Prima parte a tezei a fost publicată în anul 2013 la Editura Universitară „Ion Mincu” și a fost intitulată „*Orașul și Societatea Urbană în Era Informației” (ISBN 978-606-638-060-7).*

CUPRINS

Cuvânt înainte 6

Introducere 10

CAPITOLUL 1 **Peisaj – tehnologie – genius loci** 18
1.1. Despre Peisaj 19
_peisajul – delimitări conceptuale 19
_peisajul – cadrul evoluției societății 24
1.2. Relația Individ – Spațiu - Peisaj 26
_despre spațiu 26
_dimensiunea socială a spațiului 30
1.3. Tehnologie și Peisaj 34
_extrapolarea informațională a conceptului de peisaj – noi interpretări 35
_modalități de manifestare a tehnologiei în peisaj 39
_utilizarea tehnologiei informaționale în configurarea obiectului arhitectural – urban și rolul său în peisajul urban 44
1.4. Relația Genius Loci – Peisaj. Un discurs pentru continuitate 48
_genius loci – evoluția conceptului și percepția acestuia în actualitate 48
_despre loc – structură, caracter, identitate 53
_dimensiunea urbană a conceptului 56
_genius loci și tehnologie – informație latentă și informație indusă în peisaj 59

CAPITOLUL 2 **Identitatea urbană în era informației** 64
2.1. Informație, Peisaj, Identitate 65
_informație și identitate urbană 65
_ problema identității urbane în cadrul noilor orașe–regiuni 71
2.2. Cadrul urban tradițional în contextul revoluției IT 76
_patrimoniu și dezvoltare urbană în orașul european tradițional 76
_studii și exemple 81
_spațiul urban hypertext – modelarea peisajului urban; relația cu structura urbană tradițională 88

CAPITOLUL 3 **Strategii de intervenție** 92
3.1. Strategii generale și etape de intervenție în vederea constituirii unui peisaj urban specific societății informaționale 93
_stabilirea contextului 93
_ipoteze de studiu 94
_niveluri de abordare 95
_etape de studiu 95

3.2. Studiu de caz – Strategie de restructurare a Peisajului Urban aferent unei zone urbane constituite, în contextul Erei informaționale, al Globalizării și al Regionalizării *100*

_premise de studiu / delimitarea cadrului general *100*
_paliere de percepție / scări de studiu *104*
_delimitare / decupaje / argumentare *108*
_analiza integrată - multidimensională *111*
_oportunități și tendințe de restructurare pentru revitalizarea zonei și a peisajului urban *122*
_identificarea elementelor de diversitate și a capacității de adaptabilitate a țesutului urban *124*
_selectarea imaginilor specifice sau reprezentative corespunzătoare diferitelor scări spațiale *128*
_interacțiunea dintre palierele morfologic și funcțional ale spațiului urban *132*
_armonizarea dintre istorie și modernitate - relaționarea palierelor temporale *134*
_identificarea spațiilor care pot primi noi interpretări (raportate la identitatea întregului) *135*
_construirea de noi imagini și/sau identificarea imaginilor existente care să exprime specificul corespunzător diferitelor "lumi" ale societății informaționale *138*
_construirea unui sistem spațial multiscalar, în vederea realizării conexiunilor dintre diferitele scări de percepție *140*
_stabilirea de strategii de constituire a identității urbane *144*
_concluzii ale studiului de caz *148*

Bibliografie *151*
Glosar de termeni specifici *159*

Titlul lucrării pe care o prefaţăm pe scurt, "Peisajul Urban în contextul tehnologiei informaţionale. Studiu asupra implicaţiilor şi tendinţelor noilor tehnologii în structura urbană tradiţională" anunţă deosebita complexitate a tematicii cercetate, integrând atât aspecte conceptuale cât şi elemente orientate către probleme practice care vizează strategiile generale de restructurare a peisajului zonelor urbane.

Chiar din titlu este ferm afirmată coordonata specifică, aceea care defineşte ideile cuprinse în acest volum, în primul rând impactul tehnologiei informaţionale asupra studiului conformării oraşului. Din această perspectivă, cartea are meritul de a aduce în prim plan, pe lângă problemele specifice studiului dinamicii peisajului urban, o abordare nouă în largul domeniu al lucrărilor teoretice asupra urbanismului de la noi.

Din perspectiva ansamblului lucrărilor rezultate în urma studiilor de specialitate ale Şcolii Doctorale de Urbanism, lucrarea este rezultatul unei viziuni profesionale originale, vizând un domeniu practic neabordat la acest nivel în contextul amintit mai sus. Structurarea coordonată a problematicii tendinţelor tehnologiei informaţionale cu domeniul care vizează dinamica peisajului urban poate fi încadrată în tendinţa din ce mai mult asumată de a conferi oraşului caracterul identitar care poate fundamenta, împreună cu alte idei, specificul spaţial care defineşte o comunitate urbană. Obiectivele asumate ale acestei lucrări au în vedere înţelegerea fenomenului general al informatizării abordate prin prisma înţelegerilor şi a reinterpretărilor contemporane ale oraşului sub imperiul asumării diversităţii, complexităţii dar mai ales a necesarelor nuanţări ale dinamicii acestuia.

Dimensiunea teoretică a cercetării este decis prezentată în capitolul introductiv şi se bazează pe o clară expunere a metodologiei construite pentru aceasta dar şi pe o semnificativă reamintire a celor mai importante contribuţii anterioare care fundamentează alegerea şi redefinirea temei dezvoltate de către autoare.

Capitolul I – Peisaj – tehnologie – genius loci cuprinde succinte delimitări conceptuale privind peisajul, care sunt prezentate în cadrul evoluţiei societăţii împreună cu punctarea relaţiilor dintre individ, spaţiu (inclusiv dimensiunea socială a acestuia) şi peisaj. Aceste elemente pregătesc analiza complexă a problematicii peisajului în conexiune cu tehnologia informaţională. Prezentarea acesteia în conexiune cu peisajul a prilejuit autoarei schiţarea unor noi interpretări asupra extrapolării informaţionale a conceptului de peisaj, inclusiv prezentarea unor aspecte semnificative ale utilizării unei tehnologii puternice pentru configurarea obiectelor arhitecturale şi ale celor urbane.

O importantă parte a lucrării o constituie dezvoltarea analizei raportului dintre Genius Loci şi peisaj. Plecând de la prezentarea evoluţiei primului dintre cele două concepte, autoarea detaliază principalele idei legate de ideile de loc şi identitate, fără a pierde din vedere dimensiunea urbană a conceptului. Această dezvoltare fundamentează o nouă interpretare a relaţiei dintre Genius Loci şi tehnologie, o ideecare

pune în valoare informaţia latentă a primului în raport cu cea indusă de către cel de al doilea termen discutat.

Capitolul 2 – Identitate urbană în era informaţiei afirmă de la început necesitatea studiului coordonat dintre informaţie şi identitate urbană într-o abordare multiscalar spaţială care include şi oraşul-regiune. Viziunea contextuală a studiului este susţinută de precizarea locului pe care patrimoniul îl are în mod necesar în procesele de dezvoltare urbană. Ideile sunt susţinute de o serie de prezentări succinte ale unor cercetări care fundamentează o nouă idee, aceea de spaţiu urban hypertext. Aceasta, pe lângă fireasca raportare la diversitatea fenomenului urban, reprezintă baza analitică şi de acţiune privind modelarea peisajului urban raportat la structura urbană tradiţională. Această viziune asupra dinamicii oraşului constituie una dintre cele mai importante idei de natură să faciliteze înţelegerea multidimensională a spaţiului modelat de civilizaţie: anume cea fizică şi cea culturală.

Capitolul 3 – Strategii de intervenţie reprezintă contribuţia aplicativă a acestui studiu. Segmentul metodologic al acestei cercetări precizează liniile generale de desfăşurare ale acesteia şi precizează obiectivul specific: construirea unei strategii care creionează contextul şi formularea ipotezelor studiului şi a nivelelor de abordare dar şi enumerarea în cadrul acestuia a etapelor de intervenţie orientate către elaborarea peisajului urban specific societăţii informaţionale.

Studiul de caz, urmărind modul de lucru precizat mai sus precizează cu claritate premisele acestui segment al cercetării, fapt care conduce către delimitarea cadrului general de intervenţie. Palierele diferite ale intervenţiilor necesare în sensul realizării studiului de caz se bazează pe identificarea unor paliere distincte ale scărilor spaţiale şi cele ale percepţiei peisajului urban, metodă integrată bazată pe înţelegerea multidimensională a subiectului studiat.

Sensul practic al acestui capitol este excelent fundamentat în primul rând de structura metodologică a studiului care a permis identificarea oportunităţilor privind tendinţelor de restructurare necesare dezvoltării peisajului urban integrat în revitalizarea zonei luată în considerare.

Ţesului urban, elementul conceptual care se află la baza acestei dezvoltări a cercetăriii materializate în această lucrare a condus către identificarea diversităţii urbane care constituie premisa adaptabilităţii ţesutului urban. Analiza imaginilor urbane specifice diferitelor scări spaţiale evidenţiază paliere morfologice şi funcţionale diferite şi consolidează principiile unei necesare armonizări a relaţionării diferitelor paliere istorice identificabile pentru diverse decupaje ale peisajului unui oraş şi care permit interpretări de natură să fie raportate la identitatea generală a întregului analizat.

Această analiză pertinentă şi permanent susţinută de întregul demers analitic permite identificarea acelor imagini care au potenţialul să evidenţieze specificul care caracterizează diversitatea expresiilor societăţii informaţionale.

Elementele analitice foarte clar structurate constituie baza expunerii unui sistem multiscalar spaţial propus şi realizat prin studiu şi care permite identificarea conexiunilor dintre diferite scări de percepţie şi, pe cale de consecinţă, exprimarea

elementelor specifice care se articulează într-o identitate urbană.

Studiul de caz a permis formularea unor concluzii desfăşurate sub premisele elaborării argumentate a unei strategi de restructurare a Peisajului Urban aferent unei zone urbane constituite s-a desfăşurat în contextul Erei informaţionale, al Globalizării şi al Regionalizării, aşadar decis orientată către problemele dezvoltării urbane.

Studiul materializat în această carte a abordat printr-o viziune nouă atât decupajul specific original al dezvoltării complexe a oraşului dar mai ales relaţionarea cu o modalitate de structurare a studiului de redefinire a subtemelor profesionale specifice care afirmă o fundamentare contemporană a acestora dar mai ales o semnificativă deschidere asupra dezvoltării în continuare a temei abordate în coordonare cu schimbările din ce în ce mai rapide pe care oraşul şi le asumă.

Limpezimea cu care sunt expuse şi dezvoltate conceptele care stau la baza acestei cercetări susţine ideile sintetice originale ale acestui studiu. Structura generală a lucrării dovedeşte o excelentă logică internă a cercetării şi evidenţiază o clară desfăşurare a tematicilor abordate şi a discursului ştiinţific.

Bogăţia şi mai ales fundamentarea ideilor cuprinse în această carte poate lărgi un câmp specific de cercetare care constituie o fecundă direcţie de studiu a fenomenului urban şi ale implicaţiilor teritoriale ale acestuia în cadrul viitoarelor cercetărilor doctorale. Lucrarea ilustrează clar şi la un înalt nivel domeniul de studiu abordat coordonatele argumentate mai sus, cercetarea având o deosebită calitate ştiinţifică şi care argumentează necesitatea continuării şi nuanţării cercetărilor pe acest subiect.

Cartea integrează o serie de aspecte sintetice ale dezvoltării urbane atrăgând atenţia asupra necesităţii de a integra într-o viziune unitară dezvoltarea aspectelor caleidoscopice ale realităţii oraşului şi a teritoriului.

Prof. univ. dr. arh. ***Cătălin Niculae Sârbu***
Universitatea de arhitectură şi Urbanism "Ion Mincu", Bucureşti

Ne aflăm într-o retrospectivă
a obiectului pierdut, atât la nivelul
sensului, cât şi al limbajului.
Ne situăm în două paliere de realitate:
în faţa a ceea ce este pierdut
şi în anticiparea a ceea ce ne aşteaptă.
Ideea modernităţii este cea a unei
dimensiuni continue în care
trecutul şi viitorul coexistă.

Jean Baudrillard

INTRODUCERE

Prezenta lucrare reprezintă a doua și ultima publicație extrasă din Teza de Doctorat cu același titlu. Prima parte a fost publicată în anul 2013 la Editura Universitară „Ion Mincu", și a purtat numele de „Orașul și Societatea Urbană în Era Informației".
Subiectul de cercetare propus în cadrul tezei a determinat o abordare succesivă a termenilor implicați, permițând ulterior etapizarea publicării lucrării.

În "*Le declin de villes / ou la recherche d'un nouvel urbanisme*", Lewis Mumford susținea declinul sigur al orașelor. Referitor la Ecumenopolisul prevăzut de Constantin Doxiadis ca o consecință a creșterii populației la scară planetară, Mumford considera alarmant faptul că această "non - entitate urbanoidă" se constituie ca singur mijloc de a face față acestei amenințări. „*Concepând, în ciuda principiilor ecologice, această unitate planetară, Dr. Doxiadis n-a făcut decât să combine într-o simplă și gigantică fantezie cele două coșmaruri ale timpurilor noastre: totala congestiune și completa dispersare, o altă manieră de a exprima exterminarea totală. Principiile sale statistice sunt false, deducțiile gratuite, și solutia sa absurdă. Nu putem decât spera că acest ultim coșmar va avea reversibilitatea cea mai rea : în clipa suspansului dramatic, poate că ne vom trezi*."[1]

Bernard Stiegler afirmă că, în final orașul devine un terminal de rețea: „*aceste rețele transportă memoria industrială. Dacă conceptul de oraș se schimbă, sinteza spațiu - timp nu-și mai are locul. În orașul contemporan, memoria vine din afară prin aceste rețele de comunicație; are loc deci virtualizarea memoriei și... dezorientarea. Orașul terminal pune problema practicității sale și prima chestiune a durabilității este aceea a coerenței sistemului tehnic cu alte sisteme (economic, financiar, juridic...) și cu ritmurile lor de evoluție*"[2]. Orașul este însă un cap de rețea încă din secolul al XIX-lea, când centrele urbane și-au extins influența datorită gărilor și căilor ferate. Orașul "telecomunicant" se deschide către lumea întreagă. O consecință a acestuiaeste generarea unui "mutant": centrul de la periferie. Din pricina crizei de spațiu, a presiunii infracționale produse de zonele peri–centrale – centrele de afaceri și comerț s-au relocat pe circumferința marilor orașe europene. Computerizarea serviciilor permite astfel ca, de pildă, centrul informatic al unei bănci să se afle amplasat excentric în raport cu filiala. Pe de altă parte, civilizația informației modifică nu numai structurile și modurile de funcționare ale societăților transnaționale, ci și redefinește rolul orașelor la nivel mondial.

[1] **Mumford, Lewis** – *Le declin de villes ou la recherche d'un nouvel urbanisme*, ed. France – Empire, 1970, p.190
[2] Urbanisme, martie 1996, *Cite virtuelle ou ville reelle ?*, Agnes Richard, Pierre Gras.

Materializarea fizică, în teritoriu a noilor tehnologii informaţionale, deşi se manifestă cel mai puternic la scară globală[3], începe să devină vizibilă şi la nivelul organismului şi structurii urbane, o dată cu modificarea constituţiei psihologice sociale şi individuale, şi a conştientizării acesteia. Marile centre urbane suferă transformări în special la nivelul structurii funcţionale şi de mobilitate (atât internă – în cadrul organismului urban, cât şi externă – la nivelul conectivităţii în teritoriu), dar şi la nivelul imaginii şi formei arhitecturale.

Generând astfel o sumă de problematici ce urmează a fi dezbătute, se pot formula câteva enunţuri – premise ce stau la baza cercetării, argumentând alegerea peisajului urban ca principal subiect al studiului:

1. constituindu-se ca instrument în asigurarea şi menţinerea unui nivel de existenţă şi a unui suport de evoluţie a societăţii, tehnologia este în prezent factorul care determină dinamica acesteia – şi indirect – a cadrului său de viaţă, cu preponderenţă cel urban. Ca atare, peisajul oraşelor devine dependent de noile descoperiri tehnologice, aşteptând transformarea implicită – care porneşte de la elementele sale morfologice, în directă legătura cu manifestarea nevoilor societăţii şi individului. Aflându-ne in perioada revoluţiei informaţionale şi comunicaţionale, metamorfoza este determinată în principal de *fluxuri* – fie că acestea sunt canale de comunicaţie, de transmitere a informaţiei, sau direcţii şi tipuri de mobilitate (fizică / virtuală).
2. ca spaţiu al informaţiei (existente, induse şi / sau adăugate), peisajul urban concentrează schimbările esenţiale în psihologia umană (implicit socială – având în vedere că nu se manifestă singular – fiind vorba de informaţie şi comunicare), prin manifestări diferite, în funcţie de cadrul fizic şi / sau moştenirea culturală a locului.
3. considerând că la baza schimbărilor se află transmiterea informaţiei şi comunicarea, forma urbană corespunzătoare noilor structuri sociale tinde să se modifice în favoarea spaţiului public, al spaţiului interactiv, de contact şi comunicare. (la acest nivel se manifestă paradoxul societăţii noastre – deşi tot mai individualizată, aceasta dezvoltă şi promovează comunicarea – fizică

[3] **Laguerre, Michel S.** – *The Digital City/ The American metropolis and information technology* – The digital identity of the city: Approaches and interpretations / IT as Process and Globalization as Outcome – august 2005 - *Efectele tehnologiei informaţionale asupra oraşului sunt variate, multiple şi fragmentate. Tehnologia informaţională este un proces complex, iar globalitatea este una din consecinţe. Globalizarea rezultă din varietatea practicilor locale şi proceselor desfăşurate local, conectează oamenii in reţele locale. O caracteristică fundamentală a reţelei este că divide datorită faptului că unifică, produce heterogenitate şi diversitate datorită omogenităţii sale – localităţile se adaptează noii realităţi digitale fără să-şi înlăture identitatea. Revoluţia tehnologiei informaţionale se presupune că va conduce către o conectivitate universală care reprezintă capacitatea oricărui sistem computaţional de a comunica cu altul.*

şi virtuală, determinând o accentuare a nevoii de contact, de socializare fizică).

4. studiul impactului tehnologiei informaţiei şi telecomunicaţiilor asupra Peisajului urban se încadrează în categoria operaţiunilor de pre-vizionare a tendinţelor de dezvoltare urbană, în vederea planificării / proiectării – la nivel de strategie, urmărind o evoluţie parţial controlată, construită pe baza unor scenarii de transformare a organismului urban, pornind de la o ipoteză dată de fenomenele şi procesele dominante.

5. forma arhitecturală începe să ilustreze la nivelul conceptului noile tehnologii, care se constituie ca instrument de lucru în proiectare, influenţând direct procesul pe care aceasta îl presupune – lucru vizibil atât la nivelul eficienţei în lucru, cât şi la nivel estetic.

Problema ridicată de lucrarea de faţă este aceea a rolului peisajului şi a elementelor sale de forţă în cadrul procesului de stabilire a direcţiilor şi tendinţelor oraşelor, a importanţei conceptului de loc în conturarea formei urbane, în contextul celor aproape două secole de industrializare şi urbanizare artificială. Se pune întrebarea dacă, în condiţiile oraşelor existente, în care factorii economici, politici, sociali, tradiţionali, culturali se exprimă pregnant în determinarea direcţiilor de evoluţie urbană, locul - conţinător al acelor elemente care-l fac pe individ conştient de trecutul şi tradiţia sa - mai există ca informaţie de bază în conturarea tendinţelor de dezvoltare ale oraşului. În ce măsură şi la ce scară se mai face simţit în condiţiile actuale, în ce mod mediul înconjurător acceptă sau chiar influenţează procesul de antropizare exprimat fizic prin forma urbană - se constituie ca probleme pe care această lucrare încearcă să le abordeze.

Organismul urban se constituie şi evoluează ca entitate, ca întreg, sub influenţa legilor sale interne şi a interacţiunii cu mediul exterior. Cum spune Christopher Alexander, nucleul său este atât locul său de naştere, cât şi originea creşterii sale continue. Evoluţia sa porneşte din specificul, din structura trecutului său, dar este creată din prezent, într-un moment de maxim echilibru al sistemului urban. Evoluţia nu poate fi prevăzută, nu îi poate fi stabilită finalitatea; acestea rezultă din interacţiunea procesului în sine cu sistemul[4]. Factorul major care influenţează şi determină dezvoltarea aşezărilor umane este macropeisajul, acesta constituind contextul fizic în care omul îşi desfăşoara existenţa, cadrul evoluţiei sociale, element de influenţa culturală şi religioasă. În multe cazuri, poate deveni element de identitate locală sau regională, întărind apartenenţa socială şi permanenţa tradiţiilor, precum şi atractivitatea zonei.

[4] **Alexander, Christopher** - *A new theory of urban design,* The MIT Press, 1987.

Problemele pe care această lucrare vrea să le prezinte sunt multiple; în primul rând este necesară conştientizarea momentului. Şi anume – a faptului că de curând s-a pus punct unei perioade în care oraşul părea iremediabil distrus, rupt de orice context, un oraş ale cărui valori şi priorităţi s-au pierdut iremediabil. Şi a faptului că ne aflăm într-o perioadă de reconsiderare a valorilor, ierarhiilor şi funcţiilor organismului urban, integrat în contextul în care se constituie – ca urmare a forţelor interne şi externe ce contribuie la dezvoltarea sa. Este vorba de o percepere a locului ca sursă de informaţii – oportunităţi în evoluţie, de înţelegere a necesităţii de identitate a individului – identitate ce trebuie exprimată în forma urbană, de înlăturare a fenomenului de înstrăinare pe care cadrul urban actual îl determină la nivel fizic, social, comportamental.

În acest context, se constituie ca absolut necesară înţelegerea relaţiei loc – oraş, a raportului dintre aşezarea antropică şi cadrul configurativ ce caracterizează situl, precum şi a conexiunilor în teritoriu pe care acesta le oferă. Pentru că în cadrul sintezei spaţiu – timp, locul are procesul său propriu de evoluţie, constituindu-se ca receptor de informaţii şi relaţionări, fiind indirect influenţat de schimbările mediului înconjurător, de evoluţia societăţii şi implicit a nevoilor, de schimbarea ierarhiei priorităţilor. Dar nici un moment locul nu-şi pierde valorile iniţiale, acestea rămân latente ca puncte de forţă în teritoriu.

Planificată sau nu, evoluţia urbană răspunde unei inerţii. Acelei inerţii care este însăşi motivul care a dus la formarea organismului urban în locul respectiv. Toate oraşele medievale au cunoscut acest proces, iar acum, în pragul unei conştientizări, îl simt din nou; genius loci s-a dovedit a fi suficient de puternic încât să schimbe totalmente concepţia raţională a formei urbane ce s-a instituit timp de două secole în peisajul urban mondial. În acelaşi timp, o forţă de altă natură a cucerit lumea: aceea a informaţiei. Înţeleasă iniţial ca duşman al locului, informaţia se dovedeşte a fi opusul, dacă nu chiar mai mult. Pentru că schimbarea modului de relaţionare şi circulaţie a informaţiei determină o flexibilitate mult mai mare în concepţia formei urbane, în stabilirea funcţiilor sale. Dependenţa între oraşe slăbeşte, astfel încât acestea sunt libere să-şi urmeze inerţia.

Paradoxul este acela al unei interdependenţe; aceste noi activităţi urmau să substituie comunicaţii directe, dar ele depind în realitate de acestea, şi contribuie la rândul lor la sporirea cererii în această privinţă: divertismentele electronice au întărit nevoia de divertismente reale, lucru care s-a întâmplat şi cu educaţia electronică, consultaţia electronică, şi toate celelalte facilităţi electronice [5].

[5] Hall, Peter - *Oraşele de mâine,* Ed. All Educational, 1999 – p.468

Tendinţa este aceea a găsirii unei noi identităţi entităţilor urbane în formare, pe baza moştenirii fizice, culturale, istorice, economice şi a tendinţelor de evoluţie, a rolului (existent sau potenţial) local, regional, continental, global şi a conexiunilor teritoriale, susţinute şi întărite de noile tehnologii de comunicare şi transmitere a informaţiilor. În acest context se pot formula o serie de întrebări, bazate pe procesul de formare a acestei identităţi urbane ale societăţii informaţionale:

- Care sunt aspectele tehnologiei informaţiei şi telecomunicaţiilor care influenţează şi determină modificări la nivel urban?
- Care sunt palierele urbane influenţate şi tendinţele induse?
- În ce mod este influenţat Peisajul (natural şi urban) de către noile tehnologii?
- Care sunt noile forme urbane ale erei informaţionale ? există influenţe şi asupra obiectului de arhitectură urban?
- În ce măsură şi în ce condiţii spiritul locului se mai poate manifesta în spaţiul urban? Care este scara la care se mai poate discuta existenţa acestui concept?
- Cum poate fi identificată specificitatea locală în actuala discontinuitate urbană? Cum se poate realiza conexiunea între diferitele părţi ale entităţilor urbane şi cum poate fi aceasta percepută? Care este rolul acestei conexiuni în comunicare şi în transmiterea informaţiilor?
- Care este rolul Peisajului în procesul de re-constituire a Identităţii noilor entităţi urbane?
- Care sunt caracteristicile Peisajului Urban al societăţii informaţionale?

Lucrarea urmăreşte dezbaterea unei problematici extrem de importante prin actualitatea subiectului, în condiţiile în care fenomenele analizate nu pot fi judecate prin prisma efectelor, sau consecinţelor – de altfel încă prea puţin existente, ci numai prin evaluarea estimativă şi a previziunilor emise sau deduse.

Demersul metodologic îşi propune astfel o abordare graduală a problematicii, prin paliere şi trepte de analiză, urmărind o conştientizare a contextului general care se constituie ca mediu de existenţă a societăţii în transformare. Cercetarea se concentrează asupra palierului urban, urmărind o identificare şi analizare a factorilor care determină influenţe la nivel urban – pornind de la macroteritoriu, nivel global, regional şi local, focalizând concluziile asupra conturării influenţelor şi modelării peisajului şi formei urbane. Studiul asupra peisajului urmăreşte înţelegerea acestuia ca spaţiu conţinător de istorie, cultură, tradiţie, dar şi tendinţe – la nivel de potenţial, înţeles în

context global – local – ca element în cadrul unui sistem teritorial. Ideea de bază este aceea că peisajul este conţinător de informaţii – deci sursă, şi în acelaşi timp, receptor, absorbind informaţii şi transformându-se sub efectul acestora. În consecinţă, peisajul este un sistem adaptabil, interactiv – reacţionând colaborativ la influenţele mediului.

Concluziile deduse conduc către o necesitate de re-interpretare a conceptelor, de încadrare a acestora în contextul contemporaneităţii – înţelegând faptul că nu putem discuta la nivel utopic tendinţele determinate de tehnologia informaţiei şi telecomunicaţiilor – într-un peisaj virgin, ci numai percepând realitatea urbană – şi anume faptul că acestea se aplică peste un existent – moştenitor al unor forme şi contexte constituite evolutiv, istoric. Peisajul urban al Erei Informaţionale se constituie în acest fel ca o consecinţă a transformărilor produse de societatea la rândul ei în schimbare, şi este redefinit şi reinterpretat în urma demersului propus. Problema care se pune în continuare este de rezolvare a disfuncţiilor rezultate în urma clasicei opoziţii vechi – nou, sau altfel spus tradiţie – tehnologie, prin conturarea unor posibile direcţii construite pe diferite scenarii generale, cu o aplicabilitate flexibilă variind în funcţie de context. Disfuncţiile se referă în principal la rezolvarea problemelor de apropriere şi identitate din cadrul peisajului urban, în context global – de afirmare a unui specific local în condiţiile uniformizării culturale, rezolvările propuse urmărind depăşirea cadrului teoretic general, studiul de caz constituind o etapă necesară în cadrul demersului metodologic.

Ţinând cont de rolul şi importanţa Peisajului, importanţa studierii implicaţiilor Tehnologiei Informaţionale asupra acestuia rezultă în primul rând din necesitatea de estimare şi pre-vizionare a modului de transformare, a pericolelor sau riscurilor, sau, dimpotrivă, a avantajelor, în vederea rezolvării problemelor apărute, în acord cu nevoile societăţii, şi a sprijinirii procesului de metamorfozare a organismelor urbane existente în noile entităţi urbane ale Erei Informaţionale.

Aceste procese care se produc în urma impactului noilor tehnologii acţionează pe fondul general al globalizării, dar în contexte culturale, economice, sociale diferite, producând reacţii şi consecinţe diferite – pozitive sau negative, cu efecte puternice asupra peisajului urban. Organismele urbane sunt astfel puse în situaţii mai mult sau mai puţin oportune, în funcţie de rolul local, regional sau global, de capacitatea de transformare şi evoluţie, de identitatea cultural – istorică.

Intenţia lucrării este de aceea de a identifica diferitele situaţii posibile, generând astfel direcţii de acţiune în funcţie de aspectele dominante, de identităţi latente sau potenţiale de dezvoltare locale, urmărind susţinerea formării de peisaje urbane puternice, în care specificul şi coerenţa spaţială devin

esenţiale. Peisajul urban informaţional devine la nivel global similar conceptului comercial de *brand*, neexistând însă pericolul identificării cu acesta, depăşindu-l prin semnificaţie, valoare, istorie şi rol social.

Studiul de faţă propune o dezbatere a unor concepte aparent antagonice, încercând prin gradualitatea discursului o altfel de percepere a acestora, o depăşire a definiţiilor sau interpretărilor mai mult sau mai puţin clasice, printr-o întrepătrundere a semnificaţiilor, dincolo de particularitate, demonstrând faptul că generalitatea se caracterizează prin libertate de interpretare şi interacţiune. Trebuie înţeles faptul că Tehnologia Informaţională are la bază INFORMAŢIA, în timp ce aceeaşi INFORMAŢIE generează specificitatea – respectiv genius loci. Perceperea unui astfel de paradox – şi anume a faptului că fenomene complet diferite pornesc din aceeaşi rădăcină, este posibilă numai prin debarasarea de convenţii şi interpretări devenite reguli, prin lărgirea perspectivei de percepţie, prin identificarea acelui element al particularului care poate deveni general.

Deschiderea de noi paliere de discuţie asupra unor concepte ca **tehnologie**, **dezvoltare urbană** şi **peisaj**, implică o altfel de abordabilitate a subiectului. Percepţia în actualitate determină o creştere a importanţei rolului peisajului – a imaginii în spatele căreia se află un sistem complex ce implică sfere diverse – socială, istorică, economică, politică – sprijinită de tehnologie – în vederea unei dezvoltări urbane coerente şi echilibrate, urmărite în contextul globalizării şi dezvoltării durabile.

CAPITOLUL 1
PEISAJ – TEHNOLOGIE – GENIUS LOCI

1.1. Despre peisaj

Peisajul – delimitări conceptuale

Auguste Berque afirmă despre *peisaj* că acesta este ***fapt social, natural, subiectiv şi obiectiv, producţie materială şi culturală, reală şi simbolică***. Termenul de *peisaj* a cunoscut o serie de definiţii pe parcursul timpului, fiind multă vreme asociat cu noţiunea de tablou, de subiect de pictură – referindu-se la priveliştea care se întinde în faţa ochilor. Cea mai recentă delimitare conceptuală a termenului apare în cadrul Convenţiei Europeane a Peisajului de la Florenţa, din anul 2000, care defineşte peisajul ca *suprafaţa, întinderea percepută de om, al cărei caracter este rezultatul acţiunilor şi interacţiunilor factorilor naturali şi / sau antropici. (desemnează o parte din teritoriu perceput ca atare de către populatie, al cărui caracter este rezultatul acţiunii si interacţiunii factorilor naturali şi / sau umani.).* Ideea este că, dincolo de definiţia identificabilă în dicţionar – *întindere din teritoriu care se oferă privirii*[6], conceptul a fost completat cu referinţe de ordin ştiinţific şi istoric: *peisajul este expresia observabilă prin intermediul simţurilor, de pe suprafaţa pământului, rezultată din combinaţia dintre natură, tehnică şi cultura oamenilor. El este în continuă schimbare şi nu poate fi perceput decât în dinamica sa, istoria fiind cea de-a patra lui dimensiune*[7]. Acestor observaţii trebuie adăugată valoarea estetică a peisajului – fondată în primul rând pe valori culturale, şi în al doilea rând pe sensibilitatea artistică.

Peisajul este compus din spaţii - care cuprind atât volumetria generală a elementelor sale componente (morfologia şi structura spaţiului), dar şi activităţile, procesele şi societatea care utilizează, consumă şi/sau locuieşte acel spaţiu. Astfel, în funcţie de tipologia elementelor care îl compun, peisajul poate fi natural sau antropic (care, în funcţie de gradul de antropizare – poate fi rural sau urban), în accepţiunea sa fiind incluse aspecte multiple – fizice, economice, funcţionale, geografice, ecologice, de mediu, sociale, culturale, istorice, arheologice, etc. Sintetizat, peisajul este (aşa cum este delimitat de către J.L. Larcher şi T. Gelgon)[8]:

- imaginea unei zone climatice sau al unui microclimat;
- imaginea reliefului major (munte, vale, câmpie);
- o imagine delimitată, definită de elemente fizice (linii de forţă,

[6] Dictionar Hachette 1997

[7] **Pitte, Jean Robert** – *Histoire du paysage francais*, ed. Taillandier, 1992

[8] **Larcher, J.L., Gelgon, T.** – *Amenagement des espaces verts urbains et du paysage rural*, ed. TEC&DOC, Paris, 2000, p. 134

limite);

- o reprezentare spaţială (rurală, urbană, industrială);
- spaţiu al activităţilor umane (cadru de viaţă, producţie, loisir);
- oglinda societăţii (mod de organizare, de funcţionare);
- o memorie (istorică, economică);
- un scop social (ecologic, economic, politic);
- un bun patrimonial (conservat, restaurat);
- o identitate culturală (legendă, tradiţie, obicei);
- un bun colectiv;
- un spaţiu de conflict, de decizie.

Fig. 1. ***Peisaje – delimitate de relieful major, imagini culturale ale societăţilor care le locuiesc - Veneţia, Cortina d'Ampezzo, Porto.*** *Sursa – arhiva personală*

Se pot atribui multiple înţelesuri cuvântului peisaj – prin utilizarea a două cuvinte cheie : *teritoriu* şi *percepţie*. Teritoriul este cheia fundamentală de stabilire a coordonatelor, iar percepţia este interpretarea a ceea ce se petrece în teritoriu. Teritoriul este realitatea tangibilă, percepţia influenţează judecata asupra acestuia, hermeneutic şi critic, când acesta e observat. Observarea peisajului se produce prin percepţie, înţelegere şi emoţie. Peisajul este fuziunea dintre ce se vede şi ce nu se vede din teritoriu; textura este expresia profundă a structurii şi istoria care precedă şi determină semantica sitului realizată de comunităţile care au trăit în teritoriu şi s-au format geografic şi social. Teritoriul semnifică baza mediului, transformată de modul în care este locuit.

Peisajul este una dintre preocupările majore ale societăţii de azi – în contextul dezvoltării urbane, a dezvoltării durabile, a menţinerii şi protejării ariilor naturale, etc. Dar, pentru a putea descrie peisajul modern, este important a înţelege lunga traiectorie a dezvoltării peisajului în secolele anterioare – trecând prin grădina închisă a antichităţii, peisajele naturii sălbatice ale evului mediu, peisajul urban al perioadei industriale.

Primul peisaj a fost cel al naturii virgine, în care omul vânător trebuia să supravieţuiască. Primele aşezări au căutat în natură acele elemente care să le ofere necesarul existenţei umane - şi pentru mult timp, amprenta antropică în peisaj a fost timid implantată. În afara imaginii oferite de primele comunităţi umane, antichitatea aduce grădinile închise, spaţii în care sălbăticia naturii este mimată într-o zonă controlată, cu o vegetaţie luxuriantă, specifice Persiei Antice.

O diferenţă în perceperea peisajului se produce în antichitatea grecească, când se dezvoltă o atitudine faţă de peisaj – în sensul respectului şi admiraţiei formelor naturale, elemente de inspiraţie pentru ştiinţele exacte, arta, arhitectura, etc. Marcarea peisajului natural prin intervenţia antropică, căutarea siturilor spectaculoase, sublinierea topografiei terenului sunt câteva din atitudinile abordate în acest sens. Antichitatea romană propune o dualitate în inserţia în peisaj – pe de o parte apar marile oraşe – concentrări mari de populaţie – veritabile peisaje urbane, pe de altă parte propune reîntoarcerea la natură – puternic resimţită în cadrul peisajelor rurale.

În perioada Evului Mediu, având în vedere declinul urban bine cunoscut, peisajul major este cel natural, cu „inserţii" de aşezări abandonate, cetăţi distruse, şi aşezări fortificate – închise către lumea din afară, permanent pericol pentru locuitori. Italia renascentistă readuce interesul şi către ceea ce înseamnă natura, fie prin întoarcerea către peisajele virgiliene, fie prin grădinile extrem de arhitecturale în concepţie, care, de altfel, se deschid către natură. Clasicismul francez este prima etapă în modelarea efectivă a peisajului, în sensul în care modelează natura şi o utilizează pentru agrement, punând o puternică amprentă asupra acesteia.

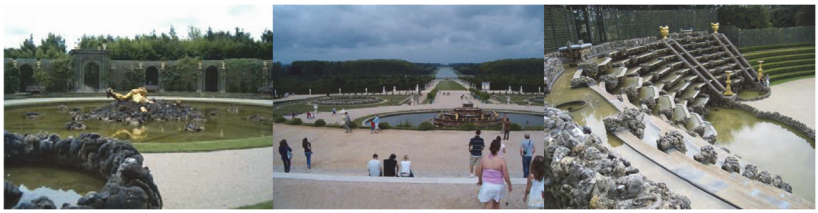

Fig. 2. ***Grădinile de la Versailles****. Sursa – arhiva personală*

Perioada dezvoltării urbane aduce noi semnificaţii ale conceptului de peisaj, în sensul în care intervenţia antropică devine destul de puternică astfel încât să se constituie în peisaj de sine stătător, mai exact – peisaj urban. Oraşul începe să se comporte ca un organism, ceea ce produce un întreg mecanism al funcţionării sale, determinând forme urbane şi imagini specifice, personalizate prin identităţi locale sau culturale. Peisajul rezultat este în

consecinţă o amprentă puternică a societăţii, în sensul în care aceasta îşi manifestă identitatea culturală şi/sau specificul tradiţional. Natura începe să fie adusă înăuntru, prin intermediul parcurilor urbane, oraşele se dezvoltă dincolo de limitele vechilor cetăţi, comunicând cu peisajul natural, urmând elementele de forţă din teritoriu. Dincolo de oraş, antropicul se manifestă la nivelul drumurilor de legatură – căi ferate şi drumuri comerciale, dintre localităţi.

Fig. 3. ***Place de Vosges, Paris – peisaj urban specific perioadei exploziei urbane****. Sursa – arhiva personală*

Perioada industriala implică schimbări majore, în sensul în care o nouă imagine, aceea a marilor situri industriale, se transformă în reper în teritoriu – atât la nivel fizic - estetic, cât şi economic şi social – aducând cu sine urbanizarea şi exploatarea naturii şi a resurselor sale. Apariţia maşinii dezvoltă mobilitatea, şi o dată cu aceasta un nou peisaj – restructurarea vechilor drumuri – urbane şi interurbane. Orasul funcţionalist modifică la rândul său imaginea urbană, prin introducerea de noi forme urbane, complet diferite – atât prin abordare, cât şi prin estetica propusă. Carta de la Atena stabileşte noile reguli ale dezvoltării urbane, cuantifică necesarul de spatiu plantat (clădirile de locuinţe sunt inserţii într-un mare parc urban), zonifică funcţional oraşul – traducând totul în termeni de nevoi.

Fig. 4. ***Peisaj - sit industrial Câmpulung Muscel****. Sursa – arhiva personală*

Exploatarea intensă a naturii, distrugerea unor mari situri valoroase, poluarea intensă, distrugerea identităţii urbane, suprapuse peste o dezvoltare tehnologică fără precedent, au determinat în perioada post industrială acea reconsiderare a peisajului. Declinul industriei a generat o serie de arii abandonate – fie în zone urbane, fie în zone naturale, ecosisteme distruse şi mari probleme sociale. Pe acest fond, noi atitudini iau naştere – atât artistice şi culturale (land art, protecţia patrimoniului natural şi antropic), cât şi ecologice şi economice. Ariile industriale sunt fie înlocuite cu elemente cu o puternică identitate (Bilbao), fie suferă conversii functionale (Emscher Park – Duisburg, bazinul Ruhr). Pe de altă parte, dezvoltarea continuă a oraşelor, apariţia marilor metropole, oraşe globale şi mondiale, aglomeraţii urbane, aduc probleme suplimentare în discuţie, cum ar fi zonele de periferie urbană, restructurarea organismului urban în vederea satisfacerii noilor nevoi, modificări în psihologia societăţii.

Fig. 5. ***Emscher Park - Duisburg, bazinul Ruhr – conversia ariei industriale****. Sursa – arhiva personală.*

În trecut s-a făcut deseori abstracţie de problematica peisajului în dezvoltarea siturilor urbane, industriale, turistice, tehnologice. În prezent intervenţia asupra peisajului este inevitabilă, datorită fenomenului de intensă urbanizare, ridicând probleme de integrare din punct de vedere fizic, economic, ecologic, social, estetic, cultural. Disocierea dintre peisaj şi urbanizare ce poate rezulta în urma neglijării acestor probleme, poate crea zone de rupere a unităţii ecologice şi peisagere. Din acest punct de vedere, studiile de peisaj trebuie realizate în paralel cu proiectele de infrastructură (rutieră, feroviară, tehnică) sau cu situaţiile locale (restructurări urbane, probleme sociale) care-l afectează.

Pe parcursul timpului ştiinţa peisajului s-a dezvoltat ca modalitate de analiză, de înţelegere, de interpretare a fiinţei umane în relaţiile sale cu natura. În prezent, noţiunea de peisaj este corelată cu dinamicile sociale şi culturale ale mediului cotidian, aflându-se într-un moment istoric special, de amestec complex de relaţii politice, culturale şi sociale, ale cărui caracteristici îi influenţează puternic dezvoltarea: explozia demografică, urbanizarea fără limite, dispariţia resurselor naturale, apariţia unei conştiinţe ecologice de masă.

Problema peisajului urban se pune în contextul în care tot mai frecvent oraşul încetează să mai comunice cu mediul înconjurător, rupere încurajată şi de dezvoltarea tehnologică fără precedent, care satisface o mare parte din nevoile individului şi societăţii actuale. Peisajul urban trebuie să devină un element de continuitate în cadrul oraşului, care să asigure:

- continuitatea istorică şi culturală, prin încadrarea în context şi prin preluarea caracteristicilor locului;
- continuitatea elementului natural;
- asigurarea valorilor estetice urbane.

Peisajul joacă astfel un rol extrem de important în procesul de restructurare urbană, trebuie văzut dincolo de valenţele sale estetice sau decorative. Peisajul oferă înainte de toate un context complex, cu puternice implicaţii asupra cadrului social, cultural şi istoric. Acesta poate deveni elementul de continuitate care să asigure continuitatea spaţială, dialogul dintre nou şi vechi – tradiţie şi modernitate, dintre cadrul antropic şi cadrul natural.

Peisajul – cadrul evoluţiei societăţii

Complexitatea conceptului de Peisaj este determinată de faptul că acesta ***se constituie ca fundal de existenţă a societăţii***, fiind martorul istoriei şi evoluţiei acesteia – dupa cum spune şi Auguste Berque – *societăţile îşi amenajează mediul înconjurător în funcţie de interpretările pe care i le dau, şi îl interpretează pe acesta în funcţie de amenajările pe care le fac. Peisajul naşte istoria societăţii şi o modifică la rândul său: peisajul este o amprentă, dar este în acelaşi timp şi o matrice.*

Peisajul este reflexia unei societăţi şi la rândul său generează asupra individului, asupra grupurilor sociale, filtre care variază în funcţie de cultură, şi în acelaşi timp cu ea; peisajul – este un rezultat al interacţiunii natural – uman (natură – cultură).

Fig. 6. ***Modalităţi de integrare a aşezărilor umane în peisaj - aşezări din Spania (Bocairent), România (Rupea), Italia (Matera).*** *Sursa – arhiva personală*

Peisajul urban se referă la structura ariei geografice specifice unui oraş, inclusiv componentele sale biologică, de mediu fizic şi socială, considerate ca o continuitate a spaţiului înglobator, exprimând caracteristicile structurale ale mediului înconjurător. Peisajul urban este exprimarea culturală a societăţii care locuieşte spaţiul, este expresia relaţiei pe care aceasta o are cu mediul în care îşi desfăşoara existenţa. Ca atare, oraşul în sine este forma în care comunitatea a tradus informaţiile fizice şi/sau non-fizice existente în peisaj. Peisajul urban nu este numai oraşul în peisaj, sau natura din oraş; este oraşul însuşi ca peisaj**.** Conceptul a început să se formeze o dată cu primele tendinţe de degajare a marilor opere arhitectonice de clădirile fără valoare care parazitau spaţiul din jurul acestora (fenomen de redescoperire a istoriei), valorificând în acelaşi timp spaţiul public urban, descoperind noi perspective şi unghiuri de percepţie. Introducerea ulterioară axului ca element morfologic de bază în construirea peisajului urban, şi teoretizarea elementelor care intră în componenţa lui (ritm, accent, repere, fundaluri, etc.) conduc către o statuare a conceptului în compoziţia urbană.

Fig. 7. ***La Defense, Paris – utilizarea axului, dominantelor, ritmului, texturii în compunerea peisajului urban****. Sursa – arhiva personală*

Morfologia şi evoluţia peisajului, care a descris dintotdeauna relaţia dintre societate şi loc, sunt elemente care de obicei sunt explicate ca rezultat al modului în care omul locuieşte teritoriul. Legătura dintre o comunitate şi peisaj este exprimată prin activităţile şi, implicit, prin comportamentul teritorial al indivizilor, în raport cu două probleme majore: în primul rând, tipul economiei şi modul în care sunt exploatate resursele naturale, sau ocuparea teritoriului; în al doilea rând, tipul aşezării şi a modului de construire a locuinţelor, din care derivă atât structura populaţiei cât şi caracteristicile funcţionale şi estetice ale clădirilor construite – stilul arhitectural. În acest sens, societăţile agrare şi industriale au dat naştere la peisaje caracteristice, văzute ca o sinteză nu numai a naturii sociale sau economice ale locuitorilor săi, ci şi a fundamentelor istorice şi culturale. Astfel, o legătura puternică s-a stabilit între percepţia peisajului şi o întreagă serie de concepte asociate cu ideea de loc – *identitate, vernacular sau caracter local*. Dezvoltarea urbană puternică produsă în a doua jumătate a secolului 20, şi caracteristicile actuale ale globalizării, ridică probleme importante în producerea noilor peisaje de către societatea actuală. Expansiunea urbană în teritoriu, creşterea mobilităţii produc tipologii specifice de peisaj. Cum individul societăţii actuale dezvoltă diferite dimensiuni ale vieţii sale în locuri diferite, simultan, experienţa peisajului nu mai este atât de legată de locul în care trăim, ci de o serie de teritorii care coexistă atunci când ne stabilim itinerariile. Aceste peisaje nu sunt numai cele legate de mobilitate – autostrăzi şi aeroporturi, ci sunt şi rezultate ale modelului teritorial desenat de noile fluxuri de mobilitate şi comunicare. Noduri comunicaţionale, staţii de benzină, multiplexuri, sau aeroporturi low-cost sunt doar câteva din exemplele elementelor care sunt incluse în peisajele actuale. Dacă mobilitatea a devenit acum principala caracteristică de ocupare a teritoriului, atunci – peisajele asociate cu aceasta pot oferi informaţiile despre legăturile dintre individ şi loc, dintre comunitate şi spaţiul urbanizat.

Un număr important de aspecte poate fi desprins din analiza peisajului ca spaţiu de existenţă a societăţii. Societatea poate determina direcţiile de planificare, proiectare şi management ale peisajului; comunitatea poate avea o influenţă puternică asupra deciziilor luate, având în vedere caracterisiticile locale şi/sau regionale ale peisajului. Educaţia socială determină consolidarea conceptelor comunităţii, identităţii şi valorilor locale relaţionate cu caracterul peisajului, cu modul în care acesta este perceput, putând fi modelat prin prisma idealurilor sociale, credinţelor şi valorilor locale. Concentrarea asupra problemelor şi potenţialului comunităţii evidenţiază importanţa resurselor umane şi valorificarea identităţii, unicităţii mediului local – fie la scară individuală, locală sau regională, în cadrul procesului de structurare a peisajului pe parcursul evoluţiei societăţii.

despre spaţiu

Dezbaterea problematicii spaţiului ca parte componentă a Peisajului presupune înţelegerea relaţiilor care se dezvoltă între individ/grup de indivizi şi teritoriul pe care aceştia îl ocupă.

Spaţiul, în ideea lui Lefebvre, este înţeles ca "spaţializare" a ordinii sociale, această afirmaţie referindu-se nu numai la dispunerea lucrurilor în peisaj, ci şi la practicile şi atitudinile cotidiene care pot defini spaţiul (în ideea că spaţiul aferent unei activităţi este o prezenţă materială în teritoriu, o adecvare corespunzătoare a spaţiului folosit, sau o folosire adecvată a spaţiului). În acest context se dezvoltă mai departe discuţia despre Loc – în legătură intimă cu conceptul de Peisaj – conţinător al caracteristicilor şi specificului de dezvoltare/evoluţie a unei societăţi în teritoriu.

Definirea conceptului de spaţiu se constituie ca etapă importantă în fundamentarea studiului, în ideea înţelegerii demersului evolutiv şi a posibilelor tendinţe de transformare a spaţiului societăţii informaţionale în contextul noilor tehnologii în dezvoltare.

Provenind din latinescul spatium - şi fiind definit ca arenă/întindere în timp sau spaţiu, distanţa, este posibil a fi semnificat la origine ideea de "spaţiu de promenadă" (conform termenului german spazieren). Termenul este atestat în franceza veche (spaze, apoi espace – deseori substantiv feminin) în sens temporal - "spaţiu de timp, moment" - sens pierdut până la jumătatea secolului XVI, când apare valoarea topografică a conceptului. Din franceza veche îl regăsim în forma engleză "space" - de unde urmăreşte o evoluţie semantică paralelă. Cuvântul espace devine un termen de tipografie, păstrându-şi forma feminină (tija ce serveşte la separarea cuvintelor). Termenul matematic de hiperspaţiu apare la sfârşitul secolului XIX şi - odată cu noile tehnologii comunicaţionale - se dezvoltă şi conceptul de *ciberspaţiu* – de origine anglo – americană.

Conceptul poate fi discutat sub patru aspecte: (1) în sens topografic – ca loc geografic, teritoriu sau întindere materială; (2) în sens epistemologic, (3) ca arie conceptuală definită de metafore spaţiale, şi (4) în sens poetic, ca utilizare a cuvântului creativ în relaţia sa cu timpul.

În utilizarea sa curentă, spaţiul reprezintă mediul bi- sau tri-dimensional în care se ordonează obiectele. Acesta se constituie ca loc real, mental, imaginar sau metaforic definit sau nu de limite. Noţiunea de frontieră este constitutivă pentru termenul de spaţiu: punctul în care spaţiul nu mai este spaţiu

şi se găseşte în afara semnificaţiilor subiectului care îl defineşte. Putem spune astfel că spaţiul este un mediu material sau mental în care se află subiectul în raport cu obiectele care decurg din conştiinţa sa. Mariana Eftenie realizează o clasificare a tipurilor de spaţii reale[9]:

- spaţiu cu o organizare fixă (ambianţa fizică, geografică, construcţii, peisaj)
- spaţiu cu organizare semifixă (elemente de mobilitate ale spaţiului)
- spaţiu informaţional (relaţii inter-umane apărute/existente în contextul activităţilor)

Pe de altă parte, putem afirma că *spaţiul* se constituie ca *întindere* indefinită, dar structurată, sau o parte a acestei întinderi în care sunt dispuse şi evoluează obiecte, putând fi caracterizată ca suprafaţă, distanţă sau interval (întindere care separă două puncte, decalaj), durata (reprezentare spaţială a unui interval dintre două momente temporale). În acest sens, Theodule Ribot diferenţiază conceptual cei doi termeni – *spaţiu* şi *întindere*, notând faptul că *întinderea* reprezintă datul concret, primitiv rezultat din percepţie, iar *spaţiul* propriu-zis - conceptul, rezultat al abstractizării. Astfel putem spune că *„întinderea este un dat primar şi ireductibil al percepţiei*, ea *este multiplă, plină, eterogenă, continuă (cel puţin în aparenţă), variabilă, poate finită. Spaţiul (concept) este vid, unul, omogen, continuu, invariabil şi fără limite, infinit*."[10] Termenul cunoaşte în continuare o serie de aplicaţii şi derivări conceptuale, demonstrând complexitatea acestuia. *Hiperspaţiul* – termen matematic – defineşte spaţiul matematic fictiv cu mai mult de trei dimensiuni (preluat de altfel în literatura ştiinţifico – fantastică). Fredric Jameson utilizează termenul în concepţia postmodernistă – ca deconstrucţie a volumelor în arhitectură, inducând subiectului emergenţa unor experienţe inedite pe care limbajul arhitectural obişnuit nu este capabil să îl exprime. Fredric Jameson vorbeşte de această experienţă în cadrul hotelului Westin Bonaventure din Los Angeles construit de arhitectul John Portman (*Postmodernisme*..., Durham, N.C.: Duke U.P., 1991, p.43).

Spaţiul virtual este identificat prin ansamblul locurilor percepute prin intermediul simţurilor sau imaginaţiei având calităţi sau efecte care pot fi identificate cu cele similare existente în realitatea materială sau conceptibile în această realitate. Spaţiul inversat al oglinzii constituie o imagine a realităţii în care subiectul se poate urmări acţionând în lumea sa. Raportul subiectului cu realitatea în spaţiul virtual ţine de problematica oglinzii, dar diferă profund

[9] **Eftenie, Mariana** – *Concepţie şi proiectare în urbanism prin considerarea utilizatorului – receptor ca factor de referinţă,* Editura Universitară Ion Mincu, Bucureşti, 2002
[10] **Ribot, Theodule** – *Psihologia Conceptelor*, Editura IRI, 2002, p. 144.

de aceasta. Subiectul nu doar vede spaţiul virtual, el este în acel spaţiu, se simte în interiorul lui, îl simte, face parte din acesta, acest spaţiu fiind atât senzorial cât şi mental. Datorită informaticii, şi în general mijloacelor tehnologice senzoriale, este posibilă mişcarea într-un spaţiu virtual experimentând senzaţii care corespund realităţii, dar pe care individul nu are ocazia să le cunoască (deplasarea în spaţiul cosmic, debarcare pe Lună, pilotarea unei nave, a unui avion etc), sau care sunt pure creaţii artistice (vizitarea unor lumi imaginare).

Un alt sens al termenului de *spaţiu* este utilizat în relaţie cu teritoriul geografic sau politic în care se stabileşte o comunitate. Statele au tendinţa de a se defini printr-un spaţiu, nu numai politic, ci şi lingvistic, literar, cultural. Spaţiul exercită o puternică funcţie identitară în dezvoltarea indivizilor şi a vieţii comunităţii, constituindu-se în peisaje specifice, cultural – antropologice. *Spaţiul cultural* se identifică ca teritoriu geografic delimitat de conştiinţa societăţii care îl locuieşte, împărtăşind trăsături de caracter sau comportament specific, o viziune comună asupra lumii - în fapt o relaţie a individului cu mediul său. Spaţiile culturale se constituie istoric, geografic, prin conştiinţa unei deveniri comune, nefiind centralizate ca spaţiile politice instituite în cadrul statelor. Ele sunt polimorfe şi heterogene, manifestându-şi tendinţa unei coerenţe culturale comune.

În sfârşit, *spaţiul urban* este definit ca şi cadru de viaţă în oraş, în opoziţie cu *spaţiul rural*, implicând alte tipologii de relaţii între individ şi mediu, într-un raport diferit cu natura şi mediul înconjurător.

În percepţia conceptuală, spaţiul este reprezentat ca locul, receptaculul tuturor corpurilor. Este rezultatul imediat al reflecţiei primitive: imagine mai curând decât concept **- spaţiul este perceput înainte de a fi conceput –** lucru care implică prezenţa umană în definirea spaţiului – fie că este vorba de spaţiu fizic sau de spaţiu imaginat. De aici componenta socială, cu un important rol în delimitarea conceptuală a termenului, precum şi a înţelegerii legăturilor dintre evoluţia societăţii şi spaţiu ca loc de existenţă, identitate materială, spirituală şi culturală în istoria sa.

dimensiunea socială a spaţiului

Spaţiul general are nevoie de elemente care să-l definească şi să-l organizeze, astfel încât conştiinţa noastră să-l poată identifica. În cartea sa - Place and Placelessness, Eduard Relph[11] introduce trei categorii de spaţii[12], pe care le defineşte ca:

- *Spaţiul primitiv* – spaţiul instinctual, pe care îl înţelegem inconştient, pe care îl învăţăm din copilărie prin dezvoltarea abilităţilor cognitive. Acest spaţiu este recunoscut prin experienţe fundamentale ca: *în faţă sau în spate, dreapta, stânga, accesibil, inaccesibil.*
- *Spaţiul perceptual* – spaţiul personal, bazat pe experienţa individuală;
- *Spaţiul existenţial* – structura de spaţii din jurul nostru, aşa cum apare în experienţa noastră asupra lumii ca membrii ai unui grup cultural.

Aceste spaţii sunt în mod constant create şi schimbate prin activitatea umană, implementate şi definite cultural.

Spaţiile lumii trăite sunt construite din tipuri variate de experienţe spaţiale, după cum afirmă Relph, organizate astfel încât să poată fi înţelese într-un mod semnificativ:

- spaţiul personal - ***individualitatea***
- spaţiul public - ***colectivitatea***
- conştiinţa spaţială - ***apartenenţa***
- definirea spaţială - ***anvelopanta***
- identitatea spaţială - ***caracterul***
- spaţiul natural - ***identitatea***
- spaţiul antropic – ***specificitatea***

Introducând dimensiunea socială în discuţia asupra spaţiului, Lefebvre afirma că ***"*** *toate noţiunile şi nivelurile spaţiului sunt produse sociale. Fiecare mod de producere are o relaţie proprie cu spaţiul, şi produce tipul lui unic de spaţiu* **"**[13]. Conform lui Lefebvre, relaţia între spaţiu şi modul lui de producere determină o periodizare istorică:

- **Spaţiul absolut** – spaţiul nomazilor primitivi (în natură);
- **Spaţiul istoric** sau relativ;
- **Spaţiul abstract** – coincide cu capitalismul;

---

[11] *Eduard Relph* – geograf canadian, profesor la Universitatea din Toronto, catedra de Ştiinţe Sociale, în cadrul programului de Master *Planning Science*, cunoscut pentru lucrarea sa *Place and Placeness*, 1976.

[12] **E. Relph** - *Place and Placelessness*, Pion Ltd., 1976

[13] **Lefebvre, Henri** – *La production de l'espace,* ed. Anthropos, Paris, 1974

- **Spaţiul diferenţial** - caracterizat de paradoxuri şi contradicţii.

Această periodizare se referă nu la modul de producere a spaţiului, ci la ***modul de producere în spaţiu***, de înţelegere şi generare a inserţiilor antropice în peisaj. Spaţiul absolut devine astfel natura virgină în care omul îşi construieşte adăposturi, iar spaţiul istoric se referă la modul în care construcţia antropică constituită de aşezarea umană se înscrie în peisajul natural dominant. Primele două tipuri de spaţiu definite de Lefebvre sunt caracterizate de dominaţia naturii asupra cadrului antropic, spre deosebire de ultimele două tipuri de spaţiu, în care oraşul devine un element de sine stătător, concurând propriu zis natura (spaţiul abstract al capitalismului corespunde exploziei urbane generată de marile descoperiri ştiinţifice şi tehnice ale perioadei industriale, în timp ce spaţiul diferenţial corespunde societăţii actuale – mobilităţii excesive, exploziei informaţionale şi comunicaţionale care modifică însuşi conceptul de spaţiu – în înţelegerea acestuia ca distanţă în raport cu timpul. O nouă societate va cere propriul său „nou" spaţiu (social) - *Spaţiul social* (în sens general) *este o multitudine de spaţii sociale care se suprapun. Orice spaţiu social are o istorie, un punct de plecare în natură, intim legat de forma şi particularităţile sitului, climei, aşezărilor.*

Una dintre cele şase nevoi esenţiale ale vieţii umane este interacţiunea socială. Conform „Ierarhiei Nevoilor" a lui Abraham Maslow, nevoile sociale urmează nevoilor de viaţă şi sănătate (oamenii au nevoia de a evada din sentimentul de singurătate şi alienare, să ofere şi să primească dragoste, să obţină sentimentul de apartenenţă). Nevoile de apartenenţă şi supravieţuire au evoluat şi s-au modificat în cadrul oraşelor contemporane, care promovează aspecte sociale, culturale, istorice, economice şi politice în proiectarea spaţiului.

Componenta socială - ca parte a fenomenului urban – impune la nivelul structurii urbane valenţe proprii, ceea ce conduce, pentru teoria urbanistică, la nevoia de coroborare cu discipline din domeniul ştiinţelor umaniste, a ştiinţelor sociale, introducând conceptul de *spaţiu social*, ca parte componentă a sistemului spaţial urban, alături de spaţiul construit.[14]

Kevin Lynch teoretizează conştientizarea spaţiului în *Image of the City*; el vorbeşte despre nevoia oraşelor de a fi lizibile, *„uşurinţa cu care părţile pot fi recunoscute şi pot fi organizate într-o structură coerentă"*[15]. Oamenii au nevoie să structureze şi să identifice spaţiul pentru a şi-l apropria; oraşele

[14] **Eftenie, Mariana** – *Concepţie şi proiectare în urbanism prin considerarea utilizatorului – receptor ca factor de referinţă,* Ed. Universitară Ion Mincu, Bucureşti 2002.
[15] **Lynch, Kevin** - *The Image of The City.* M.I.T. Press, 1960.

au nevoie de o imagine puternică, care este produsul senzaţiilor imediate şi a memoriei experienţei trecute. Lynch defineşte structura unei imagini a mediului înconjurător ca fiind identitatea sa, structura şi semnificaţia, identificând astfel cinci elemente ale formei fizice care contribuie la imaginea şi identitatea oraşelor:

- *« path »* - drumurile (liniile) – de-a lungul cărora se mişcă observatorul în timp ce observă spaţiul oraşului, elementele care sunt aşezate de-a lungul acestora;
- *Limite* – spaţiul liniar care defineşte elementele – limită;
- *Districtele* - secţiuni ale oraşului ale căror limite au o identitate specifică;
- *Noduri* - puncte focale, convergente de drumuri, parcuri, scuaruri;
- *Repere* – puncte de referinţă.

Interesant este faptul că structura descrisă de Kevin Lynch este perfect compatibilă cu logica reţelei – elementul caracteristic al perioadei informaţionale, care constituie baza morfologică a funcţionării societăţii actuale şi a organizării generale a cadrului de viaţă, economiei, comunicării. Elementele fizice ale imaginii urbane coincid astfel cu elementele morfologice care alcătuiesc structura virtuală a reţelei. Identificăm în teoria lui Lynch practic punctele de racord şi complementaritate dintre real şi virtual, dintre funcţional şi estetic, dintre spaţiu şi ciberspaţiu.

Spaţiul este instrumentul pe care arhitectura îl utilizează pentru a atribui semnificaţii existenţei umane. Aceste semnificaţii provin din valorile pe care le atribuim formelor cuprinse în mediul fizic. Aşa cum afirmă Norberg – Schulz, ”*spaţiul este o parte necesară a existenţei noastre*”[16] şi este constituit dintr-un ansamblu de obiecte cu semnificaţii individuale şi dintr-un context mai larg de spaţii multiple şi relaţii între obiecte. Oamenii se comportă şi cugetă în spaţiul complex care a fost amenajat pentru ei şi de către ei. Dar comportamentele şi gândirea lor depind şi mai mult de felul cum percep ei şi cum îşi reprezintă acest spaţiu. După diferitele grupuri sociale, după diferitele culturi, oamenii percep şi îşi reprezintă în mod diferit obiectele. Ei le aranjează în gândire după scheme care le sunt proprii. Puţin câte puţin, ei au tendinţa să amenajeze spaţiul în care trăiesc în funcţie de aceste reprezentări. Spaţiul sociogeografic în care situăm persoanele şi faptele studiate reflectă structurile sociale şi cultura întregii societăţi. Formele pe care le studiem în spaţiul material sunt modificate în funcţie de comportamentele şi de felurile de a gândi ale oamenilor, care le creează progresiv. Repartiţia comerţului,

[16] **Norberg Schulz, Christian** - *Genius Loci, Towards A Phenomenology of Architecture*, Rizzoli, New York, 1984.

legată fie de ritmul de cumpărături zilnice, ocazionale sau săptămânale, este în directă legătură cu relaţiile sociale ale persoanelor dintr-un acelaşi mediu urban şi cu nevoile caracteristice ale aceluiaşi mediu.[17]

Vorbind despre „cel de-al treilea val" – aşa cum caracterizează perioada informaţională, Alvin Toffler spune că asistăm la o dematerializare a economiei, şi - odată cu ea - la o deteritoriali- zare a societăţii, în sensul în care distanţa nu mai are importanţa de pe vremuri. Relaţiile omului cu locul şi-au schimbat radical natura, ele au devenit fragile şi temporare. În societăţile avansate din punct de vedere tehnic, a se transfera dintr-un loc într-altul, mutându-şi regulat şi familia, a devenit o a doua natură.

Paul Andreu completează descrierea societăţii actuale, adăugând problematica relaţiei acesteia cu locul: "*vorbind la figurat, ne folosim de locuri şi le aruncăm. Vedem cu ochii noştri cum locul îşi pierde tot mai mult însemnătatea în viaţa omului. Această discontinuitate – trăind într-un loc, lucrând în altul şi făcând cumpărături în al treilea, pare a fi ca o tranziţie instantanee de la un ecran la altul, fie televizor, fie monitor de computer. A devenit o structură mentală izomorfică, o lume în bucăţi, incomprehensibilă*."[18] Locul, în contextul erei informaţionale, devine mai mult decât spaţiul conţinător de specific şi identitate; acesta este necesar a se integra noii structuri duale, în care virtualul adaugă o nouă dimensiune spaţiului fizic. În societatea actuală, mai mult ca oricând, individul are nevoie de un peisaj urban care să-i faciliteze crearea de imagini, are nevoie de locuri cu caracter particular, direcţii care să conducă undeva, puncte care să se constituie ca locuri distincte şi memorabile; trebuie să ne reamintim faptul că imaginea se bazează pe simple relaţii topologice, de care omul are nevoie pentru a-şi construi, apropria şi identifica spaţiul în care îşi desfăşoară existenţa.

Relaţia dintre individ - spaţiu – peisaj capătă noi semnificaţii, în ideea în care peisajul are rolul de a prelua problemele apărute în cea mai mare parte în oraşul contemporan – spaţiile lipsite de identitate, de limite identificabile, cărora li se adaugă paradoxurile societăţii informaţionale. Spaţiul public urban este necesar a satisface nevoile individului de informare permanentă, de comunicare şi accesibilitate (ca o consecinţă a mobilităţii), dar şi de a deveni nod în cadrul peisajului urban care se va constitui ca reţea de locuri memorabile, identitare.

[17] *Sociologia franceză contemporană* – ed. Politică, Bucureşti, 1971.
[18] Anyhow, The MIT Press, 1998, **Paul Andreu**, *Tunneling.*

1.3. Tehnologie și Peisaj

Peisajul este perceput şi înţeles din punctul de vedere al relaţiei dintre om / societate şi spaţiul observat - delimitând astfel o primă percepţie, care stabileşte diferenţa dintre peisajul natural şi cel antropic, putând fi nuanţată în funcţie de gradul de intervenţie umană în natură. Interesant este faptul că modul în care omul intervine în peisaj depinde în primul rând de mijloacele tehnice pe care acesta le deţine, sau le deţinea la un moment dat. Peisajul s-a transformat din natura virgină în care omul se adăpostea în peşteri, o dată cu descoperirea primelor tehnici de construcţie, şi a continuat progresiv de-a lungul istoriei. Revoluţia agricolă şi apoi cea industrială au fost momentele de impuls pentru diferitele etape de dezvoltare urbană, și implicit pentru transformarea peisajului. Dacă o dată cu revoluţia agricolă, apariţia primelor forme de oraşe au dat naştere celor dintâi peisaje urbane, în perioada preindustrială peisajul urban constituie însăşi identitatea oraşelor. Dezvoltarea industriei produce explozia urbană, şi, o dată cu ea, transformarea conceptului de peisaj urban.

Afirmaţia faptului că relaţia dintre tehnologie şi peisaj trebuie analizată bidirecţional - **tehnologie ↔peisaj** este o concluzie care, deşi aparent firească, prezintă o foarte mare complexitate. Dacă tehnologia este factorul care, rezultat în urma evoluţiei societăţii şi urmărind satisfacerea nevoilor acesteia şi sporirea gradului de confort şi a condiţiilor de viaţă, modifică (sau are puterea de a modifica peisajul), acesta, la rândul său, se dovedeşte a fi adesea cadrul necesar pentru amplasarea utilajelor tehnologice ce servesc diferitelor scopuri. În sine, însă, peisajul are la rândul său puterea de a modifica sau a determina schimbări în evoluţia tehnologiei, în măsura în care ecologia şi economia mediului au determinat revizuirea tehnologiilor poluante şi/sau reducerea/eliminarea acestora. Relaţia de tip acţiune – răspuns determină complexitatea subiectului, mai ales având în vedere faptul că rezultatele nu pot fi decât aproximate, şi nu în totalitate anticipate. Paleta de scenarii este extrem de largă – ea se referă atât la relaţia tehnologie – peisaj urban, dar de multe ori şi la relaţia tehnologie – peisaj natural (există multe situaţii în care amplasarea anumitor utilaje necesită anumite condiţii oferite de natură – apropierea de apă, relief înalt, etc.)

Având în vedere că tehnologia este la bază un rezultat al nevoii de adaptare şi supravieţuire a omului, relaţia tehnologie – peisaj poate fi văzută, în esenţă, ca rezultat al locuirii teritoriului de către societate; de regulă, morfologia şi evoluţia peisajului descriu relaţiile dintre oameni şi locurile în care s-au stabilit. Aşa că, legătura dintre o comunitate şi peisaj a fost întotdeauna văzută în lumina activităţilor şi a comportamentului comunităţii, în special

în raport cu două probleme majore: în primul rând, tipul economiei şi modul în care sunt exploatate resursele naturale, sau modul de ocupare al teritoriului; în al doilea rând, tipul aşezării şi modul de construire al caselor, din care derivă atât structura populaţiei cât şi caracteristicile funcţionale şi estetice ale clădirilor. În acest sens, societăţile agrare şi industriale au dat naştere unor peisaje caracteristice văzute ca sinteză nu numai a naturii economice sau sociale a locuitorilor, ci şi a backgroundului cultural şi istoric. Ideea de bază este aceea că relaţia nu poate fi redusă strict la dezbaterea şi studierea evoluţiei celor două elemente – tehnologie şi peisaj, ci aceasta trebuie privită în raport cu contextul specific, care include toate aspectele pe baza cărora se construieşte o comunitate (tradiţii, istorie, condiţii natural – geografice, etc.)

Extrapolarea informaţională a conceptului de *peisaj* – noi interpretări

Trăim într-o perioadă a divizării, a multiplicării, a pluralităţii. Nu numai a societăţii, dedublată la nivel fizic / virtual, ci şi a limbajului, conceptelor, interpretărilor. Daca putem considera imaginaţia o nevoie (a psihicului uman), atunci viaţa noastră este în mare parte influenţată de aceasta. Pentru că – dincolo de ceea ce individul cere în cadrul procesului de evoluţie a civilizaţiei, societatea inventează, produce o serie de complementarităţi, extrapolări – firești, de altfel, într-o epocă a informaţiei. În acest context o serie de termeni îşi regăsesc definiţii, îşi extind aria de înţelegere şi aplicare / aplicabilitate, în vederea experimentării sau explorării de noi variante sau posibile soluţionări ale problemelor actuale. Este ceea ce se întâmplă cu termenul de peisaj, definit şi comentat în cadrul lucrării, termen extrem de dezbătut şi utilizat în ultima perioada, datorită discutării intense a unor problematici actuale – ca dezvoltare durabilă, ecologie, peisaj cultural. Termeni ca mobile landscape, informational landscape – sau infoscape redefinesc conceptul, introducând noi dimensiuni şi caracteristici în perceperea acestuia – specifice societăţii informaţiei.

Telefonia mobilă este unul din fenomenele care au determinat schimbări majore în modul de viaţă al individului şi societăţii. Creşterea disponibilităţii şi accesibilităţii, modificarea modului de comunicare între indivizi au influenţat puternic nu numai comportamentul acestora, ci şi a cadrului de viaţă. Este suficient să urmărim ritmul în care se dezvoltă industria telefoniei mobile (raportul Ericsson Mobility Report[19] pentru anul 2023 arată că numărul de abonamente 5G noi, deschise în 2023, este de 610 milioane – în creştere cu 63% faţă de 2022; totalul acestora ajunge la 1,6 miliarde la nivel global, cu aproximativ 100 de milioane mai mult decât se preconiza anterior), pentru

[19] https://www.ericsson.com/en/reports-and-papers/mobility-report/reports

a înţelege implicaţiile pe care le poate avea aceasta asupra societăţii. O serie de servicii dedicate telefoniei mobile – ca Location Based Services (LSB)[20], sisteme care furnizează informaţii utile (restaurante sau muzee, centre medicale, etc.), platforme pentru întâlniri virtuale, digital tapestries[21] – constituie un ansamblu de date ce pot fi interpretate spaţial, urmărind dinamica spaţială a telefoniei.

Studiile intitulate *Mobile Landscape* (peisaj mobil) desenează hărţi a dinamicilor urbane, pornind de la activitatea telefoniei mobile dintr-o zonă geografică specifică, ele reprezentând noi forme de interpretare ale conceptului clasic de Peisaj. Rezultatele studiilor (ex. – Mobile Landscape – Milano) conduc la noi interpretări ale sistemelor urbane, propunând noi moduri de a răspunde la o serie de întrebări de arhitectură şi urbanism, cum ar fi: 1. cum se poate întocmi o hartă a traseelor (provenienţei şi destinaţiilor) vehiculelor?, 2. cum se poate interpreta deplasarea pietonilor, 3. cum se poate stabili raportul între forma oraşului şi fluxuri? Din acest punct de vedere, studiul poate avea un impact important asupra sintaxei spaţiale[22], poate revoluţiona studiul de urbanism prin suprapunerea comportamentelor şi deplasărilor reale peste teritoriul urban, prin observarea unor noi „reflexe" ale sistemului urban în timp real. Hărţile rezultate în urma analizei descriu activitatea urbană cu destul de mare precizie, fiind legate în primul rând de numărul indivizilor care se găsesc în spaţiul studiat, informaţiile rezultate descriind dinamici urbane. Mobile Landscape este un instrument de ascultare, observare şi lectură a oraşului, un mod de interpretare a acestuia prin urmărirea interacţiunilor umane în spaţiu şi timp. Este o modalitate de a răspunde unei serii de întrebări cu privire la relaţia dintre oraş şi tehnologia informaţiei şi comunicării - care sunt noile forme, noile interpretări şi cum pot cetăţenii să răspundă şi să participe activ în cadrul acestora; care sunt efectele acestor tehnologii, în ce măsură influenţează acestea condiţia urbană actuală?

Un alt concept – *infoscape*[23], sau *informational landscape* – se referă la

[20] Opţiune furnizată o dată cu telefonia mobilă ce permite accesul la informaţii specifice cu privire la localizarea mobilului.

[21] ***Digital tapestries*** – aplicaţie care asociază locurile fizice diverselor tipuri de informaţie.

[22] ***Sintaxa spaţială*** reprezintă un ansamblu de tehnici folosite pentru analiza influenţei configuraţiei spaţiale asupra comportamentului uman – termen conceput de prof. Bill Hillier şi colegii săi de la Bartlett si UCL în anii 1980 ca instrument pentru a simula impactul proiectelor de arhitectura – www.spacesyntax.org .

[23] **Moere, Andrew Vande** - *Infoscape: an Online Visual InformationLandscape for Collaborative Design Education,* Key Centre of Design Computing & Cognition, School of Architecture, Design Science & Planning, University of Sydney, NSW 2006 Camperdown, Australia, andrew@arch.usyd.edu.au

elementele abstracte existente în mediul fizic inconjurător, care nu sunt percepute conştient de către indivizi. Infoscape – info-peisajul – poate fi considerat ca o hartă a experienţei vizuale a lumii reale, reprezentând consensul impresiilor sociale ale unui grup larg de participanţi, cu posibilitatea de a fi utilizată în cadrul unor diferite scenarii. Acesta reprezintă o largă colecţie de informaţii subiective – ca emoţii, impulsuri senzoriale, radiaţii electromagnetice, sau prezenţa unor logo-uri comerciale sau simboluri. Conceptul a constituit subiectul a două cursuri educaţionale – intitulate Information Landscape și Dreamscape, organizate de prof. Maia Engeli în 1998 şi 1999 şi CAAD and Architecture ETH Zurich. Info-peisajele conţin texturi grafice copiate şi decupate din linkuri web care sunt relaţionate unor atribute specifice (dream attributes) şi unor termene abstracte (ex. – raţional, contrast), şi sintetizează aceste informaţii în cadrul conceptului prin câteva modalităţi:

- prezentarea contextului lumii fizice – peisajele se concentrează pe descompunerea vizuală a fenomenelor lumii reale;
- reprezentarea unor layere (câmpuri) conceptuale – info-peisajul divide analiza şi reprezentarea vizuală în faze succesive – fiecare fază corespunde unor layere separate, semitransparente;
- vizualizarea datelor – stabilirea metodelor de reprezentare vizuală, utilizând elemente grafice abstracte;
- detalierea dinamică – permite vizualizarea la nivel de detaliu a subzonelor;
- comunicarea interactivă prin text – pentru toţi utilizatorii / vizitatorii aplicaţiei;
- motivarea participării la nivel de joc – astfel încât fiecare utilizator să îşi lase propria „amprentă" digitală.

Prima acţiune din cadrul demersului este aceea de redesenare a liniilor geografice corespunzătoare sitului, pentru generarea "background"-ului care are rolul de suport al contextului lumii reale reprezentate.
Studiul conţine opt secvente – în funcţie de fazele analizei şi interpretării sitului – cunoaşterea, interpretarea vizuală şi transpunerea abstractă digitală a informaţiilor, construirea relaţiilor dintre câmpurile observate[24]:

[24] **Moere, Andrew Vande** - *Infoscape: an Online Visual Information Landscape for Collaborative Design Education,* Key Centre of Design Computing & Cognition, School of Architecture, Design Science & Planning, University of Sydney, NSW 2006 Camperdown, Australia, andrew@arch.usyd.edu.au.

Titlul fazei	Descriere	Instrumente de desen digitale	Exemple
fundal	Scanare, desenare sau copiere a hărţii digitale ce corespunde coordonatele info-peisajului	Scanner, tranformarea imaginilor, filtre	
elemente	Reprezentări abstracte, caracteristicile mediului static	Generarea şi transformarea formei vectorilor	Linii de forţă, vederi, umbre
zone	Suprafeţe largi completate cu texturi abstracte relevante, extrase din imagini	Camere digitale, generări de texturi, filtre de imagini	Fotografii digitale detaliate ale fenomenelor, articole, afişe
fluxuri	Linii directoare reprezentând orice tip de flux dinamic	Forme libere, contururi, polilinii	Vânt, radiaţii electromagnetice, transfer de cunoştinţe, interacţiuni sociale
text	Unităţi de text, reprezentând caracteristici abstracte, non- vizuale	Fonturi, formatări textuale	Emoţii, intensităţi luminoase, compoziţii chimice, nivel de zgomot
logo	Logo-uri comerciale detectate - de recreere si design	Manipularea simbolurilor, creerea lor	Lucrători, grupuri academice, agenţi
simbol	Simboluri representative de re-creere şi design	Manipularea avansată a imaginilor, creaţia	Funcţionalităţi abstracte, activităţi, avertizări, emoţii
autor	Reprezentări personale	Toate instrumentele anterioare	Hobby, biografii, fotografii, , influenţa culturala

Tabel 1. ***Prelucrare după Moere, Andrew Vande*** *- Infoscape: an Online Visual Information Landscape for Collaborative Design Education* ***- Etapizarea analizei si interpretarii in cadrul unui studiu de tip Infoscape****.*

Orice utilizator al info-peisajului poate combina diferitele câmpuri conceptuale şi le poate accesa în diferite contexte. Interacţiunea textuală face posibilă comunicarea demersurilor conceptuale, argumentelor, motivărilor şi chiar negocierilor la nivel de vecinătate. Reprezentarea grafică infăţişeaza teritoriul studiat într-o matrice de 9 până la 25 câmpuri – interfaţă vizuală ce permite acţiuni ca: navigare (explorarea zonei în diferite direcţii), focusare – detaliere (citirea informaţiilor detaliate dintr-o subzonă a sitului), selecţionarea unei faze de analiză sau suprapunerea acestora, identificarea istoricului

info-peisajului. Sistemul infoscape ilustrează multitudinea datelor existente în spaţiul fizic, culese într-o manieră colaborativă asincronică. Conceptul poate fi utilizat ca extensie a hărţilor digitale sau a colecţiilor de imagini-date, care pot fi îmbogăţite cu informaţiile din infoscape (exemplu – colecţiile geografice de imagini, motoarele de căutare de hărţi – ca Google Maps, etc.). Peisajele infoscape pot fi folosite ca informaţii colaborative pentru actualizarea dinamică a site-urilor de prezentare – aplicaţii web, telefonie mobilă sau console mobile de jocuri.

Modalităţi de manifestare a tehnologiei în peisaj

Viaţa umană implică tehnologie. Pornind de la simple tehnologii de construcţie, şi până la internetul cotidian, individul trăieşte în prezent într-o lume mai mult sau mai puţin tehnologizată.
Modul în care tehnologia se manifestă în peisaj poate fi analizată sub mai multe aspecte:

- din punctul de vedere al tipului de peisaj
  - manifestarea tehnologiei în peisaj natural – situri industriale (exploatări de resurse naturale, hidrocentrale), tehnologii de transport (autostrăzi, căi ferate, poduri), staţii meteorologice, observatoare astronomice, etc;
  - manifestarea tehnologiei în peisaj antropic (tehnologii de construcţie, zone industriale urbane, parcuri de activităţti, etc).
- din punctul de vedere al domeniului tehnologic
  - tehnologii agricole (câmpuri de exploatare, ferme, etc);
  - tehnologii industriale (situri industriale, zone de producţie);
  - tehnologii de construcţie;
  - tehnologii de transport (căi de comunicaţie, noduri intermodale, etc);
  - tehnologii înalte (parcuri de activităţi, obiective speciale, etc).
- din punctul de vedere al tipului de tehnologie
  - tehnologii de exploatare (a apei, minereului, gazelor, etc);
  - tehnologii de producţie (centre industriale);
  - tehnologii de cercetare (parcuri tehnologice);
  - tehnologii de mobilitate (transport terestru şi aerian, noduri de legătură, etc).

Perioada industrială a determinat nu numai explozia oraşelor, ci a intervenit puternic şi la nivelul peisajului natural. Dacă până atunci, gradul redus de mobilitate nu necesita mai mult decât drumuri de pământ care făceau legăturile între localităţi, integrate în peisaj, dezvoltarea mijloacelor de transport a adus noi elemente, de multe ori devenite imagini puternice, adăugând noi identităţi, transformând deseori natura. Căile ferate, structurile metalice ale podurilor, şoselele şi mai târziu autostrăzile sunt diferite manifestări ale dezvoltării tehnologiei de transport terestru. Aceleiaşi perioade îi aparţin centrele industriale dezvoltate în peisaje naturale, în legătură, în general, cu zone de exploatare, sau cu zone fluviale ce puteau facilita transportul materialelor sau utilajelor. Apar astfel de zone industriale în relaţie cu cariere de piatră, exploatări de minereu, cărbuni, gaze naturale, hidrocentrale care generează siluete puternice şi intervenţii în peisaj, cel mai adesea poluante.

Fig. 8. ***Manifestări ale industriei / arhitecturii industriale în peisaj: Sit industrial – Ploieşti, Dunărea - Porţile de Fier, Pont Luis I, Porto****. Sursa – arhiva personală*

La nivel urban, structura oraşelor se modifică, dând naştere noilor zonificări funcţionale, generatoare de peisaje specifice. De multe ori un centru industrial determină dezvoltarea unor noi centre urbane, mai mult sau mai puţin forţate. În general, industria este amplasată în zona periferică, de sine stătătoare, în relaţie cu celelalte zone ale oraşului. Se schimbă într-un fel relaţia oraş – zonă de producţie – în sensul în care industria devine un pol în funcţie de care se organizează restul oraşului, spre deosebire de perioada anterioară, în care zona de producţie deservea oraşul – lucru care are implicaţii nu numai asupra organizării teritoriale, ci şi a fluxurilor de transport din cadrul organismului urban.

Declinul perioadei industriale are implicaţii nu numai la nivel fizic, dar şi la nivel psihologic social, în sensul în care dezvoltarea tehnologică determină o reorientare a forţelor de producţie şi a domeniilor prioritare de activitate. Şomajul, necesitatea de re-specializare a forţei de muncă, modificarea radicală a peisajului urban – sunt rezultante care îşi pun puternic amprenta asupra societăţii, marcând o puternică defazare în relaţia dintre evoluţia acesteia şi evoluţia tehnologică.

Pe de altă parte, revizuirea industriei este un beneficiu adus mediului, reducând puternic agresiunile asupra acestuia. Amprentele rămase însă în urmă sunt pentru o buna perioadă de timp situri abandonate, cicatrice în peisaj sau viduri urbane. Ele sunt utilizate la nivel urban fie ca rezerve de teren pentru viitoare dezvoltări urbane, fie ca dezvoltarea unor zone de identitate ale oraşelor industriale. Un exemplu deja celebru în acest sens este transformarea peisajului urban al oraşului Bilbao – oraş industrial, beneficiind de prezenţa puternică a unui element natural. Zona industrială – desfăşurată pe malul apei, a fost utilizată pentru dezvoltarea unei zone centrale, propunând elemente de arhitectură cu o imagine puternică, ce s-au transformat în scurt timp în identitatea oraşului.

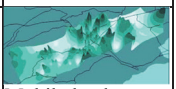
Zonele industriale dezvoltate în situri naturale rămân în majoritatea cazurilor abandonate. Există însă exemple în care au loc reconversii funcţionale, fie prin transformare completă, fie prin păstrarea imaginii ca memorie – cum este cazul zonei de exploatare a bazinului Ruhr – transformat într-o zonă de parc tematic, pe structura existentă.

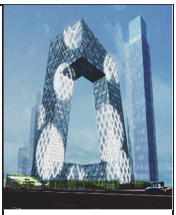
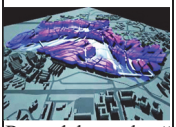

Fig. 9. ***Păstrarea imaginii industriale ca memorie în cadrul parcului tematic Emscher Park, Duisburg, bazinul Ruhr****. Sursa – arhiva personală*

Dezvoltarea noilor tehnologii implică o tipologie de manifestare total diferită în peisaj. Pentru că infrastructura necesară nu are amplitudinea celei din perioada industrială, utilajele sunt în general mult reduse ca dimensiuni, putând fi încadrate într-o arhitectură ce poate dezvolta o relaţie cu mediul înconjurător. Chiar şi peisajul urban nu mai suferă transformări atât de puternice, acestea manifestându-se mai mult ca rezultat al modificării structurilor sociale determinate de noile tehnologii informaţionale, de comunicare şi de mobilitate. Perceperea spaţiului este cea afectată, pentru că modul de parcurgere este diferit, necesită elemente noi, noduri și imagini puternice, identităţi urbane locale.

O structurare a modului în care peisajul interacţionează cu diversele tehnologii şi cu manifestarea fizică a acestora, presupune o înţelegere a palierelor de implicaţie aplicată la diferite scări teritoriale, urmărind tipologiile de peisaje generate. Analizând astfel palierele de implicaţie ale tehnologiei informaţionale la nivel urban (fluxuri, nivel funcţional urban, social uman şi spaţial configurativ), pot fi identificate diferitele consecinţe, în funcţie de nivelul de aplicabilitate (de la global la local), precum şi influenţele asupra formei urbane şi tipurile de peisaje generate, incluzând invenţiile conceptuale ale tehnologiilor în dezvoltare.

	Palier de implicaţie TIC	**Consecinţe**	**Nivel de aplicabilitate**	**Influenţe asupra formei urbane**	**Tipuri de peisaje**	
1	**FLUXURI**	-mobilitate fizică; -mobilitate virtuală; -infrastructură edilitare; -comunicare media şi internet.	-teritorială, urbană, locală; -globală, teritorială, urbană, locală; -urbană, locală; -globală, teritorială, urbană, locală.	-apariţia de noduri intermodale; -puncte de conexiune (noduri centripete).	*mobile landscape, infoscape*, peisaje ale marilor infrastructuri de circulaţie	 Mobile landscape - Graz Infrastructură de mobilitate

2	Nivel **FUNCȚIONAL URBAN**	-mixitate funcțională -descentralizare administrativă -transformarea zonelor de producție -apariția de noi funcțiuni urbane	-urban, local -global, teritorial, urban -teritorial, local; -urban, local, teritorial.	-apariția de centre administrative locale; - tehnopoli, parcuri de activități, parcuri industriale, științifice.	Peisaje urbane dinamice, apariția de elemente – reper, peisaje cu puternică identitate, peisaje high-tech (repere urbane, accente, dominante)	 Noi elemente reper urbane
3	Nivel **SOCIAL UMAN**	-interculturalizare "*glocalizare*"; -transformări la nivelul comunităților; -apariția "comunităților virtuale"; -accentuarea diferențelor sociale.	-global, regional; -local; -global, regional, urban, local -regional, urban, local	-creșterea importanței spațiilor publice; -apariția de noi funcțiuni sociale.	-apariția unor elemente de identitate urbană / locală – tradiție, cultură, etnografie, etc. ; promovarea de peisaje specifice.	 City of Art and Science, Valencia, Spania
4	Nivel **SPAȚIAL CONFIGURATIV**	-noi centre urbane în zone rezidențiale și / sau periferice - dezvoltarea rețelelor de circulație -reconsiderarea spațiului public -influențe asupra arhitecturii urbane	-regional, urban, local; -teritorial, regional, urban, local; -urban, local; -local.	-scăderea gradului de ocupare și utilizare a terenului (dispersia în teritoriu) -fenomenul de "urban sprawl".	Peisaje intermediare, peisaje media, informatizarea spațiului public, promovarea caracterului rural.	 Remodelare urbană – One north masterplan, Z. Hadid

Tabel 2. ***Identificarea consecințelor Tehnologiei Informaționale asupra formei urbane și tipuri de peisaje generate.*** *Sursa - autorul*

Utilizarea tehnologiei informaţionale în configurarea obiectului arhitectural – urban şi rolul său în peisajul urban

Integrarea tehnologiilor informaţiei şi comunicaţiei în domeniul arhitecturii şi urbanismului se dezvoltă, o dată cu influenţa asupra instrumentelor software, a modului de gândire şi concepţie. Dificultatea care apare se manifestă la nivelul necesităţii de regândire a metodelor moştenite de perioada pre-informaţională, şi la nivelul integrării spaţiale a noilor tehnologii. Dincolo de strategiile teoretice ce intenţionează o dezvoltare organică şi controlabilă a oraşului, apar manifestări ale noilor tehnologii în cadrul formei urbane, rezultate ale nevoii de comunicare ale societăţii – cel mai bine exprimate la nivelul spaţiului public. Integrate arhitecturii, devin o componentă a culturii urbane, conferind identitate şi particularitate spaţiului urban.
Obiectul urban capătă o foarte mare importanţă în noul peisaj, fie că acesta este un spaţiu public, un obiect de arhitectură sau un element de artă urbană. Apar în acest context elemente sau sisteme de elemente cerute de noile necesităţi funcţionale rezultate în urma dezvoltării tehnologice care modelează peisajul contemporan – atât urban, periurban, rural sau natural. Observatoare astronomice, staţii meteorologice dezvoltă o strânsă relaţie cu situl pe care se desfăşoară, ca o continuitate sau completare a peisajului natural. Nodurile intermodale, amplasate în general în afara oraşelor, coerent conectate în teritoriu, asigurând tranziţia între diferitele mijloace de transport şi constituindu-se în adevărate centre de interes, prin polarizarea şi a altor funcţiuni complementare sau compatibile, devin accente funcţionale şi volumetrice la nivelul mediului înconjurător. Pe de altă parte, dezvoltarea intensă a oraşelor necesită găsirea unor soluţii pentru suplinirea necesarului de teren liber, prin imaginarea de spaţii urbane cu funcţiuni specifice zonelor rurale – cum este cazul fermelor sau culturilor agricole.

O serie de studii în acest sens dezvoltă ideea clădirilor turn – ferme urbane, în diferite ipostaze, în funcţie de contextul aplicat. Propunerile urmăresc suplinirea funcţiilor peisajului natural, în vederea pe de o parte a protejării acestuia, dar şi a asigurării necesarului desfăşurării condiţiilor de viaţă, în ideea unui viitor greu de delimitat. Construcţiile propuse se constituie ca adevărate obiecte urbane, aducând o imagine a nivelului tehnologic într-o relaţie simbiotică cu elementul natural.

Unul dintre primele proiecte de acest tip – de fermă verticală – a fost propus de Chris Jacobs în cooperare cu dr. Dickson Despommier de la Columbia University, în ideea de a realiza turnuri ecologice care să producă energie, apă (prin condensare / purificare), şi hrană pe care locuitorii lor să o

consume. Misiunea sa era de a atrage arhitecţi, ingineri, economişti şi urbanişti pentru a dezvolta o minune tehnologică durabilă a ingineriei ecologice.

Fig. 10. ***Fermă verticală urbană – Chris Jacobs, dr. Dickson Despommier; Tour Vivante – arh. Pierre Sartoux.***
Sursa https://ecosistemaurbano.org/english/the-vertical-farm/

În cadrul proiectului său, arhitectul Pierre Sartoux (atelierul SOA) a propus o membrană care să se poată aplica în jurul structurii turnului care să umbrească, şi deschideri care să permită lumina soarelui şi locaţii particulare pentru diferite scopuri funcţionale şi estetice. Aerisirea clădirii, încălzirea şi sistemul de răcire sunt realizate prin dirijarea vântului, oxigenului şi dioxidului de carbon prin spaţiile de locuit şi de producţie.

Diferite alte studii propun structuri auxiliare care să fie ataşate structurilor existente din zonele urbane. Aceste construcţii modulare conţin grădini şi spaţii recreative pentru locuitori, dar şi filtre de lumină şi aer pentru clădirile adiacente. În unele cazuri, aceste anexe pot contribui la stabilitatea structurală a clădirilor vechi şi pot preveni dărâmarea acestora. Arhitectural, aceste unităţi modulare adaugă încă un strat în ierarhia vizuală a oraşelor.

În centrul oraşului Seattle a fost dezvoltat un proiect de fermă verticală – *Center for Urban Agriculture,* proiect al firmei de arhitectură Mithun, care să încorporeze numeroase strategii de clădiri verzi într-o utilizare mixtă rezidenţială şi comercială. Structura proiectată similar unui organism construit – auto-suficient, este adaptabilă mediului înconjurător. Proiectul include

utilizarea auto-suficientă de apă şi energie din apa de ploaie şi colectarea apei gri şi reutilizarea acesteia, celule solare, spaţii de cultură pentru legume şi cereale, şi chiar o fermă de păsări – toate realizate pe amprenta redusă a unui lot urban.

Fig. 11. ***Center for Urban Agriculture în Seattle***
Sursa - https://urbanacupunctureblog.wordpress.com/2013/02/09/center-for-urban-agriculture/

Faţadele media sunt un alt fenomen - tot mai mult întâlnit, care influenţează mediul urban şi individul – vizitator. Acestea transformă mediul static arhitectural într-un spaţiu dinamic informaţional. Construcţiile devin un organism viu, o prezenţă permanentă a peisajului urban, o parte integrantă a spaţiului cotidian. "Mediatectura" - aşa cum este numită de cei care au iniţializat conceptul[25] – stabileşte o relaţie între individ şi mediul urban, armonizând nevoile utilizatorilor în materie de comunicare cu situl, punând în valoarea identitatea locului. Este de fapt naşterea unui mediu urban adaptat universului puternic influenţat de internet şi de celelalte mijloace de comunicare.

[25] Conceptul aparţine companiei **AG4 Mediatecture Company**, înfiinţată în 1991 prin colaborarea dintre arhitecţi şi designeri media, având ca scop realizarea unei interacţiuni dintre lumea virtuală şi arhitectura urbană, prin integrarea tehnologiilor media în cadrul construcţiilor.

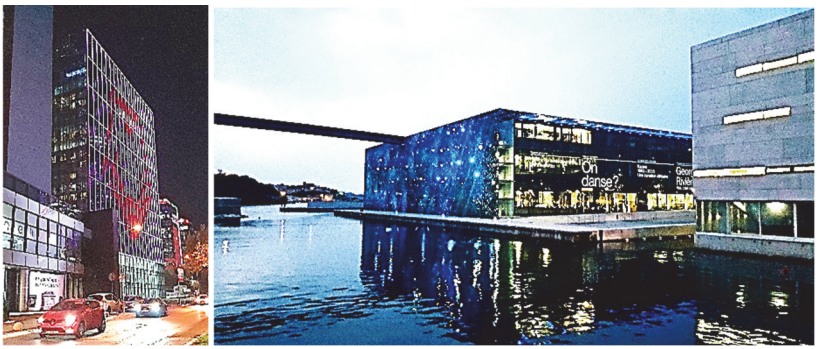

Fig. 12. ***Fațade media – București, Marsilia.*** *Sursa – arhiva personală*

În 2003, compania T-Mobile şi-a extins sediul la Bonn şi s-a transformat într-un veritabil campus industrial destinat unui număr de 5000 de angajaţi. Construcţia rezultată posedă un dublu rol – pe de o parte reprezintă un forum de manifestare , şi pe de altă parte intrarea principală în campus, printr-o piaţă de primire.

Fig. 13. ***Clădirea T-Mobile, Bonn - fațada media****. Sursa - https://archello.com/project/t-mobile-transparent-media-facade*

AG4 a realizat pentru T-Mobile prima faţadă media transparentă. Piaţa a fost transformată în aria unui joc mediatic – o cameră video înregistrează mişcările şi le transmite direct sub forma unor parametri faţadei media, care le difuzează. Cu ajutorul unui telefon mobil sau prin acces la internet, pot fi difuzate chiar şi imagini personalizate – sub controlul redacţional. Punerea în scenă se bazează pe un program de auto-generare în timp real, care se subordonează atât arhitecturii, cât şi identităţii companiei.[26]

[26] **AG4** – *Media Facades* – 2006 DAAB, Germany

1.4. Relația Genius Loci – Peisaj. Un discurs pentru continuitate

Genius loci – evoluţia conceptului şi percepţia acestuia în actualitate

> *„Natura şi viaţa susţin tăcut elemente ale unui întreg care, din timpuri străvechi, a fost recunoscut ca genius loci. Locul, deci, este manifestarea concretă a lumii în viaţă, şi arhitectura este arta locului”*[27].

Forma arhitecturală, precum și forma urbană, sunt strâns legate de locul de care aparţin. Pornind de la mici aşezări în care dispunerea pe sit reflectă cel mai fidel relaţia dintre cadrul antropic şi natura în care acesta a apărut, şi până la inserţii în cadrul ţesutului urban, în care contextul generează atitudinea, locul își exprimă particularităţile sau generalităţile lui în concepţia însăși a obiectului. Nu numai funcţionalitatea, necesităţile zonei, încadrarea estetică în tendinţele momentului, ci şi geografia, geologia, clima, societatea, istoria, cultura şi identitatea locală imprimă caracterul locului şi exprimarea acestuia la nivelul spaţiului urban şi a obiectului de arhitectură.

Orașul depinde în mod absolut de locul în care s-a constituit şi desăvârşit. El conţine acele elemente care, la un moment dat, s-au manifestat ca decisive în procesul de fiinţare a aşezării şi au conţinut acele informaţii si potenţe care au impulsionat dezvoltarea urbană. În acelaşi timp, locul constituie mediul fizic pe care se clădeşte oraşul şi care ghidează cu ajutorul elementelor sale de forţă din teritoriu direcţiile de dezvoltare, precum şi cadrul metafizic care induce societăţii conştientizarea sentimentului de apartenenţă şi integrării în peisajul căreia îi aparţine. Lucian Blaga afirmă faptul că structura şi forma spaţiului sau a timpului este dată şi hotărâtă în fiecare clipă de textura ca atare a peisajului, material sau psihologic.[28] Luarea în posesie a spaţiului înseamnă crearea de locuri, formarea de puncte particulare în spaţiu cu înţelesuri speciale; Le Corbusier spunea că ocuparea spaţiului este prima dovadă de existenţă. Locul – în modul în care îl defineşte Kevin Lynch, este ceva care, apropriat unei fiinţe şi culturii ei, o face conştientă de comunitatea sa, de trecutul, de felul de viaţă şi de universul spaţial şi temporal în care acestea sunt conţinute.[29] De altfel, un loc este situat într-un context mai larg, el nu poate

[27] **Norberg Schulz, Christian** - *Architecture: Presence, Language, Place*, Skira Editore, Milan. 2000, p.23.
[28] **Blaga, Lucian** - *Opere filozofice,* Ed. Minerva, Bucuresti, 1985.
[29] **Lynch, Kevin** - *Good City Form,* The MIT Press, 1992.

fi înţeles în izolare, iar legăturile sale cu vecinătăţile creează direcţii. A fi înăuntru este intenţia primară din spatele conceptului de loc, ceea ce înseamnă a fi undeva, departe de ceea ce este înafară. În timpul acestui proces de însuşire a locului, experienţele omului şi memoriile sale sunt localizate, şi interiorul spaţiului devine o expresie a înăuntrului personalităţii sale. Identitatea, de aceea este strâns conectată cu experienţa locului. Diferite locuri au diferite caractere şi identităţi - concept denumit genius loci. Acest caracter ajunge uneori să determine proprietăţile primare ale imaginii mediului înconjurător - generând apartenenţa la acel loc. După cum spune Norberg Schulz, genius loci s-a dovedit deseori atât de puternic încât să domine orice schimbare politică, socială, culturală.[30] Omul are nevoie de un peisaj urban care să-i faciliteze crearea de imagini, are nevoie de locuri cu caracter particular, direcţii care să conducă undeva, puncte care să se constituie ca locuri distincte şi memorabile. Imaginea se bazează pe simple relaţii topologice, dar acestea variază în funcţie de poziţia individuală în structura socială.

Este bine cunoscută şi mult discutată originea conceptului de *genius loci*. Termenul roman este echivalentul grecescului *daimon* – spirit păzitor, care se crede că însoţeşte oamenii şi locurile de la naştere şi până la moarte, şi determină caracterele acestora sau esenţa locului. Acest concept descrie ceea ce un lucru "vrea să fie", şi demonstrează importanţa pe care omul a dezvoltat-o în înţelegerea relaţiei sale cu natura, recunoscând diferite caractere ale locurilor. Dincolo de semnificaţiile propriu-zise atribuite termenului, filosofia greacă oferă elemente care îmbogăţesc sensul conceptului. Lumea platoniciană a ideilor – spaţiul sacru al arhetipurilor (conform lui Platon, lumea terestră este o copie a spaţiului sacru) – constituie element de inspiraţie pentru omul creator, şi orice manifestare antropică este o încercare de reproducere a unui arhetip. Dezvoltând ideea, orice spaţiu fizic îşi are corespondentul lui în această lume arhetipală, iar genius loci reprezintă de fapt permisivitatea individului de a "citi" arhetipul corespunzător locului, şi de a-l traduce spaţial.

Pentru romani, ca pentru multe alte culturi, lumea era un spaţiu sacru ocupat de panteonul de zei şi spirite; orice peştera, munte, râu, sat şi oraş a fost lăcaşul unui spirit propriu care a dat identitate acelui loc prin prezenţa şi acţiunile sale. O dată cu progresul civilizaţiei, zeii locurilor şi-au pierdut puterile, aşa că expresia "spiritul locului" nu mai are semnificaţia străveche; acesta se referă la identităţile şi caracterele diferite ale locurilor. Spiritul locului, aşa cum este perceput, se manifestă de obicei prin repere naturale sau

[30] **Norberg Schulz, Christian** - *Existence, space and architecture*, Studio Vista Limited, 1971, p.18.

forme construite deosebite.

Termenul este deseori folosit pentru a face referiri la suma componentelor vizuale şi caracteristicilor unei anumite comunităţi, la combinaţia calităţilor complexe care conferă unui loc unicitate, incluzând aspectele fizice şi non-fizice, aparţinând societăţii, comunităţilor locale, contextului fizic şi timpului – aflate într-o relaţie permanentă de interdependenţă. Din acest punct de vedere, caracterul unui spaţiu implică două dimensiuni: o dimensiune fizică, dependentă de caracteristicile locului şi mediului înconjurător ; şi o dimensiune culturală, aparţinând societăţii, calităţilor comunităţii, activităţilor, tipologiilor comportamentale şi diferitelor ideologii. Arhitectura, în general, constituie una dintre cele mai importante componente ale caracterului locului – şi poate fi definită ca elementul de particularitate aparţinând tipologiei locale a mediului construit, suficient utilizat pentru a fi perceput, promovând o identitate unică moştenită din mediul înconjurător, exprimând trăsăturile socio-culturale şi economice ale comunităţii, precum şi obiceiurile şi tradiţiile acesteia. Caracterul fizic / arhitectural reprezintă relaţia dintre cultura unei comunităţi şi mediul său construit, şi are mai multe niveluri de exprimare:

- *caracter naţional* – caracterul mediului construit al unei naţiuni, în relaţie cu valorile sale sociale, culturale şi economice
- *caracter regional* – caracterul ce reflectă specificitatea unei anumite regiuni, şi care s-a dezvoltat datorită interacţiunilor dintre mediul construit şi regiunea geografică, în contextul condiţiilor sociale şi culturale precum şi a celor naturale şi climatice
- *caracter local* – caracterul care identifică tipologii de forme construite sau naturale într-o anumită locaţie. Astfel de elemente compun un sistem expresiv de identificare specifică a locului respectiv, şi sunt rezultatul interacţiunii dintre comunitatea locală şi mediul înconjurător imediat.

Această clasificare nu implică o limitare a palierelor, ci presupune o interferare, o complementaritate, astfel încât elementele nivelurilor superioare (naţional / regional) apar în caracteristicile nivelurilor inferioare (regional / local). Caracterul fizic al locurilor poate fi descompus în trei componente:

- *Caracterul arhitectural* – implică limbajul arhitectural, elementele şi caracteristicile formale / volumetrice.
- *Caracterul peisajului construit / peisajului urban* – ia în considerare morfologia contextului, elementele şi componentele sale : imagini, ţesut, spaţii urbane, zonificare, grupări de construcţii şi structuri.
- Caracterul contextual : natural, antropic – se concentrează asupra elementelor contextului fizic natural (poziţie, mediu, sol, topografie, plante, activităţi, utilizare, interacţiuni cu mediul înconjurător).

Reducând problematica la nivelul relaţiei om – natură, atingem latura filosofică a conceptului, dezbătută de o serie de fenomenologi. Teoriile locului, derivate din geografia fizică şi fenomenologică, subliniază specificitatea experienţei spaţiale, şi, în unele cazuri, ideea de genius loci, sau de spirit unic al locului. Heidegger considera ca relaţia omului cu natura este extrem de importantă în experienţa umană, lucru împărtăşit de mulţi arhitecţi moderni şi teoreticieni – printre care Gregotti, Tadao Ando şi Christian Norberg-Schulz – care susţine ca responsabilitate a arhitectului identificarea spiritului locului, şi proiectarea în funcţie de această prezenţă singulară – el afirmă că a face arhitectură înseamnă a vizualiza genius loci ; un loc este un spaţiu dotat cu un caracter care îl diferenţiaza de altele.

Arhitectura, simbolic vorbind, se opune forţelor naturii pentru a constitui adăposturi. În perioada preindustrială, producerea de semnificaţii în arhitectură era relaţionată cu structurile naturale. O dată cu Revoluţia Industrială, tehnologiile avansate au redus necesitatea construirii ca supravieţuire în natură ; mai mult, deconstructiviştii sugerează că vechea opoziţie natură / cultură a fost îndepărtată, provocările venind în prezent din direcţia opusă, şi anume din activitatea de cunoaştere, şi forma ei instrumentalizată – tehnologia. Arhitectura perioadei moderne adoptă analogia maşinilor în locul analogiei organice, deşi deseori maşinile sunt proiectate având la bază sistemele naturale. Gregotti vede arhitectura ca fiind constituită din relaţiile structurale din cadrul mediului conţinător, care, similare structurii limbajului, permit înţelegerea. Rolul arhitectului este de descoperire a naturii prin situare şi utilizare a peisajului.

Conceptul de *genius loci* presupune mai multe componente - dintre care topografia, contextul geografic, contextul social – istoric, contextul economic – aspecte care, cumulate spaţial, generează o aglomerare de informaţii cu influenţe şi consecinţe asupra spaţiului fizic, social şi informaţional, rezultând o serie de peisaje specifice, identitare. În această idee, Tadao Ando simte “necesitatea de descoperire a arhitecturii pe care situl însuşi o caută, deoarece prezenţa arhitecturii – dincolo de caracterul său personal – creează inevitabil un nou peisaj”. El susţine rolul esenţial al arhitecturii sale în introducerea naturii în viaţa urbană modernă, propunând ca arhitectura “să devină un loc în care omul şi natura să se confrunte reciproc – pentru a trezi sensibilităţile spirituale locale latente ale umanităţii contemporane”. Interpretarea pe care o conferă conceptului de genius loci este complexă, suprapunând diferitele teorii şi experienţe personale: *genius loci* este o pluralitatea de locuri care există simultan, pe mai multe niveluri, fiind legat de deplasarea în spaţiu,

şi nu de întemeierea în sine a spaţiului. El introduce latura dinamică a conceptului, de interpretare în deplasare, de înţelegere a parcursului în spaţiu şi a relaţiei dintre elemente.

Astfel, aşa cum afirmă M. Eftenie, interpretarea în actualitate presupune evadarea conceptului din limitele locului, implicând teoria secvenţelor, a traiectoriilor ca ipostaze ale spaţiului construit, precum şi atributele de prezenţă condiţionat – dinamică a subiectului uman în spaţiu.[31]

Concluzia extrasă din analiza evoluţiei conceptului este aceea că genius loci este dependent de informaţia locului, de structura în sine a peisajului, de istoria şi viitorul acestuia; concept evolutiv, implică mai multe paliere de discuţie :

- dimensiunea istorică – dimensiunea evolutivă (direcţiile de evoluţie ale locului pot fi identificate în istoria sa)
- dimensiunea simbolică – dimensiunea psihologică (identitatea locului – identitatea comunităţii)
- dimensiunea spaţială – dimensiunea fizică (morfologia spaţială)
- dimensiunea funcţională (spaţiul serveşte scopului)

Practic, momentul de redefinire al conceptului coincide cu punctul de răscruce reprezentat de debutul erei informaţionale, perioadă caracterizată de un ritm accelerat al inovaţiilor şi al descoperirilor tehnologice, de noi perspective şi interpretări. Înţelegerea geniului locului ca element dinamic evolutiv, ce cuprinde simultan trecutul, prezentul şi viitorul, reprezintă elementul de continuitate ce poate asigura coerenţa spaţiului urban, legătura dintre material şi imaterial, dintre informaţie şi structură fizică. Dualitatea virtual – real îşi poate găsi echivalentul în tradiţionala legătură dintre spirit şi materie – transpusă în spaţiul urban prin dialogul dintre genius loci şi cadrul construit, tradus în termeni de identitate şi caracter.

Teoreticienii culturii post-industriale – printre care Jean Baudrillard, Christine Boyer, Ellen Dunham-Jones, Paul Virilio, pun problema transformării şi dematerializării lumii fizice prin intermediul mediilor electronice, ridicând întrebări asupra posibilităţii înlocuirii experienţei fizice a locului cu paradigma virtuală. Discuţiile indică de fapt o problemă majoră în teoriile arhitecturale: schimbarea definiţiilor realităţii. Care va fi efectul dematerializării electronice a telecomunicaţiei asupra arhitecturii, a cărei producţie simbolizează soliditate, permanenţă, continuitate, cultură? Care va fi efectul asupra arhitecturii peisajului, ale cărei caracteristici sunt efemeritatea,

[31] **Eftenie, Mariana** – *Conceptie si proiectare in urbanism prin considerarea utilizatorului – receptor ca factor de referinta,* Editura Universitara Ion Mincu, Bucuresti, 2002, p.39.

temporalitatea şi dinamică? Locul şi semnificaţia sunt ameninţate de dezvoltarea tehnologiei informaţiei?

Răspunsurile au început a se contura în preocupările cercetărilor în desfăşurare, care pun în special probleme legate de modul în care puternicele dezvoltări urbane trebuie să ţină cont de imaginea pe care o oferă atât individului, comunităţii locale, cât şi identităţii sale la nivel global, modului în care entitatea urbană poate deveni "vizibilă", semnificativă, atractivă, identificabilă.

despre loc – structură, caracter, identitate

Relaţia dintre locul antropic şi lumea naturală determină calitatea locului şi demonstrează respectul dintre om şi natură. Modul în care am ales să locuim spaţiul simbolizează fiinţa existenţială şi arată relaţia pe care o împărtăşim cu mediul natural. Locul antropic trebuie să aibă o structură individuală, dar şi o continuitate, o relaţie cu mediul înconjurător.

> "*O construcţie stă pe pământ şi se înalţă către cer într-un mod particular, expresie a caracterului său şi răspunzând vecinătăţilor înconjurătoare"*[32].

Omul îşi construieşte lumea, pentru a simboliza înţelegerea naturii (lucurilor, ordinii, caracterului, luminii, timpului) (există câteva exemple timpurii ale modului în care omul a interpretat natura, ca piramidele egiptene – simbol al munţilor primordiali care ating zeul soare. Alt exemplu este templul ionic – cu ale sale colonade servind ca "peşteră sacră" în care coloanele reprezintă formele vegetale ale pădurilor). Procesul de construire a mediului antropic implică traducerea caracteristicilor naturii prin vizualizare, completare şi simbolizare. Crearea locului antropic trebuie să înceapă prin concretizarea înţelesurilor naturii din mediul înconjurător, sau din peisaj; construcţiile trebuie să se adreseze peisajului ca o extensie a spaţiului interior. Spaţiul antropic trebuie să cuprindă elemente temporale, cum sunt succesiunea şi schimbarea. Timpul poate fi reprezentat prin utilizarea de proprietăţi spaţiale, ca ritmul şi direcţia, dar în acelaşi timp trebuie reprezentat printr-o arhitectură care să prezinte stabilitate şi identitate. Schimbarea care intervine în timp trebuie să continue să recunoască genius loci şi calităţile locale, permiţând spaţiilor existente să fie interpretate în noi moduri. Stilul poate fi considerat

[32] **Norberg Schulz, Christian** - *Genius Loci, Towards A Phenomenology of Architecture*, Rizzoli, New York, 1984

ca un răspuns atemporal al locului care rezolvă cu succes problemele formale şi schimbările de pe parcursul istoriei şi timpului – constituindu-se în element de caracter spaţial – element de identitate locală al comunităţii.

Caracterul unui spaţiu antropic este determinat de gradul său de deschidere sau de închidere şi de modul în care relaţionează cu peisajul. O construcţie are o prezenţă, are un sens – semnificaţia ei este exprimată prin structura sa fizică. Caracterul determină o atmosferă, conferă formă şi substanţă; acesta este influenţat în special de trei factori: utilizarea, obiceiurile (tradiţia) şi stilul.

Utilizarea nu este numai o referinţă la funcţiunea spaţiului; este relaţionată cu modul în care ne deplasăm şi cu modul în care experimentăm/ folosim locul, introducând termeni ca *acces, plecare, experienţă, atmosferă, interacţiune, context, retragere, izolare.*

Obiceiurile sunt răspunsul tradiţiilor corespunzătoare unei localităţi sau culturi, sau unui environment vernacular sau particular. Cum o clădire este structurată sau construită ar trebui să fie caracteristic tradiţiilor locale, materialelor şi obiceiurilor – lucru care se observă mai puternic în ţări precum Italia, Spania sau Norvegia – în care tradiţiile construcţiilor şi utilizarea materialelor definesc foarte clar caracterul timpului locurilor şi construcţiilor.

Stilul determină de asemenea caracterul locului - reflectă un limbaj care poate fi înţeles pentru că reflectă semnificaţii comune sau acele valori regăsite în conştiinţa universală ; este compus din forme care sunt folosite pentru a crea un nou univers, cum a fost evident în perioada stilurilor clasic, gotic, romanic (opinia lui Norberg Schulz este că stilul se poate reînnoi în acord cu "spiritul perioadei din care face parte"[33]). Stilul poate fi rezultatul încercării arhitecturii de a crea permanenţă în prezenţa schimbării, care poate fi vazută ca un răspuns atemporal dat locului ; el devine deseori indicativul funcţiunii, aşa cum goticul a fost utilizat pentru biserici, clasicul pentru universităţi şi muzee sau cum astăzi Frank Gehry şi modul în care înţelege arhitectura reprezintă expresia spaţiilor expoziţionale.

Identitatea este generată de acea calitate a locului care, prin configuraţia naturală sau antropică îl face pe individ conştient de spaţiul pe care-l locuieşte, conferindu-i sentimentul de apartenenţă. Natura a oferit deseori elemente suficient de semnificative pentru a fi apropiate de către comunitate, care s-a identificat frecvent cu acestea. De asemenea, nevoia de modelare şi amprentare a spaţiului antropic a determinat realizarea unor repere urbane care s-au constituit pe parcursul istoriei în elemente de identitate (Piaţa San

[33] **Norberg Schulz, Christian** - *Genius Loci, Towards A Phenomenology of Architecture*, Rizzoli, New York, 1984

Marco din Veneţia, Tour Eiffel, muzeul Guggenheim din Bilbao, etc.)

În prezent, trăim într-o lume schimbătoare a ştiinţei şi tehnologiei, în care pierderea identităţii spaţiale este atribuită comunicării excesive, mobilităţii, transportului, culturii de masă, autorităţilor centralizate şi economiei globale. Norberg Schulz pretinde faptul că Al Doilea Război Mondial a fost punctul de răscruce din care a pornit fenomenul de înstrăinare. Locurile, străzile, clădirile nu mai au semnificaţie, ele reprezintă standarde bazate pe eficienţă şi economie. Experienţa spaţiului s-a schimbat semnificativ, având în vedere modul în care locurile pot fi vizitate on-line, obţinând informaţii şi cunoscându-le fără a le vizita fizic. Se simte puternic nevoia utilizării principiilor de bază ale filosofiei derivate din conceptul de loc, care să confere construcţiilor şi spaţiilor individualitate, personalitate, să se adreseze obiceiurilor locale şi stilurilor.

- F.L.Wright – a demonstrat permanent importanţa relaţiei dintre construcţie şi sit - modificând cutia tradiţională modernă într-un joc al planurilor şi elementelor orizontale şi verticale. El a reamintit faptul că arhitectura nu ia fiinţă între ziduri, ci se extinde în peisaj (*Fallingwater House – 1937*). Arhitectura lui Wright este o manifestare a geniului locului, a relaţiei intime pe care arhitectura trebuie să o dezvolte cu peisajul. Locul îşi exprimă în acest fel caracterul, configuraţia fizică rezultată traduce semnificaţiile latente ale sitului.
- Alvar Aalto – adaptează structura spaţială a clădirilor sale spaţiului înconjurător, conferindu-le acestora un puternic caracter local şi individualitate. Lucrările lui Aalto sunt o întoarcere la o arhitectura regională care a creat noi moduri de exprimare şi relaţionare cu situl prin utilizarea materialelor şi formelor. (*Church of three crosses – 1955*). Relaţia arhitectură – peisaj pe care Aalto o dezvoltă urmăreşte realizarea unui dialog semnificativ, care le valorifică deopotrivă. Adevărate sculpturi în peisaj, cladirile lui sunt simultan exprimare a caracterului local şi elemente de identitate.

Fig. 14. ***F.L. Wright – Fallingwater House, Robbie House, A.Aalto – Church of the three crosses – integrarea arhitecturii în peisaj****. Sursa wikipedia.com*[34]

[34] *lachrimae72 - https://pixabay.com/photos/house-in-nature-house-falling-water-2110133/,*

Locul – din punct de vedere conceptual se referă la aspectul filosofic al teoriei arhitecturale care recunoaşte existenţa omului şi a spiritului naturii. Acesta a fost baza proiectării de arhitectură şi concepţiile filosofice de la Platon şi Aristotel şi a fost intenţia primară a mişcării moderne văzută de Le Corbusier, Wright, Kahn şi alţii care au căutat să refacă ruptura dintre gândire şi simţire. În contextul actual, al lumii tehnologizate, informaţionalizate şi comunicante la extrem, regăsirea sensului locului apare ca prioritate. Uniformizarea a condus la amplificarea nevoii de identitate, într-un univers al culturii globale, al neglijării istoriei şi negării tradiţiilor. Stilul a devenit internaţional, utilizarea eficientă, obiceiurile globale. Care sunt, în această situaţie, acele elemente care aparţin şi fac vizibil *spiritul locului*, cum se mai poate manifesta acea legătură structurală între sit şi spaţiul antropic, pentru a genera identitate, o identitate care să aparţină în mod specific unui anumit loc?

dimensiunea urbană a conceptului

Genius Loci este în primul rând un concept spaţial, se referă la capacitatea unui ansamblu de a exprima la nivelul imaginii şi detaliului caracteristicile contextului natural geografic, socio - psihologic al sitului. Obiectul şi detaliul de arhitectură sunt acele elemente care contribuie la conturarea caracterului spaţiului urban, exprimarea fizică şi psihologică a universului existenţial pe care-l reprezintă. Spiritul locului se manifestă la nivel urban prin acea proprietate a spaţiului care-l face pe individ conştient de cadrul social din care face parte, cum afirmă Kevin Lynch – de cultura, trecutul, modul de viaţă, de universul spaţial şi temporal în care acestea sunt conţinute.[35]

Orice structură urbană presupune o continuitate generală a spaţiului natural, a peisajului. Această condiţie de bază era în special respectată în trecut; arhitectura populară, aşezările urbane, schemele monumentale, acestea formează întotdeauna diferite situaţii / rezolvări în relaţie cu peisajul. Reprezentarea la nivel urban a ordinii cosmice prin intermediul intersecţiei în unghi drept a celor două direcţii principale – cardo (pe direcţia nord-sud) şi decumanus (pe direcţia est-vest) practicată de romani este o schemă a cărei valoare a fost recunoscută de multe civilizaţii, fiind remarcată până în perioada Evului Mediu. Ordinea cosmică este identificată în spaţiul urban prin organizarea spaţială, punctele de articulaţie fiind locurile de manifestare a

CC0, https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=88743190, Teemu08 - Own work, CC BY-SA 3.0, https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=21119511, MKFI - Own work, Public Domain,https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=19299435)

[35] **Lynch, Kevin** – *Good City Form*, The MIT Press, 1992, p.142

diferitelor caractere, generatoare de identităţi. Spaţiile urbane concretizează în structura lor implantarea în sit, pentru a permite identificarea şi orientarea, presupunând o continuare a spaţiului natural. Acestea reprezintă prin rolul lor "foyere urbane" (Norberg-Schulz) datorită cărora individul experimentează semnificaţiile existenţiale universale care definesc identitatea locală, ajutându-l să-şi aproprie spaţiul.

Fig. 15. ***Delphi – întreaga structură urmăreşte configuraţia fizică a peisajului; Mont Saint Michel*** *– marcarea structurii naturale, realizarea unei amprente în peisaj. Sursa imaginilor - wikipedia.com*[36]

Imaginea puternică propusă de spaţiul urban al oraşului medieval, renascentist, clasic, îşi pierde semnificaţia o dată cu revoluţia industrială când o distribuţie împrăştiată a clădirilor compune peisajul urban, spart în fragmente, având ca rezultat un haos vizual general.

Problemele semnalate în procesul actual de urbanizare sunt - pe de o parte - pierderea identităţii locului, şi - pe de altă parte - ca o consecinţă - deteritorializarea. Norberg Schulz afirma că - după al doilea război mondial - aproape toate locurile au suferit o schimbare profundă : calităţile tradiţionale care caracterizau aşezările umane au fost iremediabil alterate, total dispărute. Noile "implanturi" par lipsite de închidere şi de densitate. Ele se constituie în general în edificii aşezate liber în spaţiile verzi; pieţele şi străzile tradiţionale lipsesc şi rezultatul general este cel al unui asamblaj lipsit de unitate. Aceasta implică dispariţia raportului între figură şi fond, întreruperea continuităţii peisajului şi lipsa grupărilor de edificii. Sensul locului pare a se fi pierdut. Schimbările produse în oraşele existente au avut acelaşi efect: ţesutul urban este deşirat, continuitatea incintelor în oraş a fost întreruptă, coerenţa spaţiilor urbane a fost spartă. Înscrierea locului în natură nu mai există, foyerele urbane ca centre de viaţă în comun şi-au pierdut semnificaţia urbană; raportul cu cerul şi cu pământul s-a pierdut şi el. Aşa cum spune Norberg Schulz,

[36] *https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=8846578, By Luarvick - Own work, CC BY-SA 3.0; https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=79528206, By Amaustan - Own work, CC BY-SA 4.0*

“oraşele par să existe pe un nimic , fără nici un raport cu peisajul sau cu un sistem urban coerent; este o viaţă abstractă, un fel de spaţiu matematico - tehnologic unde cu greu se mai face diferenţa dedesubt – deasupra”.[37]

Relaţia între formă şi context s-a modificat. Pentru că ea presupune adaptare, iar nevoile şi aspiraţiile societăţii sunt acum altele, concepţia formei şi-a modificat parametrii, şi ca urmare, acceptarea ei de către context determină alte moduri de interacţiune peisaj natural - peisaj antropizat**.** Legătura omului cu locul şi-a schimbat natura – individul mult mai mobil nu mai dezvoltă relaţiile profunde care caracterizau vechea societate. Tehnologia Informaţională şi Comunicaţională determină delocalizarea teritorială, în care locul devine un accesoriu, un suport al desfăşurării activităţilor, a cărui principală caracteristică este conectivitatea (tradusă în asigurarea accesului la reţea, la infrastructura necesară).

Concepţia actuală a oraşului ca răspuns, pe de o parte, la necesitatea articulării sistemelor tehnice, şi pe de altă parte - la satisfacerea nevoilor sociale, implică o analiză care include reţelele în dezvoltare ale căror referinţă teritorială este întreaga planetă. Reţeaua multimedia ignoră noţiunea fizică de oraş. Reorganizarea teritorială şi a spaţiului urban se face prin subterfugii de noi infrastructuri, sateliţi şi fibre optice, care modifică peisajul oraşelor noastre. Problemelor tradiţionale se adaugă dificultăţile de generare a noilor forme de delocalizare teritorială. Nu mai suntem capabili să stăpânim ruptura oraşului ca sistem coerent spaţiu - timp. Conceptul de multiteritorialitate şi de deteritorialitate duce la pierderea memoriei oraşului.

Noul genius loci urban trebuie să fie suficient de puternic pentru a determina schimbări şi a impune structurarea noilor entităţi urbane; cadrul urban existent - uneori inform şi incoerent, are nevoie să-şi regăsească identitatea, reinventându-se. Rolul imaginii şi al semnificaţiei spaţiului urban şi al obiectului de arhitectură va fi în primul rând de redare a lizibilităţii cadrului urban. Coerenţa spaţială este o condiţie esenţială în construirea unui caracter local, posibil a fi identificabil în contextul tehnologiei informaţiei şi comunicaţiei media la nivel de”brand” – concept recognoscibil la nivel internaţional în era globalizării.

[37] **Christian Norberg Schulz** - *Existence, space and architecture*, Studio Vista Limited, 1971, p. 190

Genius loci şi tehnologie
informaţie latentă şi informaţie indusă în peisaj

Spaţiul urban a fost supus dintotdeauna informaţiilor existente în peisajul înconjurător, şi, simultan, tendinţelor de modelare şi dezvoltare impuse de amplasarea în teritoriu – direcţii de parcurgere, relaţionări în cadrul sistemului teritorial, dezvoltarea organismului urban. Acesta se constituie, practic, în spaţiul de suprapunere a celor două tipuri de informaţii – naturale şi antropice, care determină dinamica de transformare a peisajului, aflându-se într-un permanent dialog, proces de influenţare şi modelare reciprocă. Dacă la început informaţiile cosmogonice au stat la baza înfiinţării aşezărilor, modul în care comunităţile au dezvoltat-o, au intervenit în peisajul natural modificându-l, a introdus noi parametri în înţelegerea spaţiului.

Crearea de spaţii a fost mereu un proces supus unor constrângeri şi dificultăţi de adaptare pentru a rezolva problemele specifice programului, probleme economice şi de proiectare, înscrierea în condiţiile fizice naturale. Astăzi probleme filosofice, sociale, economice şi tehnologice aduc factori noi în procesul de proiectare – care accentuează esenţa dintotdeauna a construirii spaţiului - este nevoie de o arhitectură care sa readucă în discuţie relaţia în sine dintre om şi natură.

Arhitectul italian Renzo Piano foloseşte un caracter vizual puternic în clădirile sale, cu o puternică legătură cu caracteristicile culturii locale – *„structura din care este realizată clădirea este în mod normal făcută din materiale locale; este ca o creştere din sit. Aceasta înseamnă că orice proiect are o componentă topografică. Orice proiect necesită un studiu specific, o înţelegere profundă a istoriei sale, geografiei, geologiei şi climatului.”*[38]

Convingerea lui Frank Gehry a fost dintotdeauna faptul că arhitectura este o artă, vizibil în modul inteligent şi controlat în care sunt folosite formele sculpturale geometrice şi materialele care oferă caracterul arhitecturii.

Tadao Ando combină sensibilitatea artistică şi intelectuală într-o arhitectură care *„serveşte şi inspiră”*. Ando spune că *„oamenii se relaţionează întotdeauna la spiritul locului, la spiritul timpului – fără acest spirit arhitectura modernă nu poate exista.”*[39]. Ando manipulează cu succes formele,

[38] Piano, Renzo - *Renzo Piano Workshop website.* http://www.rpwf.org/frame_works.htm
[39] *Tadao Ando Speaks for the Record, p.172. Architectural Record, 05/2002. McGraw Hill*

spaţiul şi lumina, creează o arhitectură care echilibrează antropicul cu lumea naturală intangibilă.

Fig. 16. ***Renzo Piano – La Bolla*** *– utilizarea tehnologiei pentru mimarea caracteristicilor naturale,* ***Frank Gehry - Clădirea IAC*** *– element de identitate urbană,* ***Tadao Ando – Pulitzer Arts Foundation*** *– element de continuitate a peisajului. Sursa imaginilor – wikipedia.com*[40]

Spiritul locului este o proprietate - în acelaşi timp inerentă şi emergentă, care relaţionează structura majoră a peisajului cu cadrul de viaţă antropic; se naşte din peisaj, asigură continuitatea spaţială care îl face pe individ conştient de mediul înconjurător, de locul în care trăieşte. Pare să se lege de formele teritoriale şi de formele construite, creşte prin acumularea de schimbări fizice şi asocieri. Identificat într-un anumit spaţiu antropic, acesta este în puternică relaţie cu contextul cultural, el este împărtăşit la nivel comunitar prin istoria locală şi geografia locului.

Până în urmă cu 200 de ani majoritatea oamenilor trăiau întreaga viaţă într-un singur loc şi îşi dezvoltau o adâncă comunicare cu acesta, fie prin sentimentul de apartenenţă, fie prin sentimentul de prins fără speranţă. La începutul secolului 21, motorizarea, călătoriile aeriene şi internetul au determinat o mobilitate fără precedent. Sensul locului şi-a schimbat semnificaţia. Marshall McLuhan argumentează că fiecare mediu de comunicare conţine nu numai oameni sau idei, dar şi transformă mediul cultural în care acţionează.

Media electronică transmite informaţii în jurul globului în câteva secunde, colapsând timpul şi spaţiul şi creând satul global în care orice, oricât de exotic poate fi, pare acum oarecum familiar. Argumentul lui Mc Luhan este acela că, aşa cum mediul creat de media comunicaţiilor se schimbă, aşa şi percepţia şi modul de gândire se modifică prin intermediul tehnologiilor

Company.

[40] *https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=137094140, Di Utente1989 - opera propria, CC BY-SA 4.0; https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=5871829, By ~~×α£đ~~es - Own work, CC BY-SA 3.0; https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=4456996, By Garfield226 - Own work, CC BY-SA 3.0*

electronice care fac satul global posibil, bazat pe o logică riguroasă, angajând evident sentimente şi emoţii. Paradoxal, trăim într-o eră în care simţurilee sunt în prim plan, iar raţiunea în plan secund, pentru că mesajele media se adresează în primul rând simţurilor, înaintea logicii.

Creşterea recentă a utilizării mediei electronice coincide cu recenta creştere a schimbului cultural care a afectat arta, literatura, filosofia, ştiinţele, geografia, arhitectura şi planificarea urbană; acest schimb se manifestă în respingerea strategiilor moderniste, ca acelea de înlocuire a tot ceea ce este vechi cu ceva nou. În mod uimitor, mişcarea world-wide se manifestă ca un proces de protejare a patrimoniului, o mişcare care nu exista înainte de 1960 - localităţi din Italia, Franţa, Spania - aproape abandonate acum 50 de ani, sunt reocupate şi revitalizate datorită puternicelor identităţi. Sensul locului mediatizat de tehnologiile comunicaţionale implică cunoştinţe asupra diversităţii geografice, generând interes pentru educaţie, cunoaştere, acumulare de informaţii.

Locurile reale sunt fenomene existenţiale - contextul sensibil, semnificativ al vieţii cotidiene. Această afirmaţie nu poate fi valabilă pentru locurile virtuale, care nu sunt fundamentale existenţei noastre, sau funcţionării webului. Este dificil de acceptat că sentimentele existenţiale şi apartenenţa de un loc pot fi transferabile. La fel cum nici sensul sacru de genius loci nu poate fi simulat în lumile virtuale mai mult decât că acestea pot fi construite similar locurilor reale, pentru că oamenii nu pot crea zei sau spirite. În general, în realitatea virtuală, se urmăreşte reproducerea cu acurateţe a acelor aspecte ale realităţii care sunt relaţionate scopului specific aplicaţiei. Pentru educaţie, jocuri şi cercetare este importantă proiectarea locurilor geografice, a acelor elemente în care sunt surprinse calităţi ale lumii reale, dezvoltându-se astfel o geografie virtuală comprehensibilă şi sugestivă.

Crearea de locuri, reală sau virtuală, poate lua multe forme, unele superficiale, altele dificile. Arhitecţi şi urbanişti precum Jan Gehl, Kevin Lynch, Spiro Kostof, şi alţii şi-au dedicat studiile încercării de definire a proprietăţilor formei urbane şi a ceea ce face ca unele străzi sau spaţii publice să fie atractive, în timp ce altele sunt abandonate. Observarea unui spaţiu presupune acumularea selectivă de informaţii, esenţiale pentru reproducerea acestuia. Reconstituirea unui loc înseamnă identificarea acelor elemente care îi conferă individualitate; un spaţiu este o acumulare de informaţii care-l caracterizează. Informaţia se constituie deci ca instrument prin intermediul căruia un loc poate deveni recognoscibil, poate căpăta semnificaţie; mediatizarea acestuia se constituie ca etapă necesară în procesul de regăsire a identităţii locale.

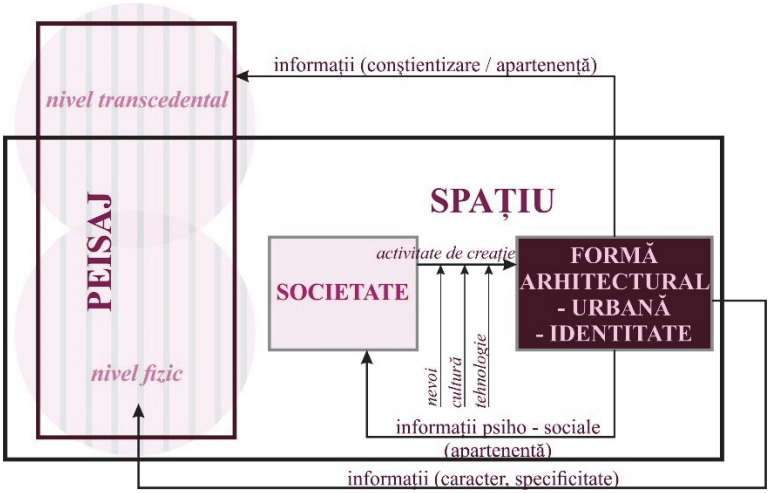

Fig. 17. ***Rolul Informaţiei în generarea Identităţii (relaţia Peisaj – Societate – Formă arhitectural – urbană)****. Sursa - autorul*

Locul este o sursă de informaţii. Locul este memoria societăţii, a dezvoltării oraşului, sau chiar a evoluţiei naturii. Putem traduce această memorie prin *genius loci*, prin elementul de identitate spaţială care se manifestă în cadrul urban sau natural. *Genius loci* evoluează, acumulează informaţii o dată cu evoluţia / modificarea / transformarea societăţii. El reprezintă acea legătură dintre trecut, prezent şi viitor care asigură continuitatea vizuală şi psihologică a spaţiului urban, capacitatea de adaptare a acestuia noilor nevoi ale societăţii, noilor viziuni de dezvoltare. *Genius loci* este sursă de informaţii şi acumulator de informaţii. În cadrul spaţiului urban informaţional, *genius loci* este generator şi receptor de fluxuri, încadrat în sistemul reţelelor de fluxuri informaţionale, răspunzând cerinţelor individului informaţional. *Genius loci* există fizic şi există virtual, determină motivaţii şi acţiuni, fiind indirect baza procesului de regionalizare.

Concluziile care rezultă se referă la intima legătură care se creează între elemente care aparţin istoriei, tradiţiei, şi elemente de o factură cu totul inovativă, care aparţin timpului prezent, şi, foarte important, viitorului. Faptul că Peisajul urban este (sau ar trebui să fie) puternic influenţat de structura majoră a peisajului natural şi construit, se raportează indiscutabil la conceptul clasic al geniului locului, iar era informaţională aflată în plină ascensiune adaugă alţi parametri discuţiei: parametri care se leagă de mobilitate, comunicare, transmiterea informaţiei. Pentru că identitatea şi

caracterul devin subiecte majore în discuţiile despre Peisaj, fie că este vorba despre peisajul natural sau antropic. Mai mult, acestea devin atribute aproape vitale supravieţuirii organismelor urbane care au suferit căderi economice majore (în urma desfiinţării ariilor industriale – ca în cazul micilor oraşe industriale din Anglia, sau marilor centre industriale regionale – exemplul Bilbao).

Un important aspect al informaţiei este acela că beneficiază de un mediu de transmitere extrem de flexibil, accesibil unui mare număr de persoane, şi se bazează pe esenţa mesajului – ceea ce înseamnă extragerea caracteristicilor dominante. În cazul aşezărilor antropice – fie că vorbim de zone rurale sau de mari arii urbanizate – existenţa unui caracter sau a unui element care se poate constitui în identitate a zonei, reprezintă un potenţial de atractivitate, deci creştere economică (prin turism, atragerea investitorilor, dezvoltarea infrastructurii, etc). Perceperea acelui element reprezintă tocmai vizualizarea şi recunoaşterea unui *genius loci*, pentru că nu putem discuta de acel element de sine stătător decât în relaţia pe care el o dezvoltă cu mediul înconjurător, cu societatea care locuieşte spaţiul, cu istoria şi cultura acesteia, practic cu peisajul delimitat de contextul complex în care se constituie. Era IT este cea care generează oportunităţi, care sprijină şi susţine regăsirea spiritului, caracterului unui loc. Pentru că, în contextul dificil al globalizării, particularul şi identitatea îşi regăsesc sensul, locul în sine îşi recapătă valoarea, concomitent cu o dezvoltare a dimensiunii sale virtuale.

CAPITOLUL 2
IDENTITATEA URBANĂ ÎN ERA INFORMAȚIEI

2.1. Informaţie, Peisaj, Identitate

„Primul model de relaţie între natură şi cultură, a fost caracterizat, cu mii de ani în urmă, de dominaţia naturii asupra culturii(...) A doua formă a acestei relaţii se va stabili odată cu începuturile Epocii Moderne, asociate Revoluţiei Industriale şi cu triumful Raţiunii, văzut ca dominaţia naturii de către cultură. Acum intrăm într-o nouă perioadă în care Cultura se referă la Cultură, ajungând în punctul în care Natura este construită artificial („prezervată") ca formă culturală. Din cauza convergenţei evoluţiei istorice şi schimbărilor tehnologice, am intrat într-o formă pur culturală a interacţiunii sociale şi organizării sociale. De aceea informaţia este ingredientul cheie al organizării noastre sociale şi de aceea circulaţia mesajelor prin reţele constituie baza structurii noastre sociale. Istoria de abia începe, dacă prin istorie înţelegem momentul când, după milenii de preistorice lupte cu natura, mai întâi de supravieţuire, apoi de cucerire, specia umană a ajuns să atingă nivelul de cunoştinţe şi organizare socială care îi permite să trăiască într-o lume predominant socială. Este începutul unei noi existenţe, a erei informaţionale, marcate de autonomia culturii faţă de baza materială a existenţei noastre."[41]

Informaţie şi identitate urbană

Contextul general urban în care noile tehnologii evoluează, se dezvoltă şi se aplică – specializat sau nu, este caracterizat în primul rând de moştenirea culturală urbană a epocilor trecute. Modul în care aceasta reprezintă sau nu un element de identitate în cadrul oraşelor, depinde de societatea care consumă şi trăieşte spaţiul respectiv, de capacitatea acesteia de a-şi apropria locul, de capacitatea de adaptabilitate a spaţiului noilor nevoi, cerinţe, aspiraţii. Pentru că apropierea spaţiului este condiţionată atât de către om cât şi de către spaţiu în sine. Dincolo de valoarea istorică, extrem de importantă devine valoarea socială, într-o perioadă în care contactele virtuale iau locul celor fizice, comunicarea reprezintă un element atât de utilizat încât se pierde valoarea în sine a conceptului, făcând loc superficialităţii. Virtualul sporeşte nevoia de contact şi comunicare fizică, spaţiul public şi

[41] **Castells, Manuel** – *The Rise of the Network Society*, 1996, Blackwell Publisher LTD, Oxford, UK, p.477-478

ceea ce el oferă capătă o importanţă mai mare ca oricând; într-o lume a mobilităţii, a dematerializării, a comunicaţiei, identitatea şi caracterul sunt esenţiale.

Societatea informaţională este caracterizată de o nouă vârstă tehnologică bazată pe convergenţa dintre un proces generalizat de digitizare a informaţiei (din care rezultă un limbaj universal), procesarea informaţiei (cu ajutorul aplicaţiilor în permanentă schimbare), şi circulaţia informaţiei (prin intermediul reţelelor telecomunicaţionale). Revoluţia tehnologică informaţională a condus la discontinuitate şi schimbare, având un impact incomparabil mai mare decât orice altă revoluţie anterioară, pentru că se manifestă la scară planetară, fiind indiferentă faţă de obstacolele geografice, economice, istorice, culturale. Uşurinţa de transmitere a informaţiei poate determina un şoc cultural, ca urmare a gestionării informaţiilor digitale - care includ informaţii despre patrimoniu - vizibile, accesibile oriunde în lume şi transmisibile în orice parte a globului. Pe de altă parte, era informaţiei oferă o oportunitate fără precedent dezvoltării culturale în promovarea valorilor locale şi în iniţierea unor programe de dezvoltare regională pornind de la acest obiectiv.[42]

Istoria oraşelor demonstrează o evoluţie inconstantă, compusă din continuităţi şi discontinuităţi; orice proiect urban trebuie să ţină cont atât de contextul temporal pe care cadrul construit îl oferă – trecut şi viitor, dar şi de spaţiul în care se înscrie. Din secolul XX, ritmul urbanizării şi dezvoltările tehnologice au creat noi probleme, datorită schimbării raportului spaţiu / timp, fiind obligatorie regăsirea raportului oraşului cu istoria sa, în condiţiile pierderii identităţii urbane, precum şi identificarea aşteptărilor noastre de la epoca contemporană, înainte de a formula si defini noi reguli de intervenţie urbană.

[42] **Rozenholc, Anita** – *Heritage in a networked society*, ECC – PAT 2001 - *FORWARD PLANNING: THE FUNCTION OF CULTURAL HERITAGE IN A CHANGING EUROPE, p.61* – afirmă faptul că *"în era noii economii şi a societăţii digitizate nu putem ignora faptul că acum cultura este inima dezvoltării economice şi se constituie ca cea mai bună garanţie pentru crearea unei identităţi europene care să cuprindă patrimoniul regional cu toată diversitatea sa."*

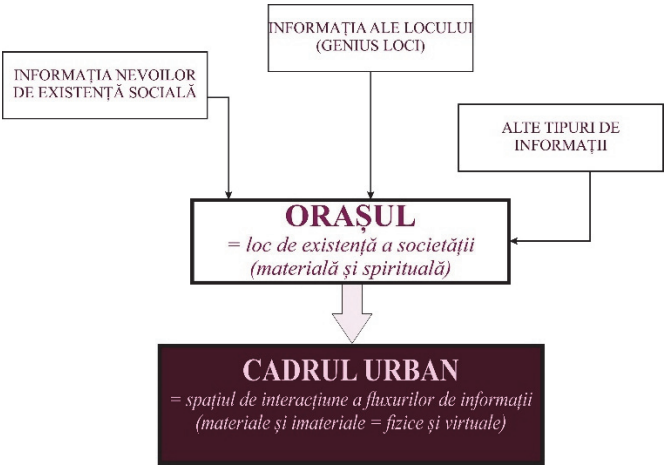

Fig. 18. ***Relaţia informaţie – cadru fizic urban. Sursa - autorul***

În acest context, spaţiul public – ca purtător al sentimentului de apartenenţă colectivă, are un rol esenţial în definirea caracterului urban, el devine în sine loc al identităţii sociale.

În prezent, oraşele se confruntă cu situaţia recompunerii unor fragmente heterogene într-o viziune de continuitate urbană. Cum spune arhitectul francez Bernard Huet, "*adevărata funcţie a proiectului urban este de a produce temporalităţi, continuitate, regularitate, de a stabili forma spaţiilor publice şi de a furniza un context arhitecturii… Oraşul are nevoie de reguli.*"[43] Arta construirii oraşelor – aflată la interacţiunea dintre societate şi teritoriul pe care îl ocupă, are rolul de a asigura un proces continuu de dezvoltare într-un raport echilibrat între prezent şi viitor. Cum poate fi recuperată identitatea urbană, şi înscrierea acesteia într-o perspectivă contemporană ?
Levi-Strauss afirma la un moment dat că oraşul se înscrie între natură şi elementul artificial; el este obiect al naturii şi subiect al culturii. În urbanismul de astăzi, se pune problema recuperării formelor şi apropierii funcţiunilor urbane în vederea obţinerii unei mixităţi şi diversităţi, şi de a construi imaginea urbană, urmărind afirmarea unui caracter identitar al peisajului urban. Singularitatea şi identitatea metropolelor contemporane se construiesc în directă legătură cu imaginea şi caracterul pe care acestea îl promovează.

[43] *** - *Les debats sur la ville 7, Fabriquer la ville aujourd'hui* – sous la direction de **Francis Cuiller**, ed.Confluences, Agence d'urbanisme Bordeaux metropole Aquitaine, 2008, p.9 – *Fabriquer la ville durable : vers une nouvelle culture urbaine*

În prezent, identitatea urbană se construieşte pe baza a două elemente de forţă: *patrimoniul istoric* (care reprezintă în general între 5% şi 10% din teritoriul oraşului) şi *proximitatea marilor spaţii naturale*. Între aceste două atuuri indiscutabile se situează forma construită a oraşului, în care se discută potenţialul viitor de dezvoltare. Aşa cum poate fi uşor constatat, suntem departe de semnificaţia puternică pe care Antichitatea sau Renaşterea o dădeau arhitecturii, când aceasta se conforma unui sit, formele arhitecturale se transformau odată cu el, formând un tot, constituindu-se în sine ca eveniment. Însă forma urbană existentă păstrează în memoria ei prezenţa a numeroase epoci. Străzile şi pieţele urbane, accentele de înălţime, profunzimea perspectivelor, secvenţele vizuale compun diversitatea spaţiului urban, construiesc caracterul acestuia. Astfel, în ciuda realităţii incontestabile a mondializării, Oraşul European continuă să existe, şi va exista şi în viitor, datorită importanţei pe care istoria, cultura şi politica le-au avut şi le au asupra ţesutului şi spaţiului urban. Acest lucru face ca intervenţia urbană să implice atât diferite scări spaţiale, dar şi numeroase tematici şi contexte, în funcţie de diferitele moduri de interacţiune dintre ţesuturi, spaţii, comunităţi, identităţi, aspiraţii.

Ideea este de a reuşi ca oraşul contemporan să nu mai fie fragmentat; acesta poate deveni un oraş mozaic, o entitate mozaic, a cărei fragmente - reprezentând fiecare un sens al locului care îl generează, să fie coerent legate, prin secvenţe corelate logic la nivelul parcursului. Este necesară astfel o strategie la nivel urban, care să vizeze întregul organism, pentru a identifica componentele la nivelul cărora se poate realiza corelarea fragmentelor, dar şi la nivel de detaliu, de vecinătate şi context, de recunoaştere a caracteristicilor şi identităţilor locale[44] imediate şi valorificarea acestora.

Găsirea unui nou înţeles pentru spaţiile metropolitane deschise permite planificarea proiectelor urbane din perspectiva unui nou model de continuitate. Nu mai avem de-a face cu oraşul tradiţional compact şi străzile sale, scuaruri şi parcuri, ci cu o nouă viziune, un oraş dispersat[45], în care noi spaţii deschise pot acţiona ca un factor coeziv, pot deveni accesibile şi pot fi noua strategie care să definească forma metropolei.

---

[44] Sintagma ***identitate locală*** este utilizată cu sensul de *caracteristică sau complex de caracteristici ale unei zone mici sau medii ca suprafaţă, cuprinzând o structură coerentă urbană sau rurală percepută în contextul peisajului natural în care s-a format, care se constituie sau se poate constitui ca imagine simbol a zonei*.

[45] Noile concepte spaţiale urbane apărute în teoria urbanistică au fost detaliate în cadrul Capitolului III – *Impactul dezvoltării IT asupra sistemului urban – subcapitolul 3.2. – Noi tendinţe urbane. Strategii de dezvoltare urbană.*

Dacă epoca industrială promova stilul de viaţă divizat în secţiuni complet separate, zonificate, oraşul contemporan propune o acumulare de spaţii de mare diversitate culturală, parcurgerea lor fiind similară cu navigarea în ciberspaţiu. În era informaţiei, proiectul urban trebuie să se inspire din demersul descentralizat al Internet-ului, construind unităţi urbane din elemente diverse ca funcţie şi stil, acestea fiind, la rândul lor, interconectate prin căi de capacitate mai mare. Caracterul indus spaţiului împrumută din tipologia fractală, fiecare fragment reproducând întregul.

Observaţia matematicianului Nikos A. Salingaros în cadrul încercării de interpretare a proiectului urban în termenii teoriei grafurilor, este că omul societăţii informaţionale, obişnuit cu navigarea în ciberspaţiu, are nevoie de un spaţiu urban în care nodurile diferite să fie mai strâns interconectate decât cele similare[46]. În era informaţională relaţiile dintre oameni nu se mai bazează pe vecinătatea fizică, ci pe afinitatea simbolică. Conexiunile între noduri diferite, de pildă între locuinţă şi centrul de aprovizionare, locul de muncă sau complexul cultural, care ar trebui să fie puternice, nu sunt favorizate în structura urbană actuală. Coerenţa urbană presupune construirea de relaţii între funcţiuni diverse, paradoxul aparţinând mixităţii - deseori asociate cu haosul urban în perioada funcţionalistă.

Consecinţele care decurg din aceste transformări se manifestă în construirea noului Peisaj Urban, ale cărui caracteristici se dovedesc a fi *diversitatea* şi *coerenţa*, perceptibile atât la nivelul imaginii urbane, cât şi la nivelul utilizării spaţiului. Cum mobilitatea reprezintă unul dintre cele mai importante aspecte ale perioadei actuale, peisajul este perceput în mişcare, dinamic, relaţionarea spaţială a nodurilor urbane devine esenţială în asigurarea continuităţii – spaţiale, funcţionale, estetice, contextuale.

Un scenariu posibil ar fi acela al construirii unui sistem verde care să lege toate aceste spaţii – sistem conceput pe ideea de recuperare a conectivităţii pierdute. Utilizarea spaţiilor urbane pierdute, deschise sau neutilizate din cadrul urban existent, din suburbiile oraşului sau din interstiţiile metropolitane, în structu- rarea acestui sistem pot constitui subiectul unui program de dezvoltare locală, destinat promovării valorilor ecologice şi a cadrului natural. Construirea acestui nou sistem verde cere stabilirea unor multiple conexiuni între diferite arii ale oraşului şi între diferite spaţii libere existente, fiind o versiune modernă a sistemului Olmstead al parcurilor sau sistemelor de parcuri. Ele încurajează plimbarea, generează un mare interes în cadrul metropolei pentru că permit cetăţenilor să interacţioneze, şi constituie

[46] Citat in *Complexity and Urban Coherence*. Journal of Urban Design, vol. 5 (2000), pp. 291-316.

fundaţia unei reţele care oferă posibilitatea de a alege şi a dezvolta diferite trasee, în legătură cu spaţiile urbane şi obiectivele turistice, culturale, funcţionale etc. Rolul acestora poate fi multiplu, de la scopul lor iniţial de relaţionare a spaţiilor oraşului, la continuitatea traseelor, coridor ecologic, rol edilitar (drenarea apelor pluviale pentru a crea arii de umiditate etc.)[47] Sistemul verde ar putea constitui soluţia pentru recuperarea peisajului urban al Bucureștiului, neglijat, degradat, destructurat. Studiile existente au fost orientate în general către zona periurbană şi extraurbană, existând proiecte pentru centura verde a oraşului. Problema a fost totuşi ridicată de Cincinat Sfinţescu în anii 30 – spaţiile verzi interioare şi exterioare oraşului, cu zonele de influenţă, legaturile dintre ele şi raportul cu vecinătăţile. Prezenţa celor două cursuri de apă din interiorul oraşului – Dâmboviţa şi salba de lacuri susţin şi facilitează implementarea unui astfel de proiect, constituind practic principalele direcţii din cadrul reţelei.

Peisajul metropolitan trebuie să fie construit pe baza exploatării simultane a valorilor conectivităţii urbane, conectivităţii ecologice şi conectivităţii metropolitane. Conectivitatea urbană este dobândită din proiectele spaţiilor publice, recuperând aspectele pozitive ale oraşului compact pe care încă dorim să le păstrăm; conectivitatea ecologică poate fi construită din proiectele interstiţiilor metropolitane, bazată pe aplicarea noilor valori ecologice; conectivitatea metropolitană rezultă din valorile oraşului dispersat în care trăim. Suprapunerea acestor continuităţi este primul instrument în ceea ce priveşte planificarea peisajului în noile arii metropolitane, şi cel mai bun instrument pentru a construi peisajul metropolitan. Spaţiile publice pot fi imaginea continuităţii metropolitane, compunerea acestor spaţii poate fi dispersată şi fragmentată, ca o consecinţă logică a diversităţii elementelor pe care le conţin; dar poate fi de asemeni coerentă şi continuă, ca directă consecinţă a noilor idei pe care avem nevoie să le implementăm.

Se poate spune că în prezent identitatea se construieşte pe aceeaşi logică a reţelei pe care se bazează perioada informaţională. *Conectivitate, coerenţă, continuitate, reţea* – devin cuvinte cheie în noile strategii de refacere a peisajului urban, implicând acţiuni de armonizare a ţesutului, a imaginii, a contextului. Perioada de tranziţie în care ne aflăm îşi asumă rolul de punte de legătură între istorie şi viitoarea dezvoltare urbană care a început să-şi manifeste tendinţele. Repercursiunile se simt cu precădere în cadrul peisajului urban care reflectă puternic tranziţia – prin care trece nu

[47] **Llop, Carlos** - *The Challenge of landscape in metropolitan areas - Metropolitan landscapes : polycentrism , expansion, multi - peripheries and micro -peripheries. From the cliché landscape to the kaleidoscope landscape,* UAB Digital Repository of Documents, 2008 - **www.**ddd.uab.cat

numai societatea, ci şi cadrul de existenţă al acesteia. Amalgamul de forme, fenomene, tendinţe, nevoi îşi pun amprenta asupra peisajului, al cărui rol în această perioadă este de rezolvare a contradicţiilor, a disfuncţiilor, de asigurare a continuităţii ţesutului, a coerenţei imaginii urbane, a conectivităţii funcţionale, a identităţii sociale şi urbane.

Problema identităţii urbane în cadrul noilor oraşe–regiuni[48]

În contextul noilor tipologii de peisaje dezvoltate întrebarea care apare este cum poate fi percepută scara noilor forme urbane regionale? Percepţia şi recunoaşterea noii scări spaţiale de la local, regional şi metropolitan presupune o dublă complexitate – aceea a identificării caracteristicilor spaţiale, şi corelarea cu perspectiva observatorului; fragmentarea determină percepţii diferite, fundaluri şi interese ale diferiţilor actori. Datorită scării, sunt schimbate noţiunile obişnuite de categorii spaţiale, şi ne solicită mental, cu apel la elementele de bază ale percepţiei. Noua scară are impact şi asupra percepţiei tradiţionale a teritoriului, generând hibrizi spaţiali (zona rurală cu caracter urban, zona urbană cu caracter rural etc.). Ideea de bază este că, atunci când oraşele–regiuni vor deveni arii de referinţă pentru planificarea şi dezvoltarea spaţială, vor trebui să fie perceptibile, având relevanţă cotidiană pentru identitatea indivizilor.

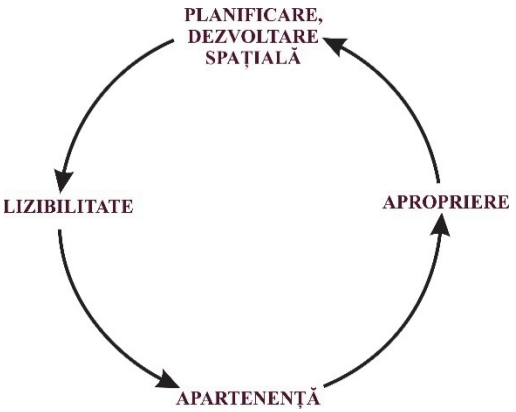

Fig. 19. ***Planificarea spaţială a oraselor–regiuni ca obiecte perceptibile şi identificabile: rolul potenţial al perceptibilităţii regionale pentru dezvoltarea spaţială[49]***

[48] Sintagma **oraş-regiune** este utilizată cu sensul de *Entitate spaţială cu rol administrativ, economic, social sau cultural – similare conceptului metapolei, definit de Francois Ascher, sau conceptului olandez stedenland. Fenomenul combină conceptul de oraş mondial al lui Yona Friedmann, si cel de oraş global al lui Saskia Sassen. (vezi Glosar de termeni).*

[49] Prelucrare după *** - *The image and the region – Making mega-city regions visible!* – ed. by Alain Thiersten, Agnes Forster - Lars Muller Publisher, Baden, Switzerland, 2008 –**Thiersten,**

În acest sens, este necesar a fi înţeleasă problema percepţiei spaţiului şi a identificării principalelor paliere de intervenţie, în scopul realizării unei imagini a acestui oraş–regiune. În esenţă, spaţiul este reprodus în creierul uman, producându-se astfel o dualitate între spaţiul material – real şi spaţiul imaterial – reprodus – model sintetizat al percepţiei sau imaginaţiei, în cadrul procesului de percepţie a mediului înconjurător de către individ. Modelele mentale devin repere pentru integrarea de noi informaţii într-un context, pentru a-l înţelege, percepe, judeca, apropria.

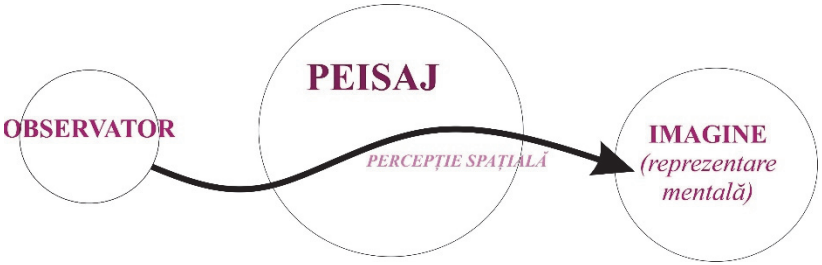

Fig. 20. ***Percepția spațială a peisajului.*** *Sursa - autorul*

Construirea imaginii oraşelor–regiuni presupune două planuri de intervenţie: primul – al regiunii propriu-zise, cel de-al doilea – al observatorului (actor, investitor, locuitor etc.). În mintea observatorului, ideea şi conceptul de oraş-regiune trebuie construită, înţeleasă şi amplificată. În spaţiul real, perceptibilititatea noilor scări regionale trebuie încurajată, generând necesitatea unui al treilea palier de intervenţie - cu rol de intermediere, în sensul comunicării, vizualizării informaţiilor transmise între cei doi poli ai percepţiei (spaţiu – observator).[50]

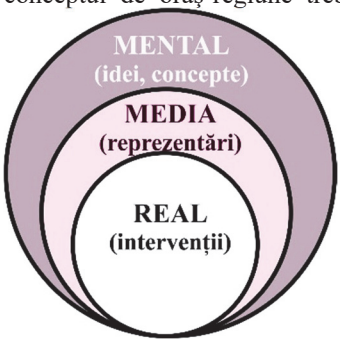

Fig. 21. ***Reprezentarea celor trei paliere ale***

Alain; Forster, Agnes - *Calling for pictures* – p.26

[50] Informaţia se bazează pe definiţia termenului german „***Bild***" - „***imagine***" – care reflectă paşii succesivi ai percepţiei spaţiale. În primul rând, imaginea înseamnă observare, vizualizare – percepţia unui obiect cu ochiul uman. În al doilea rând, imaginea este reprezentarea în două sau trei dimensiuni a obiectului perceput (fotografie, desen etc.). În al treilea rând, imaginea se referă la o idee, un concept – reprezentarea mentală a obiectului real sau imaginat. (*BROCHAUS – ENZYKLOPADIE 1987*)

construirii imaginii oraşului–regiune[51]

Imaginea urbană se referă la o serie de elemente pe baza cărora se construieşte şi se identifică în cadrul organismului urban din care face parte, şi anume:

- calităţile spaţiale care pot fi percepute în mod direct şi experimentate în viaţa cotidiană - relaţionate cu locaţii specifice – ca zone centrale, rezidenţiale, arii comerciale, centre modale, peisaje protejate etc.;
- obiecte fizice, spaţiale – clădiri, infrastructuri, parcuri;
- modul de utilizare al spaţiului – spaţii culturale, mediatice, activităţi sportive, festivităţi etc.

Din cadrul acestora se identifică potentialele semnificaţii, sensuri, caracteristici care vor contribui la construirea identităţii oraşului–regiune – fie funcţională, fizică, emoţională, simbolică, istorică sau de alt tip. Acele caracteristici ale spaţiului care pot fi experimentate în viaţa cotidiană sunt potenţiale puncte focale în cadrul procesului de identificare – puncte de referinţă pentru mesajele publicitare sau imaginile mentale, devenind parte a modului în care spaţiul este „comunicat" înăuntrul şi înafara oraşului–regiune. Intervenind în spaţiul urban, aceste imagini pot fi intenţionat create, manipulate şi întărite ca semnificaţie.

Rolul imaginilor media sau a mesajelor publicitare este de intermediere a comunicării informaţiilor spaţiale individului; ele se constituie ca puncte de plecare în cadrul procesului de conştientizare a spaţiului. Acestea includ, pe de o parte, reprezentări ale spaţiului real care poate fi perceput şi experimentat direct (imagini reproduse, comunicate), pe de altă parte, calităţi spaţiale perceptibile indirect (relaţionări cu structura teritorială, funcţională, cu istoria spaţiului prin hărţi, fotografii, diagrame, vizualizari interactive).

Construirea unei imagini mentale include cel puţin trei aspecte:

- face referire la noţiuni, concepte, idei (în cadrul procesului de identificare) – prin clasificări, ierarhizari, ordonări etc.;
- conştientizarea factorilor de atractivitate ai unui loc – imagine subiectivă şi fragmentată – despre care G. J. Hospers[52] spune că „devine din ce în ce mai importantă pentru deciziile locale, ca *hardware* (capital fizic şi

[51] Prelucrare după *** - *The image and the region – Making mega-city regions visible!* – ed. by Alain Thiersten, Agnes Forster - Lars Muller Publisher, Baden, Switzerland, 2008 –**Thiersten, Alain; Forster, Agnes** - *Calling for pictures* – p.28.

[52] *Gert – Jan Hospers* – economist, profesor în cadrul Universităţii din Twente, Enschede, Olanda, autorul lucrării „*Borders, Bridges an Branding: The Transformation of the Oresund Region into an Imagined Space*", European Planning Studies, 2006

uman) şi ca *software* (capital social) ale diferitelor locuri" – aspect în care excelează sfera vizuală şi problematica emoţiilor şi sentimentelor, informaţiile factuale;

- formarea de proiecţii mentale subiective ale regiunii care determină procesul de construire a identităţii de către actori, investitori, locuitori, pe baza relaţiilor perceptuale şi emoţionale dintre locuitori şi teritoriu.

În momentul de faţă, imaginile mentale ale oraşelor–regiuni sunt rare, aproape inexistente. Pe de altă parte, în cadrul competiţiei globale, brand-ingul şi marketingul local trebuie să promoveze regiunile în creştere – cum se întâmplă in cazul regiunilor Lyon, Zurich, Milano sau Munchen, căutând imagini potenţiale pentru formarea de identităţi şi comunicarea acestora. Între cele trei noţiuni – real, media şi mental există o corespondenţă puternică, influenţându-se reciproc. Imaginea noilor oraşe–regiuni trebuie vizualizată ca proiecţie a identităţilor locale la scară regională, ierarhizare şi potenţare a semnificaţiilor acestora, în acord cu capacitatea de percepţie şi apropriere a simbolurilor propuse, de către indivizi. Semnificaţia unui loc există numai în relaţie cu un altul; spaţiul de referinţă determină intensitatea acesteia.

Cele mai importante elemente în identificarea unei regiuni sau unui oraş au fost dintotdeauna topografia zonei, clădirile semnificative, ansamblurile construite – oferind acestora o imagine. În prezent, factorul topografic este deseori anulat de expansiunea puternică în teritoriu; devine astfel extrem de important design-ul urban şi arhitectural, ca element de conectivitate şi ghidare în teritoriu, conferind forţă şi contribuind la generarea unei identităţi.

Fig. 22. Elemente de identitate, naturale sau antropice – imagini semnificative, similare prin forma lor: ***Elveţia – vârful Matterhorn[53], Paris – Tour Eiffel, Egipt – Piramida din Giza, Cairo[54] –*** *Sursa imaginilor – wikipedia.com, arhiva personală*

[53] https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=16791896, By Photo: chil, on Camptocamp.orgDerivative work:Zacharie Grossen - Camptocamp.org, CC BY-SA 3.0
[54] https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=282496, By Nina - Own work, CC BY 2.5

Fig. 23. ***Elveţia – Rhine Falls in Schaffhausen[55], Bilbao – Muzeul Guggenheim, Sidney – Opera[56].*** *Sursa imaginilor – wikipedia.com şi arhiva proprie*

Este uşor observabilă similaritatea existentă între diferitele forme – naturale şi construite ale unor elemente sau ansambluri care s-au constituit pe parcursul timpului în imagini simbol, sau reprezentative pentru anumite regiuni, zone sau oraşe. Mimarea, contrazicerea sau integrarea în peisaj sunt procedee deopotrivă importante pentru a conferi sau a pune în valoarea caracterul unei zone, naturale sau urbane. Perceperea şi recunoaşterea acestuia conduce la construirea acelei imagini semnificative care poate deveni identitate.

Oraşele–regiuni trebuie să dezvolte o personalitate proprie care să cuprindă evoluţia distinctă a părţilor sale componente. Identitatea este calitatea decisivă pe care regiunea şi-o poate promova atât intern cât şi extern ca imagine distinctă; ea cuprinde identificarea locuitorilor săi cu teritoriul, vecinătăţile şi reţeaua regională, urmărind conştientizarea specificităţii regionale, particularităţilor sale.

Problema este că, datorită scării care caracterizează noile entităţi urbane, noţiunea de peisaj devine ambiguă, complicată de suprapunerea de structuri diferite, de imagini şi caracteristici variate, deseori opuse ca tipologie (urban / rural, natural / antropic, etc.). Este vorba de fapt de o succesiune de peisaje, specifice raporturilor dintre om şi natură (gradului de intervenţie ăn peisjaul natural), modurilor diferite de locuire a spaţiului. Peisajul rezultat este caracterizat de multiplicitate, varietate, discontinuitate structurală şi spaţială. Riscul major este acela al înstrăinării, al pierderii sentimentului de apartenenţă; de aici necesitatea construirii de imagini semnificative, de construire a unei identităţi spaţiale, care să devină reprezentativă pentru societate. Peisajul devine responsabil pentru asigurarea acesteia, el conţine elementele care îi conferă caracterul, din el trebuie să ia naştere structura identitară a regiunii.

---

[55] https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=102744672, By Kabelleger / David Gubler - Own work, also available at https://bahnbilder.ch/picture/12808, CC BY-SA 4.0

[56] https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=31389952, By Adam.J.W.C. - Own work, CC BY-SA 2.5

2.2. Cadrul urban tradiţional în contextul revoluţiei IT

Patrimoniu şi dezvoltare urbană în oraşul european tradiţional

Leonardo Benevolo spunea în introducerea cărţii sale, „Oraşul în istoria Europei", că „*oraşele europene s-au născut odată cu Europa şi, într-un anumit sens, au determinat creşterea acesteia; ele au constituit unul dintre factorii - principalul poate - al apariţiei Europei ca entitate istorică distinctă, continuă să caracterizeze civilizaţia europeană atunci când aceasta îşi asumă o poziţie dominantă în lume şi îşi pun amprenta – pozitivă sau negativă, dar în tot cazul preponderentă – asupra oraşelor contemporane din orice parte a lumii*."[57]

Discuţia despre modul în care oraşul european este afectat de consecinţele evoluţiei tehnologiei informaţiei şi comunicării se constituie ca fiind extrem de importantă în acest context al globalizării, al tendinţei mondiale de uniformizare, al exploziei urbane şi al pericolului pierderii identităţii unor entităţi de o mare valoare în istoria oraşului.

Civilizaţia europeană este o civilizaţie urbană - de la polis-ul grecesc, până la oraşul secolului al XIX-lea ca loc al invenţiilor şi industriei, oraşele Europei au fost centrul culturii şi repere în istorie.

Expansiunea economică şi culturală este un fenomen constant pe parcursul istoriei. Din antichitate, şi în orice altă perioadă după aceasta, oraşele au fost proiectate în jurul unor modele care au influenţat arii largi ale Europei şi mai mult - modele care au fost adoptate şi interpretate în acord cu nevoile şi identităţile locale. Fiecare cultură a generat propriile sale forme, specifice pentru arhitectura şi cadrul fizic urban, pornind de la modele universale, oraşele europene caracterizându-se în acest fel prin diversitate, prezentând atât diferenţe cât şi similitudini. Cadrul fizic al Europei este constituit în mare parte din aceste forme urbane – patrimoniu material, păstrător al unei sume de valori, ca identitatea locurilor, istoria urbană, stabilitatea unui centru care păstrează un echilibru în raport cu schimbările periferiei.

Dezvoltarea urbană a determinat peisajul construit al fiecărei epoci, peisaj pe care l-a transmis mai departe generaţiilor următoare, împreună cu un mod de viaţă specific. Pe de o parte această evoluţie constituie cadrul necesar pentru impulsionarea dezvoltării ulterioare, dar, în acelaşi timp, păstrează legătura cu trecutul. Istoria cadrului urban este o istorie a evoluţiei, a schimbării, a cazurilor particulare, în care fiecare element constituie o verigă de legătură între anumite etape.

---

[57] **BENEVOLO, Leonardo** – *Orasul in istoria Europei*, ed. POLIROM, Iasi, 2003, p.9.

Paul Ricoeur spunea că patrimoniul „*nu trebuie văzut ca o insulă de arhaism, ci ca sursă a modernităţii prin virtutea relevanţei sale culturale şi sociale"*[58]; valoarea sa în prezent trebuie acceptată în favoarea contextului trecut (au existat însă perioade istorice care nu au ezitat să demoleze pentru a impune propriul model cultural, în care să se recunoască). În cadrul planificării urbane, oraşele istorice exprimă altă dimensiune a modernităţii – în ideea că problema care se pune este de reutilizare a vechilor forme, înţelegând faptul că peisajele urbane sunt compuse din două baze morfologice diferite – a oraşului şi a urbanizării, şi acest lucru este esenţial în abordarea optimă a naturii fiecăreia.

Secolul XX este începutul erei globalizării, în cadrul căreia procesul de urbanizare a depăşit cu mult limita oraşului, generând zone caracterizate prin impersonalitate şi lipsă de identitate. Punctând câteva caracteristici ale acestui proces, notăm că[59]

- timp de secole oraşele au fost proiectate, locuite şi percepute ca întreg social şi spaţial definit de limite spirituale şi materiale; acum locul lor a fost luat de spaţiul informal născut dintr-o urbanizare fără restricţii.
- străzile şi siturile urbane, prezente ca reflecţie a valorilor comunitare, au fost înlocuite de o arie vastă modelată numai după criterii utilitare.
- forma armonioasă a oraşelor, în care relaţiile dintre construcţii alcătuiesc unitatea spaţiului urban, a fost înlocuită de un sistem fragmentar în care nu există conexiuni între clădiri şi grupuri de clădiri alăturate dar independente.

În prezent, societatea informaţională produce un nou context economic, social şi cultural care plasează patrimoniul în centrul unui proces foarte rapid de tehnologizare (a informaţiei şi comunicării). O politică europeană a patrimoniului trebuie axată pe faptul că acesta a devenit unul din cele mai importante elemente din dezvoltarea industriilor şi serviciilor în societatea informaţională. Aceasta are două consecinţe, aşa cum notează Anita Rozenholc[60]*:*

- măsurile de promovare a patrimoniului trebuie să utilizeze noile tehnologii – ceea ce va schimba profund scopul politicii culturale;
- există pericolul ca promovarea patrimoniului să devină subordonată strict intereselor pieţei.

---

[58] ECC – PAT 2001 - Forward planning: the function of cultural heritage in a changing Europe – citat de **MELISSINOS, Alexandre** - *Cities as urban "monuments".*
[59] ECC – PAT 2001 - Forward planning: the function of cultural heritage in a changing Europe – citat de **MELISSINOS, Alexandre** - *Cities as urban "monuments",* p.83-84.
[60] ECC – PAT 2001 - Forward planning: the function of cultural heritage in a changing Europe – **ROZENHOLC, Anita** – *Heritage in a network society.*

Paradoxal este faptul că în era „*noii economii*" şi a „*societăţii informaţionale*" – adică în contextul globalizării, cultura devine inima dezvoltării economice, constituind în acelaşi timp cea mai bună garanţie pentru crearea unei identităţi a Europei. Astfel cultura şi patrimoniul[61] devin factori primi în acest moment pentru constituirea sau consolidarea unei identităţi a regiunilor, în sporirea atractivităţii şi competitivităţii acestora. Într-o societate în care accentul se pune pe accesul la informaţie şi cunoaştere, patrimoniul trebuie să devina accesibil tuturor.

În aceste condiţii, nu se poate neglija faptul că patrimoniul constituie cea mai bună garanţie a identităţii oraşelor şi regiunilor Europei, care cuprind extraordinara diversitate şi potenţialul patrimoniului regional. Pot fi conturate obiective în acest sens, ca de exemplu:

- definirea unui standard tehnic şi de protecţie pentru valorile patrimoniale care să fie valabil la nivelul Europei;
- încurajarea dezvoltării industriilor culturale regionale care constituie majoritatea potenţialului patrimonial;
- enunţarea unor reguli specifice care să prevină anumite abuzuri în care forţele pieţii ar exploata resursele patrimoniului numai pentru profit;
- realizarea unei hărţi regionale a Europei, care să confere regiunilor o puternică identitate, similară „brand-urilor", care să poată fi recunoscută în toată lumea;
- definirea patrimoniului ca resursă comună, accesibilă tuturor, precum ariile publice.

Nu poate fi negat faptul că patrimoniul – natural sau antropic - s-a constituit deseori ca sursă în generarea identităţii locale sau regionale. Acesta conţine nu numai o parte din istoria locului, dar şi informaţiile transcedentale care au determinat apariţia aşezărilor şi care s-au exprimat în specificul local. Apartenenţa spaţială este caracteristica cea mai importantă în procesul de construire a unei identităţi, pentru că ea constituie motivaţia de bază. Atunci când aceasta nu este sau este prea puin prezentă, sunt necesare intervenţii de altă factură, intervenţii care să fie capabile să genereze sau să suplinească acest sentiment. Promovarea peisajelor naturale din vecinătate sau introducerea de elemente unicat, atractive prin imagine, inedite sau manifest, devin în era informaţiei, a culturii globale, a societăţilor multietnice, modalităţi oportune pentru realizarea unei identităţi zonale sau locale (Tour Eiffel la momentul construirii lui, muzeul Guggenheim din Bilbao).

[61] Termenul "*patrimoniu*" este utilizat în lucrare cu referire atât la cadrul antropic (construit, antropologic) cât şi la cel natural.

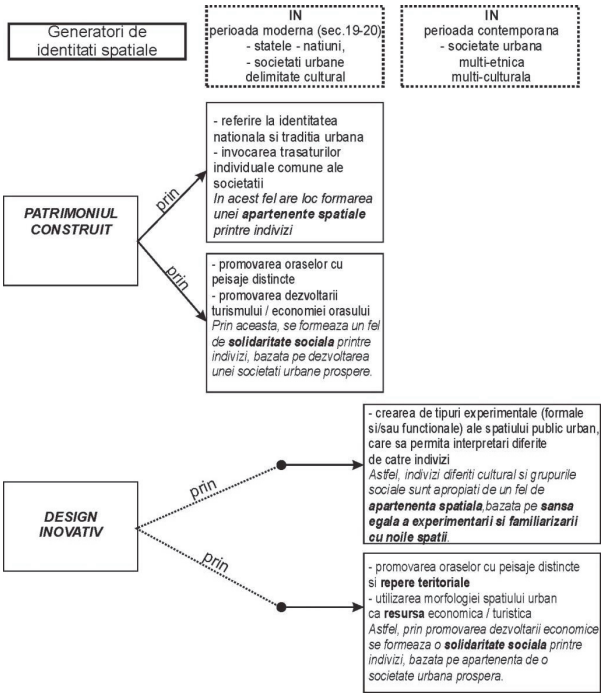

Fig. 24. ***Juxtapunerea patrimoniului construit şi design-ului inovativ ca elemente generatoare de identitate locală.***[62]

Discutând despre (re)construirea identităţii în cadrul oraşului european, Ariella Masboungi[63] propune o succesiune de etape în procesul de intervenţie urbană asupra unui ţesut urban existent, încercând acoperirea unei palete cât mai largi de situaţii şi scenarii posibile:

1. *identificarea unor situaţii – catastrofă* – având în vedere faptul că oraşele cele mai dinamice sunt cele care au cunoscut o cădere puternică, din diferite motive (bombardamente, criză economică majoră etc). Acestea au demonstrat capacitatea de a se angaja în transformări urbane majore pentru a-şi rezolva problemele. (ex. – Manchester – al cărui centru istoric a fost bombardat de IRA – refacerea lui presupunând realizareaunui dialog între

[62] Prelucrare după **Gospodini, Aspa** – *European cities and place-identity generators*, Discussion Papers Series, University of Thessaly Publications, Volos, 2002.
[63] *** - *Les debats sur la ville 7, Fabriquer la ville aujourd'hui* – sous la direction de **Francis Cuiller**, ed.Confluences, Agence d'urbanisme Bordeaux metropole Aquitaine, 2008, p.127 – **Masboungi, Ariella** – *Dix lecons europeennes sur le projet urbain.*

istorie şi modernitate, sau Bilbao, cunoscut pentru puternica de- industrializare care a determinat căderea sa economică – motivul restructurării sale urbane).

2. *revitalizarea urbană şi culturală* – vizează regenerarea economică şi socială (pe principiul *good design leeds to good economy*) – exemplul oraşelor industriale engleze – care au investit în proiecte urbane în vederea sporirii atractivităţii şi schimbării profilului economic (ex. Birmingham).

3. *utilizarea cadrului geografic major în conturarea proiectului urban* – avantajul cadrului natural, ancorarea oraşului în teritoriu, înscrierea în reliefuI major – în vederea stabilirii unor direcţii de intervenţie care să beneficieze de acesta – dupa cum Bilbao a profitat de restructurarea urbană axată în principal pe traseul fluviului Nervion, sau propunerea de dezvoltare a Parisului pe axul Louvre – Defense până în Sena, printr-o succesiune de terase care permit dezvoltarea de noi cartiere.

4. *identificarea de motivaţii care să determine lansarea unui proces dinamic de revitalizare urbană* – evenimente istorice / culturale, opere de artă, patrimoniul existent etc. – exemplul Emscher Park, bazinul Ruhr, în care punerea în valoare a fondului industrial a inaugurat o nouă estetică, având la bază specificitatea locului – vechile uzine sunt tratate ca opere de artă, sau ca elemente arheologice, determinând un impact imens asupra valorizării teritoriului.

5. *importanţa arhitecturii în cadrul intervenţiei urbane* – obiecte de arhitectură iconice, transformate în elemente – simbol ale oraşului – arhitectura lui Frank Gehry (muzeul Guggenheim la Bilbao), a lui Santiago Calatrava (aeroportul din Lyon, City of Arts and Sciences din Valencia etc., sau revitalizarea patrimoniului industrial (Emscher Park). (trebuie evitat în acest caz pericolul banalizării elementelor–simbol printr-un proces de mondializare a stilului arhitectural, astfel încât să se aplatizeze specificul elementului– unicat.)

6. *(re)structurarea spaţiului public* – spaţiul public asigură legăturile spaţiale, asigurând coerenţa urbană – cel mai bun exemplu în acest sens este Barcelona, care a investit în recon-figurarea sistemului de spaţii publice, din centru la periferie. Alt exemplu este Lyon-ul, care şi-a "construit" o cultură a spaţiului public, cu aceeaşi forţă ca şi Barcelona.

7. *asumarea riscurilor* – în sensul în care luarea deciziilor nu garantează rezultatul final (la nivel predictiv, investiţional, economic sau social).

8. *crearea instrumentelor de acţiune* – la nivel informaţional, în vederea mediatizării intervenţiei, urmărind atragerea posibililor actori în dezvoltarea ulterioară a proiectului. (Bilbao a dezvoltat Bilbaoria2000 – structură privată care reuneşte, în consiliul administrativ, toate puterile publice implicate – informând permanent prin actualizarea site-ului, asupra stadiului proiectului,

în paralel cu Metropoli 30 – loc digital de dezbatere a tuturor forţelor culturale şi economice, reflectând asupra transformării oraşului).

9. *realizarea de parteneriate public – public, public – privat.*

Rezultatul ar fi o întrepătrundere de scopuri şi obiective, ce au ca finalitate constituirea unui peisaj urban al erei globalizării, informaţiei şi comunicării, al mobilităţii excesive. Atractivitatea reprezintă în această perioadă o caracteristică extrem de importantă, ce asigură competitivitatea în contextul global. Pornind astfel de la motivaţiile care pot deveni reprezentative pentru societate (perioade de criză, obiective propuse, restructurări majore) şi de la conştientizarea cadrului de existenţă şi de formarea a structurilor urbane (mediul natural, relieful major), noul peisaj urban va trebui să asigure nevoile de identitate şi apartenenţă, sprijinindu-se pe valorile culturale şi istorice, patrimoniul natural şi construit devenind repere, puncte de continuitate – legătura necesară dintre tradiţie şi modernitate.

Studii şi exemple

Realizarea unei identităţi la nivelul noilor organisme urbane generate de dezvoltarea noilor tehnologii, presupune interpretarea diferitelor aspecte pe care acestea le cumulează: suprapunerea diferitelor scări spaţiale în relaţie cu sistemul administrativ regional, diferitele paliere – cum ar fi funcţional, morfologic etc., diversitatea urbană relaţionată cu diferite categorii de spaţii (zone centrale, zone rezidenţiale, comerciale, culturale, istorice etc.), în vederea sintetizării lor în elemente de specificitate regională.

Interesantă este afirmaţia lui Roland Barthes din „Imperiul semnelor” – şi anume: „oraşul este o ideogramă, un text continuu”. În cadrul oraşului european informaţional, această afirmaţie îşi găseşte semnificaţia în diversitatea spaţiilor urbane, articulate într-o structură care ar trebui să asigure coerenţa spaţială la nivel funcţional, semnificativ, social. S-ar identifica în acest fel diferite paliere de percepţie a spaţiului, în funcţie de conotaţiile şi mesajele transmise la nivelul parcurgerii lui, de interesul individului în consumarea spaţiului, de obiectivele urmărite şi prezentate în „citirea” acestuia.
Fiecare situaţie este în sine particulară datorită contextului în care se înscrie, ca atare problemele care apar sunt extrem de diverse. Particularitatea fiecărui caz în parte este oferită în primul rând de către configuraţia fizică a peisajului natural, în informaţiile la nivel subtil pe care acesta le conţine, şi în al doilea rând în istoria oraşului, elementele sale de tradiţie, şi de modul în care acesta a răspuns până în prezent la factorii externi.

Bilbao constituie exemplul unui oraş care, în condiţiile în care peisajul se constituie ca punct de forţă al său, imaginea oferită era aceea dezolantă a oraşelor industriale. Problema majoră este aceea că economia sa era distrusă - din 1970, când se afla printre primele provincii, timp de 20 de ani nu a făcut decât să decadă. Cu o populaţie de un milion de locuitori, cu un centru istoric remarcabil, cu o geografie particulară, Bilbao are multe şanse de revitalizare. În plus - baza sa economică poate fi modernizată, renunţând la industria grea care caracteriza oraşul. Dar - în primul rând, trebuia refăcută imaginea urbană care constituia o piedică în intenţia de atragere a investitorilor. Problemele majore erau prezente în zona estuarului, în special pe malul stâng al râului Nervion unde au fost amplasate marile fabrici - zonă ce a devenit polul de interes pentru oportunităţile de dezvoltare. Planul strategic încearcă să maximizeze punctele tari ale teritoriului, interesele focalizându-se în aria din preajma estuarului, coloana vertebrală a ariei metropolitane. Această zonă era necunoscută şi inaccesibilă locuitorilor oraşului, cu cât ea se constituia ca port continuu şi ca un canal virtual deschis - ceea ce a condus la amplasarea aici în primul rând a industriei grele. Propunerile de revitalizare privesc în principal intenţia de a acţiona în teritoriul aflat de-a lungul estuarului – întreaga zonă urmând a fi refăcută, încercând a se stabili un model pentru oraş, prin construirea unei noi imagini. Intenţia de transformare se axează în special în reciclarea definitivă şi completă a zonei estuarului. Un nou oraş cu o nouă zonificare şi distribuţie a funcţiunilor urbane trebuie renăscut din oportunităţile latente îngropate adânc de către procesul de industrializare.

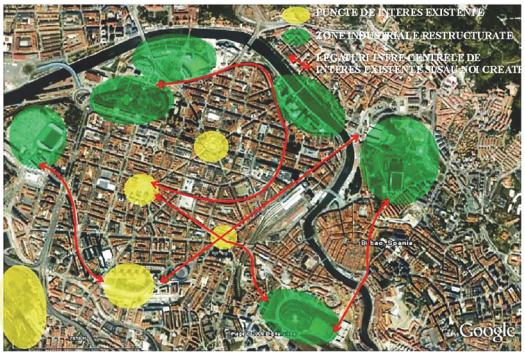

Fig. 25. ***Bilbao – restructurarea zonei aferente apei, prin crearea unei reţele de puncte de interes****. Sursa – autorul, pe suport Google Maps*

Astfel, malurile urbane ale fluviului erau integral ocupate de marile zone industriale care, pentru mult timp, au asigurat economia zonei, constituind practic identitatea acesteia. Procesul de restructurare profită de

extraordinarul potenţial natural pe care-l reprezintă fluviul, care este redat oraşului, integrat în structura sa. Elementul care până de curând reprezenta o limită de segregare devine acum element de continuitate şi identitate urbană, loc al manifestării artistice, al imaginii inedite, al concentrării potenţialului de dezvoltare.

Prioritatea o constituie realizarea unei axe metropolitane, bine ancorată în centrul oraşului, străbătând malul stâng al estuarului, între zonele Zorrozaure şi Galindo, şi apoi despărţită în două peste un pod jos, pentru a trece pe malul drept. Funcţiunile portuare se intenţionează a fi mutate în portul exterior care se construieşte în acest timp. Portul interior a devenit nefuncţional, şi - în acest sens este realizat un sistem de poduri joase care să integreze cele două maluri ale estuarului şi să elimine pericolul segregării şi separării prin accesibilitate şi continuitate. Zorrozaure - care acum este insulă, nu mai aparţine nici unuia dintre maluri, devenind o arie simbolică comprehensivă.

Fig. 26. ***Bilbao – zona Abandoibarra – 2022.*** *Sursa – arhiva personală*

Noua structură va fi completată cu drumuri ce străbat zona care ancorează axa metropolitană de reţeaua stradală. Unele din aceste drumuri vor fi nou realizate, în timp ce o parte din cele existente vor fi transformate în artere urbane. Terenul neocupat oferă - pe de o parte oportunităţile necesare, şi acceptă - pe de altă parte, condiţionările impuse de către investiţiile care lipsesc în teritoriu. Această arie cuprinde o întinsă zonă verde, suprafaţă cu deschidere spre apă ce permite o utilizare multifuncţională.

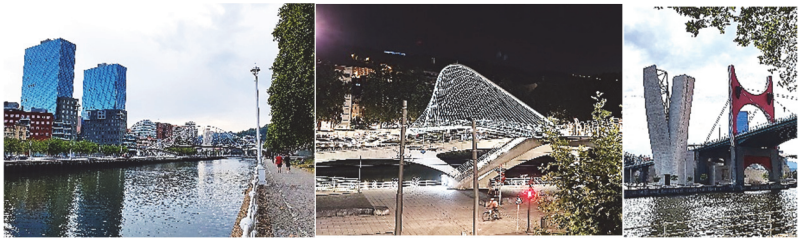

Fig. 27. ***Bilbao – frontul la apă.*** *Sursa – arhiva personală*

În acest proces de revitalizare urbană a portului Bilbao este foarte important de ştiut cum trebuie înţelese oportunităţile pe care mediul le oferă, cum trebuie realizată demolarea vechilor fabrici, degajarea teritoriului, relaţionarea malurilor. Planul de dezvoltare implică de asemenea şi o refacere a economiei metropolitane. Bilbao îşi axează viitorul în frontul la apă. Reciclarea terenului este o asigurare a viitorului oraşului.

Pe principiile trasate de Kevin Lynch în „Image of the city", Bilbao propune o reţea de puncte – elemente singulare, repere în teritoriu, identificabile prin arhitecturile remarcabile – muzeul Guggenheim conceput de Frank Gehry, aeroportul desenat de Calatrava, stadionul realizat de tânărul arhitect laureat Europan – Eduardo Arroyo.

Fig. 28. ***Bilbao – F. Gehry – Muzeul Guggenheim, S. Calatrava – aeroportul Sondika[64].*** *Sursa – arhiva personală, www.wikipedia.com*

Bilbao este un exemplu de revitalizare urbană prin renunţarea la moştenirea nu tocmai benefică a industrialismului, şi reconsiderarea sitului natural prin aprecierea oportunităţilor pe care acesta le oferă. În

[64] https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=47064551, *By Basotxerri - Own work, CC BY-SA 4.0*

lipsa unei tradiţii urbane care să contureze direcţii de evoluţie, noile perspective construite de societatea urbană actuală ca urmare a unor noi priorităţi şi nevoi, trasează în perfect acord cu cadrul natural o nouă formă urbană caracterizată de reciclarea funcţiunilor urbane predominante.

Noul peisaj urban rezultat este reflexia procesului de revitalizare urbană prin care acest oraş trece o dată cu renunţarea la moştenirea perioadei industriale. Transformarea zonelor industriale reprezintă utilizarea rezervelor de teren care constituiau potenţialul oraşului.

Întregul proces ilustrează o reuşită a modului de restructurare urbană în era informaţiei, a reconstruirii imaginii urbane prin modelarea unei noi identităţi, asigurând în acelaşi timp continuitatea spaţiului şi a funcţionalităţii urbane. Peisajul urban este astfel format din cadrul natural al fluviului, de ţesutul urban tradiţional al oraşului, relaţionate prin intervenţiile în curs de realizare, în care obiectul de arhitectură joacă un rol extrem de important – de marcare a nodurilor urbane, a punctelor de articulare.

Intervenţiile urbane nu privesc decât un moment din evoluţia continuă a organismului urban. Urbanizarea se înscrie într-o mişcare continuă, de schimbări rapide sau lente, cu evoluţii profunde, implicând numeroase paliere ale vieţii urbane. Istoria, prin juxtapunerea diferitelor elemente pe parcursul timpului, defineşte traiectorii şi se continuă în fiecare loc prin tendinţe sau forţe latente interpretabile. Starea unui loc asupra căruia urmează a se interveni este deja purtătoare a proiectului. În această idee proiectul urban trebuie să urmărească cu atenţie istoria sitului, tendinţele de dezvoltare şi relaţionare în teritoriu, pentru a regăsi în final identitatea locului, informaţiile pe care acesta le conţine.

Lyon se deosebeşte între marile aglomeratii urbane prin prezenţa şi forţa configuraţiei naturale a sitului. Cele două fluvii – Rhone şi Saone – încadrează o peninsulă la nordul căreia se află originea oraşului, între colinele vestice şi câmpia estică.

Pe o suprafaţă de 150 de ha – sectorul confluenţei – au fost dezvoltate începând cu secolul XIX funcţiuni tehnice deservind vechiul centru–gară pentru comercianţi, gazometre, abatoare, pieţe de desfacere, închisori etc. În prezent, în plin centru al regiunii, starea acestei zone oferă posibilitatea extinderii centrului actual, urmărind exprimarea vitalităţii sale, prin înscrierea în reţeaua marilor centre urbane ale Europei.

Fig. 29. ***Lyon – zona peninsulei.*** *Sursa – arhiva personală*

Proiectul a fost determinat de peisajul extraordinar al zonei confluenţei fluviilor. Un prim proiect, dezvoltat la sfârşitul secolului XVIII de Marc Antoine Perrache, a cuprins îndiguirea Rhone-ului pe o lungime de 2,5 km, prelungită cu un pod peste Saone, destinat deschiderii unui nou drum dinspre Paris spre Languedoc, ce traversa oraşul prin partea sudică. Zona astfel delimitată a fost dezvoltată, primind o serie de funcţiuni – un hipodrom, un port, construcţii pe loturi generoase. Proiectul lui Perrache – expresie a puterii regale, înscris în geografia naturală a sitului, impune o geometrie ortogonală regulată preluată în dezvoltările ulterioare.

Principiile dezvoltării actuale pot fi rezumate prin dialogul dintre densitate şi calitatea programelor arhitecturale diversificate şi punerea în valoare a unei mari trame verde-albastre – parcuri şi porturi, spaţii de agrement legate de cele două fluvii. Proiectul propune tratări diferite ale fronturilor către fluvii – şi anume – o organizare rectilinie şi monumentală de-a lungul Rhone-ului, şi un peisaj deschis şi variat de-a lungul Saone-ului.

Una din marile probleme apărute a fost aceea a marilor structuri care separă acest sector de vechiul centru – gară, autostradă etc., proiectul urmărind desfiinţarea treptată a acestora şi realizarea continuităţii oraşului la nivelul solului. În acest sens, au fost realizate promenade pietonale de-a lungul digului, porturi de agrement, noi poduri de legătură între maluri – constituind punctul de plecare al proiectului definit de un mare spaţiu public. Spaţiul emblematic al confluenţei celor două fluvii a fost destinat realizării Muzeului de Istorie Naturală – concept aparţinând arhitectului CoopHimmelb(l)au.

Fig. 30. ***Lyon – zona Confluenţei, Muzeul Confluenţei, arh. CoopHimmelb(l)au****.*
Sursa – arhiva personală

Prima etapă a cuprins amenajarea zonei publice de-a lungul fluviului, cu un bazin navigabil destinat sporturilor nautice şi spectacolelor pe apă. Pe celălalt mal, primul program destinat unui număr de 700 locuinţe urmăreşte configurarea unei mixităţi arhitecturale şi funcţionale, flexibilitatea programului prin realizarea unui complex aparţinând unui număr de 12 conceptori. În sudul acestuia, pe o suprafaţă de 8 ha, se află o zonă publică, limitată de o serie de docuri, pavilioane şi mici porturi – construcţii reabilitate sau noi destinate programelor culturale, de comunicare sau loisir, cu parterul liber circulaţiei publice.

Cadrul urban astfel rezultat are un conţinut diversificat, pretându-se variaţiilor de utilizare şi flexibilităţii în exploatare, şi înscriindu-se în acelaşi timp în tendinţele trasate la sfârşitul secolului XVIII în proiectul lui Perrache. Pieţele Lyon-ului, din nord spre sud, trec prin etape istorice, de la mineralul din Place des Terreaux, la vegetalul din Carnot, apoi prin zona intermediară a pieţei Belcourt, şi se termină în piaţa nautică a zonei Confluenţei.

Fig. 31. ***Proiectul Lyon Confluence*** *– cadrul urban regenerat. Sursa – arhiva personală*

Fig. 32. ***Proiectul Lyon Confluence – Place nautique, ansamblul Marignan Alliade****. Sursa – arhiva proprie.*

Lyon-Confluence este un exemplu în care se manifestă puternic interesul determinant dintre proiectul urban şi istoria anterioară a locului – subiect deseori neglijat, datorită diferitelor interese de dezvoltare în teritoriu. În acest caz, geniul locului a dictat pe parcursul istoriei tendinţele majore de configurare spaţială, predominând însă interesul pentru aspectul economic, pentru utilizarea cu precădere a potenţialului funcţional al apei. Perceperea configuraţiei naturale ca element de specificitate, profitând de unicitatea spaţială pentru întărirea identităţii urbane în vederea sporirii atractivităţii în context global, a motivat concentrarea intereselor asupra zonei confluenţei celor doua râuri. Peisajul urban ilustrează deopotrivă istoria locului, valoarea spectaculoasă a configuraţiei naturale, într-o interesantă armonie cu tendinţele de dezvoltare caracteristice erei globalizării, a tehnologiei informaţiei şi comunicării.

Spaţiul urban hypertext – modelarea peisajului urban; relaţia cu structura urbană tradiţională

Intervenţia urbană necesară în urma dezvoltării oraşelor în acord cu cerinţele noii societăţi presupune o însumare a unei serii de cazuri, fiecare particular prin sensibilitatea sitului, prin istoria sa, prin diversitatea formelor urbane şi a identităţilor locale. Identificarea tramelor urbane permite o oarecare gestiune şi organizare a dezvoltărilor posibile, în vederea realizării de proiecte urbane evolutive. În abordarea intervenţiei este necesară înţelegerea evadării din limitele fizice ale proiectului propriu zis, a percepţiei la scări diferite a sitului, în legătură cu teritoriul de care aparţine, a „citirii" spaţiului ca sumă de temporalităţi diferite, ca acumulări succesive, ca spaţiu identitar aparţinând comunităţii locale, rezultat al nevoilor şi interacţiunilor sociale. Construirea oraşului în era informaţională necesită un demers secvenţial, dar nu segmentat, care să permită derularea evoluţiei organismului urban în paralel cu evoluţia societăţii, astfel încât secvenţele să poată fi adaptabile, transformabile în funcţie de noile cerinţe apărute în procesul continuu de

modificare a structurilor sociale tradiţionale. Rapiditatea transformărilor la nivelul societăţii este o consecinţă evidentă a modului în care tehnologia informaţională modifică întreaga lume, iar implicaţiile acestora asupra cadrului urban sunt necesar a fi atent estimate, în vederea realizării şi obţinerii unei structuri atractive, funcţionale şi eficiente. Astfel, construirea noilor oraşe presupune intervenţia pe diferite paliere, la diferite scări spaţiale, articulând numeroase tematici şi identităţi în vederea obţinerii unor unităţi spaţiale, funcţionale, sociale şi istorice.

CONSECINŢE ALE INTERVENŢIEI TEHNOLOGIEI INFORMAŢIONALE ASUPRA SISTEMULUI URBAN				
	Palier de Intervenţie	**Nivel de Intervenţie**	**Mod de Intervenţie**	**Efecte Urmărite asupra Peisajului Urban**
1.	FUNCŢIONAL	REGIONAL	-realizarea unui sistem de nuclee -descentralizarea administrativă, comercială, culturală -introducerea / dezvoltarea transportului în comun	-polarizarea intereselor în teritoriu -reducerea problemelor de circulaţie, aglomerărilor cotidiene -bună administrare teritorială -reducerea poluării
		URBAN	-mixitatea funcţională -relaţionarea spaţiilor urbane (pietonală / transport în comun / carosabilă) -punerea în valoare a spaţiilor publice	-buna utilizare a spaţiului urban -încurajarea utilizării spaţiilor fizice, în vederea evitării riscului de virtualizare a societăţii
2.	SOCIO - COMPORTAMENTAL	REGIONAL	-realizarea unei reţele de interconectare a diferitelor nuclee la nivelul spaţiului public	-coerenţă urbană -încurajarea parcurgerii spaţiului la nivelul pietonului
		URBAN	-marcarea nodurilor urbane, centrelor de interes la nivel spaţial – estetic - identitar	-construirea unei identităţi urbane, în vederea apropierii spaţiului de către indivizi, a sporirii atractivităţii locale şi regionale -conştientizarea indivizilor de importanţa peisajului urban

3.	SPAŢIAL VOLUMETRIC	REGIONAL	-realizarea unei reţele spaţiale comunicaţionale la nivelul parcursului pentru asigurarea coerenţei urbane -marcarea la nivelul regiunii a zonelor de patrimoniu care se constituie în zone de identitate locală / regională	-asigurarea lizibilităţii spaţiale la nivelul regiunii -întărirea sau construirea unei identităţi urbane regionale -recuperarea şi/sau valorificarea patrimoniului urban local / zonal
		URBAN	-utilizarea designului architectural – urban -punerea în valoare a elementelor de patrimoniu la nivelul spaţiului public urban	-identificarea nodurilor urbane -generarea unor imagini semnificative pentru locuitori -transformarea spaţiului public în element de brand urban

Tabel 3. ***Consecinţele implicării tehnologiei informaţionale asupra sistemului urban, pe diferite paliere şi scări de intervenţie; efectele urmărite asupra transformării peisajului urban****. Sursa - autorul*

Esenţa dezvoltării urbane a unui organism urban existent poate fi sintetizată la nivel de concept prin regăsirea sau construirea identităţii urbane (prin valorificarea patrimoniului natural şi / sau construit, prin identificarea geniului locului la nivelul obiectului de arhitectură sau a configuraţiei spaţial urbane) în contextul tehno – informaţional, identitate care – la nivel global – să poată sprijini semnificativ competitivitatea şi atractivitatea regiunii urbane pe care o reprezintă.

În cadrul intervenţiilor urbane dezvoltate în ultimele două decenii, acest lucru s-a dovedit principala motivaţie a investitorilor şi punctul de plecare al conceptorilor, realizând acest lucru prin identificarea, apoi marcarea sau potenţarea caracterului regional sau local (ca reacţie împotriva unelor consecinţe negative ale globalizării) – fie printr-un proces de restaurare sau revitalizare a patrimoniului (ex. - Emscher Park, Duisburg), fie prin marcarea spaţiilor sau zonelor fără identitate (ex.- Bilbao, Valencia, Lyon). S-a urmărit în toate cazurile o restabilire a coerenţei spaţiale urbane, construirea unui „oraş mozaic" caracterizat de succesiunea de locuri cu anumite semnificaţii, relaţionate într-o reţea perceptibilă la nivelul spaţiului urban, alcătuind prin specificitate identitatea oraşului. Similar tehnologiei informaţionale care modifică în prezent întregul mod de gândire al societăţii, structurile economice, politice, sociale, spaţiul urban preia din conceptul în sine al utilizării aplicaţiilor de Internet elementele de legătură între site-uri, linkuri, informaţii – elemente de tip hypertext care – aşa cum permit navigarea în spaţiul virtual,

facilitează citirea structurii urbane prin parcurgerea şi citirea simultană a acesteia.

Conceptul oraşului mozaic poate deveni acest spaţiu – hypertext care asigură coerenţa şi perceperea identităţii organismului urban, putând fi aplicat la diferitele scări ale noilor forme urbane, urmărind construirea lizibilităţii în vederea înţelegerii şi aproprierii acestora.

În contextul concluziilor extrase în urma studiului, se conturează ideea că identitatea urbană în era informaţiei este dependentă de remodelarea peisajului urban în vederea restructurării oraşului. În acord cu tendinţele dictate de societatea transformată de către noile tehnologii în dezvoltare, noua identitate trebuie relaţionată cu istoria urbană, cu valorile şi caracterul locurilor, cu elementele de specificitate sau de potenţial care au stat la baza fiinţării aşezărilor umane. Structura naturală, spiritul locului, coerenţa spaţială, patrimoniul existent şi obiectul de arhitectură urban sunt elementele care alcătuiesc (împreună) contextul de formare a acestei identităţi. Suprapunerea conceptelor implicate, introduse în dialogul real – virtual specific tehnologiei informaţionale, determină caracteristicile necesare entităţilor urbane în această perioadă de tranziţie – *competitivitatea* şi *atractivitatea*. Imaginea urbană, susţinută de fenomenul de apropriere de către societate al spaţiului pe care-l locuieşte, devine marca, "brand"-ul acesteia, iar continuitatea spaţială devine o calitate esenţială a Peisajului Urban, care trebuie înţeles, memorat, apropriat.

CAPITOLUL 3
STRATEGII DE INTERVENȚIE

3.1. Strategii generale şi etape de intervenţie în vederea constituirii unui peisaj urban al societăţii informaţionale

Stabilirea contextului

Modul de abordare al subiectului pe parcursului studiului a intenţionat construirea unui proces gradual de înţelegere a problematicii generale pe care o constituie implementarea Tehnologiei Informaţionale în modul de viaţă al societăţii, cu repercursiuni şi influenţe asupra Oraşului (sau a ceea ce urmează a deveni acesta) şi asupra Peisajului Urban, aşa cum a fost delimitat în cadrul lucrării. Este foarte important faptul că întregul studiu se referă la urmărirea consecinţelor fenomenului IT asupra oraşului existent supus unor noi forţe de restructurare, corespunzătoare perioadei de tranziţie a Erei Informaţionale, în care ne aflăm.

Ca atare, modificarea peisajului urban se produce într-un context determinat de principalele tendinţe şi nevoi de modelare a organismelor urbane, fiecare constituind cazuri particulare de manifestare în teritoriu, urmare a specificităţilor locale şi/sau regionale, exprimându-şi identităţile la nivel global.

Vorbim astfel de peisajul urban ca rezultat al restructurării urbane în era informaţiei, consecinţă a modificării structurii societăţii, a nevoilor. Individul "hypertext"[65] – multiapartenent, care acţionează în câmpuri multiple, determină constituirea spaţiului urban "hypertext" – spaţiu ce asigură relaţionarea câmpurilor de acţiune a indivizilor – prin mobilitate, mixitate funcţională, medii de comunicare fizică sau virtuală. Obiectivele propuse de restructurarea urbană în era informaţională sunt caracterizate printr-o serie de acţiuni necesare configurării unui cadru mobil, telecomunicant:

1. *asigurarea mobilităţii* – printr-o bună relaţionare în teritoriu

---

[65] *Conceptul îi aparţine lui Francois Ascher şi se referă la individul ce aparţine societăţii erei informaţionale. În această societate, indivizii multiplii, multiapartenanţi, participă la o multitudine de câmpuri sociale mai mult sau mai puţin stabile: serviciul, familia, cartierul etc., articulate prin legături economice şi culturale. Individul trece de la unul la altul, afişând personalităţi diferite, este ca un cuvânt al unui hypertext informatizat, care are sensuri diferite în funcţie de textul căruia îi aparţine. Astăzi, intersecţiile dintre câmpurile sociale sunt tot mai puţine, indivizii se deplasează în permanenţă între câmpuri, în funcţie de circumstanţe. De aici similaritatea propusă cu cuvintele unui hypertext; fiecare dintre noi interacţionează în „sintaxe" profesionale, familiale, sportive etc. Societatea este compusă din astfel de indivizi – cuvinte care constituie principalele legături între aceste texte – câmpuri sociale. Conceptul a fost analizat în cadrul cărţii „Oraşul şi Societatea urbană în Era Informaţiei", Editura Universitară „Ion Mincu", ISBN 978-606-638-060-7, autor Cristina Enache, ce a făcut subiectul primei părţi a doctoratului ce poartă numele prezentei lucrări.*

(racordarea la reţeaua de mobilitate – infrastructura de circulaţie – carosabilă, pietonală, transport public, infrastructura comunicaţională);

2. *descentralizarea urbană* – constituirea unei reţele de poli de interes – relaţionaţi cu reţeaua de mobilitate;

3. *mixitatea funcţională* – inserarea în ţesutul existent de noi funcţiuni – urmărind modificarea zonificării stricte a urbanismului funcţionalist

4. *dezvoltarea unei reţele de spaţii publice* – în vederea realizării coerenţei peisajului urban.

5. *dezvoltarea mediilor de comunicare* – fizice sau non-fizice (virtuale), relaţionate cu spaţiul urban, fie la nivel de informaţie (site-uri internet, bloguri, aplicaţii de tipul oraşelor digitale etc.), fie la nivel fizic – prin introducerea elementului informaţional la nivelul tehnologiei şi imaginii arhitecturale.

6. *(re)construirea identităţii urbane*[66] – prin identificarea şi/sau accentuarea specificului local, urmărind (re)crearea sentimentului de apartenenţă.

În cadrul acestor obiective se structurează noul Peisaj Urban, care presupune satisfacerea acestora în contextul specificităţii locale şi/sau regionale. Aceste peisaje sunt compuse din dimensiuni spaţiale variate, fie ele morfologice, funcţionale, materiale sau imateriale, dezvoltate la diferite scări de percepţie, incluzând peisaje specific urbane, peisaje de periferie, peisaje rurale, naturale, diferite ţesuturi sau moduri de ocupare a terenurilor.

Intervenţia la nivelul peisajului urban presupune astfel două procese principale:

- intervenţia la nivel spaţial;
- intervenţia la nivelul comunicării, mediatizării valorilor adăugate produsului spaţial;
- procese pe baza cărora se construiesc strategiile posibile de remodelare, având ca principal obiectiv identitatea urbană.

Ipoteze de studiu

În cadrul demarării unui proces de analiză în vederea reconfigurării peisajului urban, pot fi identificate mai multe ipoteze bazate pe situaţii diferite, constituite contextual în funcţie de modul de structurare pe parcursul timpului al spaţiului urban, de evoluţie ulterioară şi de integrare în noile tendinţe de remodelare urbană. Astfel, în ideea delimitării zonelor ce necesită intervenţii în vederea (re)construirii sau reconstituirii peisajului şi identităţii urbane,

66 Fenomen descris în cadrul capitolului 2 – *Identitatea urbană în Era Informaţiei.*

distingem patru tipuri:

- zone cu identitate, dar "moarte", neutilizate (centrele istorice abandonate);
- zone cu identitate parţială, parţial destructurate ;
- zone fără identitate (periferii, noi cartiere); zone neutre
- zone cu identitate potenţială (insuficientă).

niveluri de abordare

Studiul intervenției în cadrul peisajului urban presupune o înţelegere complexă, fiind necesară o abordare integrată, multidisciplinară, care implică mai multe paliere şi scări de abordare. În cadrul acestui proces, este necesară:

1. VIZUALIZAREA STRATEGIEI – ce şi de ce se produce? Care este scopul? – urmărind ca propunerea funcţiunilor să se facă în raport cu procesul evolutiv al zonei / oraşului / regiunii;
2. VIZUALIZAREA METODEI – cum se produce / implementează strategia? Când şi unde se produce? – cuprinzând ansamblul tehnicilor necesare pentru implementare, integrând sistemul imaginilor reale, media şi mentale ce relaţionează contexte şi procese de acţiune;
3. VIZUALIZAREA CADRULUI SOCIAL-CULTURAL – cine produce schimbarea / contextul? Cui se adresează? – analizând tipare comportamentale existente, capacităţi şi aşteptări, conştientizând diferitele scenarii spaţiale în funcţie de diferenţierile sociale.
4. PRE-EVALUAREA CONSECINŢELOR – care este impactul asupra peisajului existent? Care sunt riscurile implicate? Care este atitudinea societăţii asupra schimbărilor propuse? – propunând o estimare aproximativă a efectelor produse, în scopul eliminării riscurilor posibile.

etape de studiu

Strategia de construire a unui peisaj urban care să raspundă cerinţelor individului şi societăţii informaţionale, asigurând şi atractivitatea şi competitivitatea organismului urban la nivel global, presupune o etapizare şi o armonizare a palierelor de studiu ce integrează varietatea problematicilor posibile, având în vedere faptul că o identitate se construieşte pe baza valorilor locale, a specificităţii şi caracteristicilor sociale.

Etapa 1. Abordarea multidimensională

- urmăreşte perceperea multicriterială a analizei contextuale, construirea unei viziuni bazate pe caracteristicile identificate în urma analizei, stabilirea unei identităţi (sprijinindu-se pe o direcţie de tip marketing sau branding, în vederea promovării acesteia), construirea unui sistem de comunicare internă şi externă (pentru consolidarea specificităţii locale şi a identităţii zonale).

Etapa 2. Vizualizarea potenţialelor beneficii

- *cognitive* – analitice, normative, strategice – la nivelul reglementărilor, planurilor de intervenţie şi acţiune etc.;
- *sociale* - motivaţii, percepţie, viziune, strategie – asigurarea infrastructurii sociale, calitatea spaţiilor publice, formularea de noi obiective;
- *emoţionale* – atractivitate, apropriere, afectivitate – prin intermediul reprezentărilor vizuale, cognitive sau informaţionale;
- *estetice* – prin introducerea simbolismului, semanticii, a elementelor iconografice, a detaliului.

Etapa 3. Vizualizarea versatilității și adaptabilității

- suprapunerea diferitelor scări şi dimensiuni spaţiale – atât funcţionale cât şi morfologice;
- corelarea aspectelor similare şi relaţionarea lor în vederea realizării unei coerenţe spaţiale;
- identificarea gradului de diversitate şi stabilirea unei ierarhii la nivelul imaginii oferite.
- analiza gradului de permisivitate al ţesutului în vederea integrării de noi funcţiuni pentru rezolvarea nevoilor urbane existente.

Etapa 4. Vizualizarea potențialului identitar corespunzător diferitelor scări spaţiale

- identificarea palierelor de percepţie – global, metropolitan, zonal, urban, de vecinătate (stradă, piaţă);
- identificarea semnificaţiilor spaţiale existente sau potenţiale;
- identificarea specificului diferitelor paliere;
- valorificarea patrimoniului existent;
- analiza morfologică spațială, pentru punerea în valoare sau utilizarea fondului existent pentru a contura imagini semnificative – elemente dominante, puncte focale, fundaluri reprezentative, ţesuturi relaţionale etc.

Etapa 5. Analiza interacţiunii dintre palierele morfologic şi funcţional ale spaţiului

- identificarea punctelor (zonelor) de maxim potenţial;
- marcarea rezervelor de spaţiu pentru intervenţii urbane ulterioare;
- identificarea zonelor "sărace" la nivelul dotărilor, infrastructurii;
- Identificarea zonelor problematice cu incompatibilităţi funcţionale, sociale, morfologice.

Etapa 6. Echilibrarea diferitelor paliere temporale, armonizarea dintre istorie şi inovaţie (modernitate)

- identificarea patrimoniului istoric şi stabilirea rolului său în dezvoltarea ulterioară.
- promovarea de imagini – cu rol de "link"-uri – legături mentale - cu imaginile istorice, urmărind perceperea elementelor de specificitate şi a importanţei acestora în construirea identităţii urbane.
- identificarea zonelor ce suportă sau necesită restructurări în vederea modernizării, în dialog cu zonele istorice, prevenind agresarea acestora.
- introducerea de noi motivaţii, identităţi, imagini, urmărind contruirea unei relaţii viabile cu patrimoniul existent.

Etapa 7. Identificarea spaţiilor care pot primi noi interpretări (raportate la identitatea întregului)

- marcarea zonelor cu potenţial de intervenţie:
  - rezerve de teren
  - zone destructurate
  - terenuri libere
- marcarea zonelor cu potenţial de reinterpretare
  - zone distruse sau abandonate (din diferite motive)
  - zone fără identitate
  - zone de tranziţie (între zone cu identităţi constituite)
  - zone nestructurate

Etapa 8. Construirea de noi imagini şi/sau identificarea imaginilor existente care să exprime specificul diferitelor medii ale societăţii informaţionale

- realizarea corelării armonioase dintre imaginea propusă / existentă şi funcţiunea predominantă;
- atribuirea funcţiei informaţionale şi educative spaţiului urban;
- urmărirea creerii sentimentului de apartenenţă în raport cu peisajele majore modelate, raportat atât la funcţionalitate, cât şi la morfologia volumetrică;

- furnizarea informaţiilor specifice la nivelul spaţiilor, în vederea conştientizării sociale în ceea ce priveşte consumul de spaţiu în raport cu sentimentul de apropriere existent sau creat.

Etapa 9. Construirea unui sistem spaţial multiscalar, în vederea realizării conexiunilor dintre diferitele scări de percepţie

- realizarea unei ierarhizări a zonelor semnificative, precum şi a diferitelor identităţi locale propuse;
- construirea unei reţele comunicaţionale – atât fizice, cât şi virtuale – între diferitele scări spaţale;
- asigurarea existenţei infrastructurii necesare promovării valorilor la diferite scări spaţiale, în vederea conştientizării populaţiei din diferitele medii, aparţinând regiunii implicate;
- realizarea coerenţei urbane prin intervenţia la nivelul parcursului – fizică (volumetrică) şi non – fizică (informaţională).

Etapa 10. Stabilirea de strategii de constituire a identităţii urbane

- realizarea de aplicaţii IT cu scopul de informare / implicare a populaţiei – prin prezentarea proiectului, strategiei, scopurilor, dar şi sondaje de opinie, statistici, propuneri de evenimente, happeninguri (după exemplul promovat de Paris – pentru proiectul Paris – Rive Gauche, şi de Bilbao);
- aplicaţii media – reviste, spoturi publicitare, clipuri informaţionale, promovarea de imagini cu impact puternic în vederea conştientizării şi asumării specificului local;
- promovarea "hărţilor" – ca instrumente de informare şi participare, precum şi de marcare a punctelor de interes şi identitate propuse.

Propunând aceste acţiuni, am urmărit delimitarea cadrului de intervenţie necesar pentru a putea stabili câteva caracteristici generale ale peisajului urban, posibil a fi aplicate / aplicabile în diferite tipologii de scenarii, caracterizate fiecare de specificul locului sau societăţii.

Ca atare, consider că peisajul urban al erei informaţionale trebuie:

_să ofere imagini asociate cu scările de percepţie ale peisajului (de la regional la local);

_să poată fi asociat multiplelor medii de acţiune / existenţă ale indivizilor / societăţii;

_să aibă coerenţă la nivelul parcursului;

_să ofere posibilitatea de cunoaştere, să fie un spaţiu educativ, informaţional, cultural;

_să construiască o identitate pe baza unei viziuni multicriteriale – care să exprime echilibrul între tradiţie şi modernitate (între istorie şi inovaţie).

	SCOPURI	MĂSURI POSIBILE
NIVEL OBIECTIV	- informare faptică - argumentare pro / contra	- studii de imagine, interventii asupra cadrului urban si construit - constituirea peisajului urban identitar - program de evenimente urbane - investiţii în (re)structurarea şi mediatizarea identităţii locale: comunicare, relaţii publice, inovare, resurse umane
NIVEL EMOŢIONAL	- apel către emoţii - generarea sentimentului de apartenenţă - promovarea încrederii în autoritatea publică	- evenimente culturale - evenimente sportive - festivaluri periodice - mediatizare, promovarea de site-uri specializate
NIVEL PROCESUAL	- implicarea populaţiei în procesul de restructurare a peisajului urban - dezvoltarea unei viziuni colective - elaborarea proiectelor	Procesul de structurare a imaginii urbane: - strategie - concept - realizare - control

Tabel 4. ***Etapizarea intervenţiei în procesul de modelare a peisajului urban în vederea constituirii unei identităţi urbane în era informaţională***

3.2. Studiu de caz – Strategie de restructurare a Peisajului Urban aferent unei zone urbane constituite, în contextul erei informaţionale, al globalizării şi regionalizării

premise de studiu / delimitarea cadrului general

Studiul de caz îşi propune construirea unei strategii de restructurare la nivelul peisajului unei zone urbane constituite prin acumulare istorică şi intervenţii ulterioare, urmărind încadrarea în tendinţele şi cerinţele pe care noile tehnologii informaţionale şi comunicaţionale le implică prin influenţa asupra oraşului şi societăţii urbane. Aria propusă spre studiu este situată în municipiul Bucureşti – oraş ale cărui coordonate au început să se discute pe palierul metropolelor europene, contextul general fiind acela de entitate urbană în plin proces de definire a rolului, identităţii şi statutului său la nivel global. Zona ce urmează a fi delimitată se conturează în ideea stabilirii unui set de reguli generale, care să poată acoperi o paletă suficient de largă de posibile scenarii de intervenţie. În acest sens, am urmărit într-o perspectivă cuprinzătoare selectarea unei arii care să cuprindă o tipologie cât mai variată de tipuri de ţesut, pornind de la existenţa valorilor de patrimoniu natural, urban, arhitectural, artistic încadrate într-un ţesut istoric, până la zonele destructurate de intervenţii urbane lipsite de coerenţă sau situri industriale urbane în proces de dezafectare.

Ideea urmărită este de relaţionare a acestei zone în cadrul fluxurilor urbane şi virtuale care se dezvoltă în şi înafara organismului urban, pornind de la nivelul vecinătăţii, trecând prin nivelul urban, apoi municipal, metropolitan, regional, discutând în final problematica la nivel global. Înţelegând în urma studiului influenţele pe care tehnologia informaţională o are asupra societăţii, şi, indirect, asupra oraşului, aplicaţia va dezbate practic aceste probleme în contextul Peisajului şi Identităţii Urbane în cadrul ariei cuprinse între râul Dâmboviţa şi Şoseaua Viilor, aşa cum va fi delimitată ulterior.

Problema Bucureştiului ca organism în căutarea noii sale identităţi se înscrie în tendinţele actuale ale marilor oraşe, fiind supus aceloraşi tipuri de intervenţii şi presiuni pe care globalizarea şi tehnologia informaţiei le determină asupra entităţilor urbane. Vechea sa identitate – „micul Paris" a fost de mult timp depăşită de statutul pe care oraşul şi l–a format, o dată cu dezvoltarea funcţiilor administrative, economice, culturale, atribuite pe parcursul ultimului secol. Transformările produse de cele mai multe ori forţat, au avut ca rezultat o serie de disfuncţii la nivelul structurii urbane, cu implicaţii

puternice asupra comunităţilor şi vieţii urbane. A rezultat astfel un organism format dintr- un vechi centru istoric, în mare parte distrus şi destructurat, oraşul interbelic cosmopolit, aristocrat, cartierele – dormitor şi platformele industriale ale zonificării funcţionaliste, periferia necontrolată a sfârşitului de secol XX – tendinţă a retragerii indivizilor dintr-un cadru urban aglomerat, poluat şi solicitant, suprapusă peste dezvoltarea unei serii de funcţiuni hibride, de tip periurban. Tipologia nu diferă foarte mult de marile oraşe europene, poate doar din faptul că dezvoltarea s-a produs peste un organism nepregătit şi mult prea firav pentru a putea suporta intervenţii de asemenea amploare – de unde acum o serie de probleme aparent nerezolvabile de trafic, restructurări şi estetică urbană.

Fragmentarea puternică a oraşului poate fi folosită în avantajul noii dezvoltări, împreună cu o descentralizare administrativă, care să poată rezolva probleme la nivel funcţional. Coerenţa spaţială urbană însă, poate fi restabilită prin construirea de reţele de comunicaţie fizică – pietonală – între diferitele fragmente urbane, şi legarea lor informativă la nivelul cadrului urban. Bucureştiul poate deveni astfel acel oraş – mozaic, în care piesele sunt constituite din spaţii publice – pieţe, parcuri etc., funcţiuni reprezentative – generatoare de diferite caractere la nivelul spaţiului urban, iar legăturile - din parcursuri pietonale, susţinute de spaţii puternic plantate, pentru a asigura continuitatea vizuală şi lizibilitatea spaţială. Peisajul urban îşi va recăpăta sensul şi identitatea, prin marcarea elementelor – simbol ale oraşului – fie că aceste sunt constituite din elemente de patrimoniu – centrul istoric, obiective culturale, fie că sunt elemente de design urban aparţinând tendinţelor contemporane (aşa cum a devenit muzeul Guggenheim al lui Frank Gehry pentru Bilbao, sau complexul cultural City of Art and Science realizat de Santiago Calatrava pentru Valencia). Bucureştiul are nevoie în primul rând de o potenţare a valorilor existente, de o curăţare a elementelor parazite şi de construire a coerenţei urbane prin încurajarea pietonului în citirea spaţiului urban. În acest fel, spaţiul tradiţional devine element în cadrul reţelei urbane, punct de atractivitate si generator de identitate spaţio – urbană.

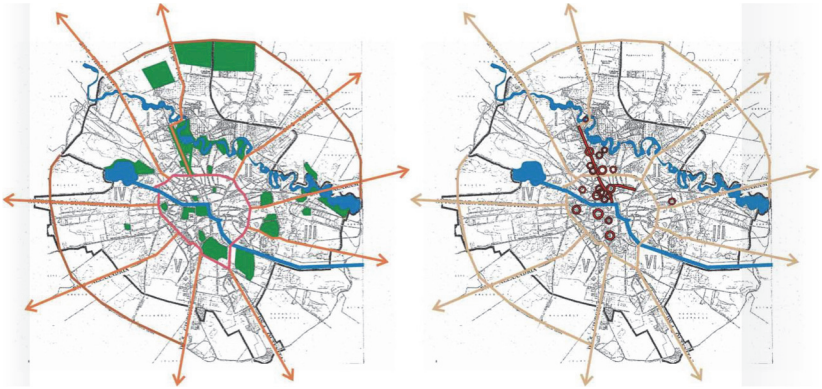

Fig. 33. ***Bucureşti*** *- Schema amplasării zonelor verzi urbane, Identificarea zonelor şi elementelor cu identitate urbană. Sursa - autorul*

Fig. 34. ***Bucureşti – Parcul Herăstrău[67], Arcul de Triumf, Hotel Intercontinental[68], Atheneul Român[69]***
Sursa – wikimedia commons, arhiva personală

Urmărind distribuţia spaţiilor plantate în cadrul oraşului este evidentă inegalitatea acestora la nivelul ţesutului între diferitele zone ale Bucureştiului, la fel ca şi zonele care prezintă un caracter şi o identitate – fie ea naturală sau antropică - administrativă, culturală, istorică, estetică. În timp ce spaţiile plantate urmăresc traseele diagonalelor trasate de Dâmboviţa şi Lacurile din nordul capitalei, zonele construite cu identitate urbană sunt concentrate în zona centrală şi zona de dezvoltare a perioadei interbelice. Paralela realizată urmărește sublinierea faptului ca identitatea unui oraș se construiește pe cele două paliere – natural şi antropic, cadrul natural specific constituind de fapt cel mai important factor de generare a acesteia.

---

[67] *https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0, via Wikimedia Commons Laubz83, CC BY-SA 3.0*
[68] *https://pixabay.com/photos/bucharest-million-city-thoroughfare-1611947/*
[69] *https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0, via Wikimedia Commons , Goldmund100, CC BY-SA 3.0*

Fig. 35. ***Bucureşti – Palatul Parlamentului, Calea Victoriei, Piaţa Revoluţiei.****. Sursa – wikimedia commons – flickr.com*[70]*, arhiva personală*

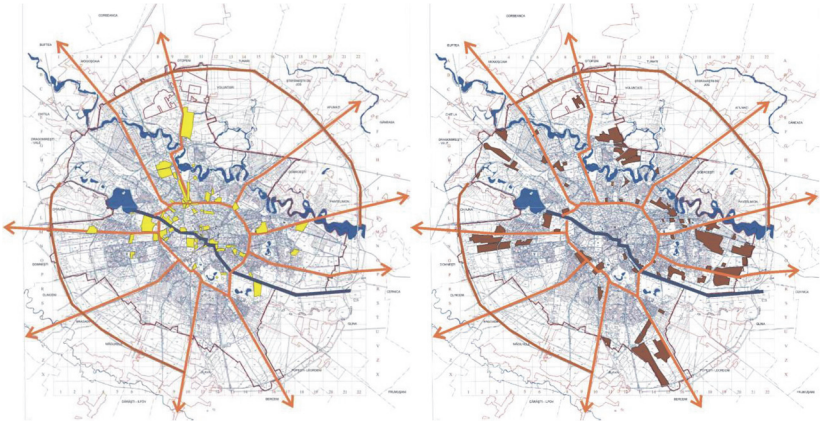

Fig. 36. ***Bucureşti – Arii funcţionale urbane polarizatoare, Schema marilor zone şi platforme industriale din ţesutul urban****. Sursa - autorul*

O analiză la nivelul zonelor funcţionale semnificative ale oraşului (administrative, financiar bancare, culturale, educative, sportive, mari platforme comerciale, centre de transport etc.) este ilustrativă şi interesantă din punctul de vedere al identificării tendinţelor în teritoriu. În timp ce funcţiunile administrative şi cultural-educative se concentrează într-o distribuţie uniformă în zona centrală a oraşului, funcţiunile comerciale, sportive, de transport încep să se grupeze de-a lungul principalelor artere de conexiune în teritoriu, aflate într-un proces evident de dezvoltare şi structurare, generând astfel o serie de interese investitionale. Interesantă este distribuţia zonelor industriale, aceasta

[70] *https://www.flickr.com/photos/franganillo/53685189152/; https://www.flickr.com/photos/stefanjurca/28288790284/in/photostream/*

demonstrând o abatere de la principiile funcţionaliste de zonare clară a teritoriului, prin răspândirea aleatorie atât în zonele periferice, cât şi în ţesutul urban semicentral. Dezordinea amplasării acestor platforme permite o analiză a opţiunilor de mixare funcţională la nivelul cartierelor – dormitor, posibilitatea structurării unor centre zonale, urmărind o descentralizare administrativă şi funcţională, prin concentrarea în cadrul acestora a unor funcţiuni de interes – nu numai administrative, ci şi culturale, financiar-bancare, comerciale etc. Ideea este aceea de suprapunere a diferitelor paliere care furnizează acele informaţii necesare în identificarea posibilităţilor de intervenţie, şi anume a *elementelor de cadru natural* importante la nivelul oraşului – fie prin dimensiuni, fie prin semnificaţie, *a elementelor identitare* ale cadrului urban – fie ele istorice, strategice, estetice, *a principalelor zone funcţionale* ale oraşului care pot determina un caracter spaţiului urban, sau tendinţe de dezvoltare în teritoriu, şi - în final - *a rezervelor de teren* reprezentate de marile platforme industriale, în majoritate în stare de dezafectare sau depăşite din punct de vedere tehnologic.

În urma analizei contextuale, situl propus spre studiu se situează într-o arie caracterizată de mixitate funcţională, prezenţa elementului natural (râul Dâmboviţa, parcurile Carol şi Tineretului), a siturilor industriale urbane, elemente reper şi identităţi urbane – constituite istoric sau implementate forţat, alcătuind un peisaj variat, atât din punctul de vedere al valorilor existente, cât şi al diferenţelor puternice din cadrul ţesutului (zone coerente / arii destructurate). Identificarea caracteristicilor şi poziţionarea în contextul general – urban şi teritorial, reprezintă o etapă importantă în ideea încadrării în era informaţiei, înţelegând faptul că sintetizarea şi extragerea elementelor specifice au o importantă contribuţie în structurarea peisajului urban, a construirii identităţii urbane – în vederea asigurării atractivităţii şi competitivităţii la nivel european şi global.

Paliere de percepţie / scări de studiu

Înţelegerea particularităţilor pe care Bucureştiul le prezintă determină necesitatea analizei palierelor de percepţie, având în vedere scara metropolitană la care se discută în prezent tendinţele şi strategiile de extindere teritorială - economică, funcţională, spaţială, politică a capitalei. Modul de structurare teritorială este mai degrabă de tipul regiunii Berlin – Brandenburg, în care capitala joacă un rol dominant, polarizator, zona în ansamblul ei cuprinzând situaţii extreme – de tipul densitate maximă / densitate minimă de ocupare a terenului, peisaj rural / peisaj urban.

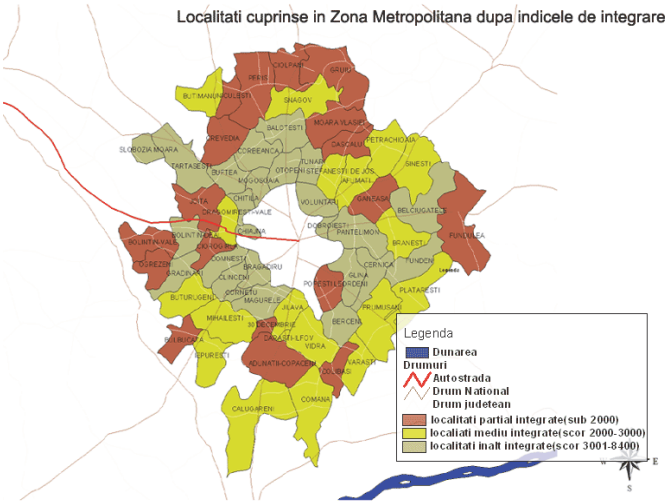

Fig. 37. ***Extras studiu Zona Metropolitană Bucureşti***[71]

Se pot astfel identifica secţiuni generale ale peisajului determinat de tipologiile de dezvoltare urbană, de ocupare a teritoriului, sociale sau cultural – istorice. Trama radial – concentrică a oraşului implică o analiză oarecum similară a palierelor, putând genera o secţiune tipică, din care pot lipsi (în funcţie de locaţie) anumite fragmente. Propun în această idee succesiunea următoarelor tipologii de peisaj (lipsa totală sau parţială a unora dintre ele nu determină schimbarea ordinii, ci doar a amplitudinii zonale) (cum este sintetizată grafic în fig. 45):

- *peisaje semi-naturale sau naturale* - extravilanul administrativ - aflate în perimetrul administrativ, sau prevăzute ca rezerve de extindere urbană ulterioară, având ca şi caracteristici deschiderile mari, relieful / natura predominantă, limite predominant naturale.
- *peisajul zonei de interferenţă natural / antropic* - zona de tip semirural – influenţată pe de o parte de natură, pe de altă parte de oraş.
- *peisajul periferiei* – spaţiu contradictoriu, predominant antropic, cu inserţii naturale, caracterizată printr-o mixitate de funcţiuni, deseori incompatibile (de tipul industrie / locuire), locuire majoritară de tip semirural (predominant individuală, de tip gospo- dărie), lipsa dezvoltării infrastructurii tehnico-edilitare.

[71] sursa: www.zmb.ro

- *peisaj urban rezidenţial de tip colectiv* – marile cartiere ale zonificării funcţionaliste

– caracterizate prin regim ridicat de înălţime, alternanţă spaţii largi libere / spaţii construite, apariţia "naturii" antropizate.

- *peisajul vechilor zone industriale* – zone ale dezvoltării perioadei industriale ale sfârşitului de secol 19 – început de secol 20 – în prezent ţesut abandonat, destructurat, caracterizat prin ocupare intensivă a solului, regim mediu de înălţime, absenţa spaţiilor libere, publice şi plantate.

-

Fig. 38. ***Rezidenţă colectivă – Splaiul Dâmboviţei ; Zone vechi industriale – zona Timpuri Noi****. Sursa – arhiva personală*

- *peisajul vechilor cartiere rezidenţiale* – locuinţe individuale sau colective mici, se caracterizează prin regim mic de înălţime, ocupare medie a solului, foarte importantă este imaginea (faţada, volumetria – de multe ori expresie a statutului social), este un peisaj cu puternic caracter urban, acordă o importanţă mare spaţiului public, pe care îl defineşte volumetric (stradă, piaţă).

Fig. 39. ***Zonă rezidenţială interbelică****. Sursa – arhiva personală*

- *peisajul zonei centrale* – puternic caracter urban, cumulează multiple identităţi, caracterizat prin mixitate funcţională, regim de înălţime variat, ocupare intensă a solului, natura se constituie ca element decorativ al spaţiului, calitate ridicată a spaţiului urban, atenţie sporită către spaţiul public; include centrul istoric al oraşului.

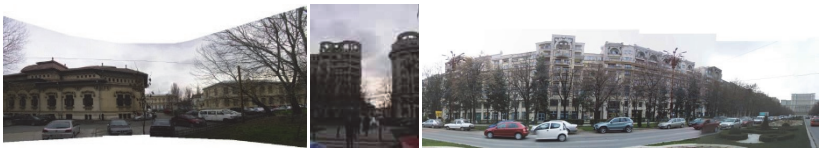

Fig. 40. ***Zona centrală****. Sursa – arhiva personală*

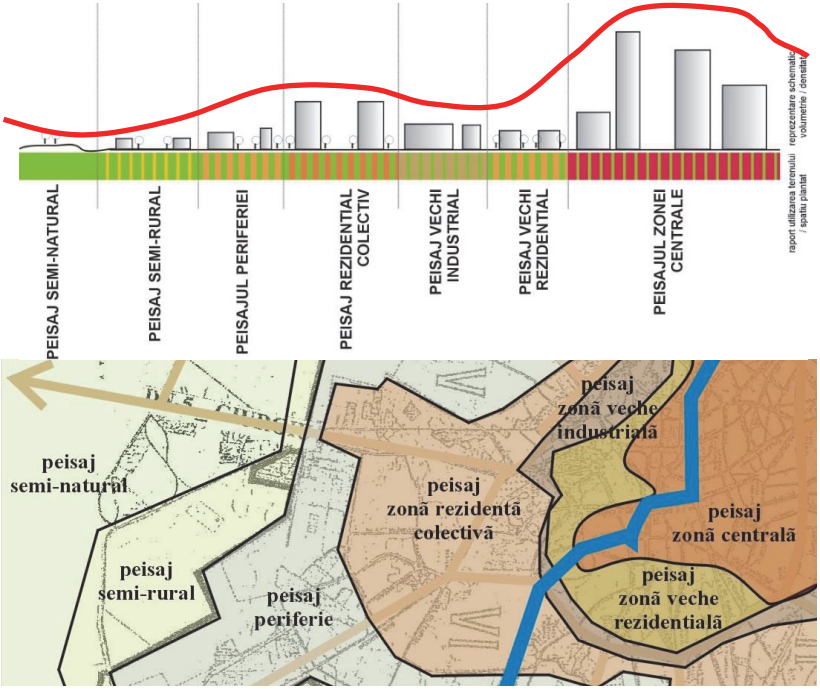
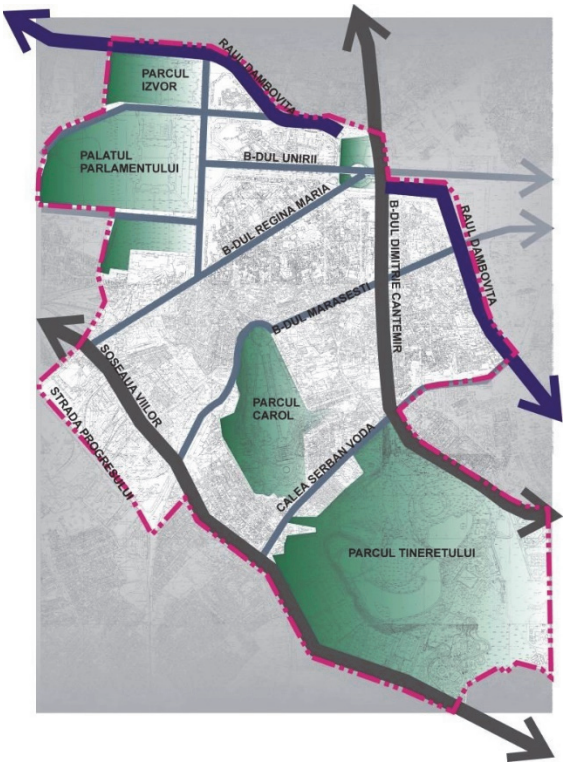

Fig. 41. ***Succesiunea tipologiilor de peisaj metropolitan – secţiune-diagramă a volumetriilor specifice****. Sursa - autorul*

Succesiunea tipurilor de peisaje subliniază problema oraşelor – regiuni – şi anume aceea a lipsei coerenţei peisajului, trecerea de la o extremă la alta determinând lipsa de lizibilitate, de percepere, de apropriere. Această tendinţă de "deşirare" spaţială este o consecinţă a tendinţei de de-localizare, de decuplare spaţiu / timp determinate de evoluţia tehnologiei info-comunicaţionale. Cu atât mai mult se justifică o intervenţie la nivelul peisajului urban, care să cuprindă câteva secvenţe din cadrul secţiunii schiţate, în vederea construirii continuităţii spaţiale, coerenţei ţesutului, conectivităţii teritoriale şi urbane.

Decupajul propus spre studiu este realizat pe baza acestei ipoteze – de rezolvare a problemelor apărute în urma de-localizării teritoriale – intenţia orientându-se spre realizarea coerenţei, continuităţii, conectivităţii. În acest sens, secţiunea delimitată cuprinde patru din cele şapte secvenţe determinate – de la peisajul zonei centrale, trecând prin cel vechi rezidenţial, industrial urban şi rezidenţial colectiv. Existenţa în cadrul ariei definite a unor elemente de patrimoniu natural şi construit argumentează alegerea scenariului, în acord cu teoria enunţată în capitolele anterioare.

delimitare / decupaje / argumentare

Zona propusă spre studiu cuprinde în cea mai mare parte cornişa Dâmboviţei, în segmentul delimitat de Parcul Izvor – Casa Poporului şi Parcul Tineretului – Calea Văcăreşti, dar şi o suprafaţă consistentă adiacentă acesteia, generând astfel un teritoriu caracterizat prin *diversitate, multiplicitate, diferenţiere* – atât funcţională, cât şi spaţial – volumetrică, socială, identitară.

Fig. 42. ***Zona de studiu cu limitele şi reperele Majore****. Sursa - autorul*

O serie de proiecte desfăşurate în majoritate în cadrul Centrului de Proiectare Urbană al UAUIM, dar şi în afara acestuia[72], au condus la

[72] Au fost utilizate informaţiile din cadrul următoarelor studii: *PUZ Parcul Carol, PUZ Parcul*

aprofundarea înţelegerii zonei descrise, şi a complexităţii acesteia, constituindu-se ca ilustrare coerentă a demersului de cercetare.

Limitele propuse conturează in zona ce se desfăşoară în sudul Dâmboviţei un perimetru frământat, parţial fragmentat, cu un procent semnificativ de spaţii plantate (parcuri, scuaruri, promenade verzi), delimitat de linii puternice existente şi propuse – râul Dâmboviţa, Bdul Dimitrie Cantemir, Şoseaua Viilor, Strada Progresului, Calea Rahovei. Circulaţiile limitrofe au o configuraţie care exprimă esenţa morfologică a oraşului – tramă radial – concentrică, delimitând insule urbane de diferite tipologii (rezidenţă pe lot, rezidenţă individuală, zonă centrală, zonă mixtă, zonă industrială).

Fig. 43. ***Tipologii de peisaje dezvoltate în zona studiată****. Sursa -autorul*

În acord cu clasificarea propusă anterior, zona studiată cuprinde peisaje diverse, interesant corelate în interiorul ţesutului urban, generând pe de o parte situaţii unice, variate, pe de altă parte puternice disfuncţii în cadrul organismului urban (motiv de speculaţie şi intervenţie identitar – morfologică în cadrul studiului). Identificăm, nu cu foarte mare uşurinţă – având în vedere varietatea puternică concentrată într-un spaţiu relativ redus – pornind din interiorul ţesutului, către periferie – peisaje aparţinând zonei centrale, vechi zone rezidenţiale urbane, vechiul ţesut industrial, zone ale rezidenţei de tip colectiv, şi - ca o caracteristică – o puternică inserţie de spaţii plantate şi/sau publice, care prezintă potenţialul alcătuirii unei reţele verzi ce poate constitui elementul – liant în cadrul mozaicului urban existent, şi loc al manifestării

Tineretului, PUZ Soseaua Viilor – Ctin Istratti – realizate în cadrul CCPEC-UAUIM, *PUZ Splaiul Dambovitei – Str. Tabacarilor, PUZ Splaiul Dambovitei – Intr. Nestorei* – realizate împreună cu URBE 2000, *PUZ Soseaua Viilor 56* – realizat împreună cu ARTTEK C.B

caracteristicilor spaţiale şi identităţilor locale.

Motivele care au determinat decuparea descrisă a teritoriului sunt susţinute în primul rând de prezenţa elementului natural, care, istoric s-a constituit ca identitate a capitalei – râul Dâmboviţa, pe de altă parte, cornişa acesteia determină prezenţa factorului spaţial – volumetric în susţinerea şi aprofundarea acesteia. Paradoxul este tocmai acel element care conferă potenţial sitului descris: într- o zonă puternic urbană, antropizată în profunzime, factorul natural este cel care oferă posibilitatea structurării unei identităţi, existente de altfel la nivelul informaţiei tradiţional – istorice, al legendei care stă la baza formării oraşului.

Studiul va urmări modul în care acest element – geniul locului – se constituie în prezent în sursă de generare a coerenţei spaţial – urbane şi identitare a unui oraş spart, frământat, segregat, dar pe de altă parte variat şi diversificat.

Tipul de peisaj identificat	Caracteristici	Elemente percepute (vizual / cognitiv)	Elemente specifice
Peisajul zonei centrale	-varietate, densitate -identitate, prestanţă -regim variat de înălţime -mixitate	-fronturi continue -elemente reper -accente (volum, înălţime, funcţiune) -continuitatea spaţială -valoarea spaţiului public -detaliul arhitectural	-funcţiuni reprezentative -centrul istoric -ţesutul tradiţional -spaţiul public (piaţa, bulevardul, promenada, pietonalul)
Peisaj vechi rezidenţial	-densitate de ocupare medie -omogenitatea ţesutului -varietate arhitectural - urbană -ţesut de tip spontan -regim mic de înălţime	-ambianţa spaţiului urban -valoarea spaţiului public şi detaliul arhitectural -atitudinea urbană (atenţia pentru detalii, importanţa faţadelor sau a grădinilor de faţadă)	-arhitectura rezidenţială urbană -spaţiul public rezidenţial (strada, scuarul) -varietatea detaliului -personalitatea arhitecturii

Peisaj vechi industrial	-procent ridicat de ocupare a terenului -regim redus de înălţime -mari insule urbane	-fronturi urbane reduse -detaliul arhitectural -împrejmuiri opace, neutre	-structuri industriale, elemente constructive valoroase -arhitectura industrială
Peisajul rezidenţei colective	-regim ridicat de înălţime -densitate mică de ocupare a solului -omogenitate -ţesut lax, impersonal -lipsa identităţii	-repetitivitatea elementelor -fronturi discontinue -mari spaţii libere ("verzi")	-impersonalitatea spaţiului public -lipsa detaliului arhitectural -indiferenţa urbană (ce oferă arhitectura străzii, spaţiului public)

Tabel 5. ***Elemente caracteristice tipurilor de peisaj identificate în zona studiată****.*
Sursa - autorul

În cadrul unei selectări a caracteristicilor, specificităţii, a reperelor şi morfologiei tipurilor diferite de peisaj care se regăsesc în zona analizată, se observă abundenţa elementelor implicate, fapt care determină un grad ridicat de dificultate în generarea unei metode de abordare generale, subliniind unicitatea fiecărui scenariu posibil. Complexitatea problematicii derivă din caracteristica perioadei în care ne aflăm, a tranziţiei către era tehnologică info - comunicaţională – dominată de abundenţa informaţiei. Rolul studiului se direcţionează către selectarea acelor elemente care decurg din specific, acele elemente care pot influenţa direcţiile ulterioare de dezvoltare, care sunt asimilate şi recunoscute de către populaţie, care pot deveni imaginea identităţii locale, recognoscibile până la nivel regional, sau mai mult.

analiza integrată– multidimensională

Palierul morfologic – funcţional

Funcţionalitatea zonei descrise este caracterizată în primul rând prin multiplicitate, dar nu prin mixitate; teritoriul studiat cuprinde o sumă de activităţi, necorelate între ele, generând astfel un fel de segregare în utilizarea şi percepţia spaţiului. Funcţiuni diverse, nu întotdeauna compatibile între ele (ex. - locuire individuală şi industrie, producţie), dialoguri între zone funcţionale importante într-un segment redus spaţial (Patriarhie – zona Unirea – Palatul Parlamentului), generează rupturi în ţesut şi o diluare puternică a elementelor

care ar fi putut constitui repere în zona (Patriarhia, Parcul Carol).

Conform structurării propuse anterior, se poate observa aici o importantă zonă mixtă aferentă zonei centrale (între Splaiul Unirii şi B-dul Mărăşeşti), zona veche rezidenţială (în prezent cu intervenţii funcţionale diverse, rezultate din reconversii locale) (zonele aferente tronsonului vechi al Căii Şerban Vodă, dealul Filaretului, Gramont, Haralambie), zona veche industrială (în stare de dezafectare – între Filaret şi Şoseaua Viilor – Calea Progresului, şi în zona tangentă Splaiului – între Bd. Mărăşeşti şi Timpuri Noi)), şi începutul zonei rezidenţiale colective (Calea Şerban Vodă, Bd. Tineretului).

Zona mixtă
Zona rezidenţă colectivă
Industrie
Zona verde

Fig. 44. ***Zonificarea funcţională a ariei studiate****. Sursa – autorul*

Modul de locuire individuală este relativ diversificat, tipologia amplasării pe lot variind de la locuirea tradiţională – locuinţe tip vagon, cu dependinţele în partea din spate a lotului, la lotizări cu locuinţe cuplate sau izolate.

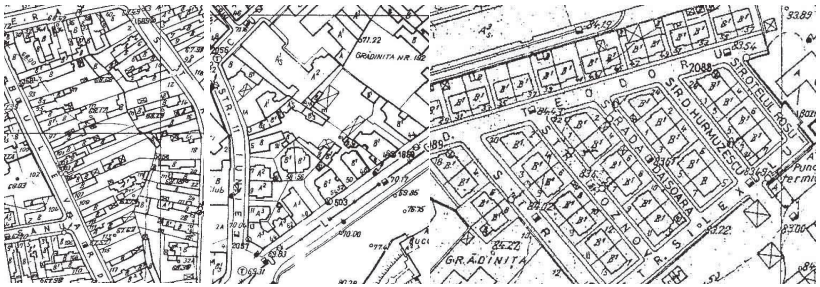

Fig. 45. ***Loturi înguste, locuinţe vagon; Loturi largi, locuinţe izolate sau cuplate;***

***Lotizare proiectata, locuinţe tip**. Sursa – documentaţie cadastrală Bucureşti*

Rezidenţa colectivă este întâlnită în zona studiată sub trei forme: (1) inserţii de blocuri în ţesutul tradiţional, urmărind o intenţie de restructurare nefinalizată, (2) fronturi de blocuri amplasate către circulaţii importante, ascunzând în spate vechiul ţesut, (3) zone ample de rezidenţă colectivă, cuprinzând şi dotările aferente.

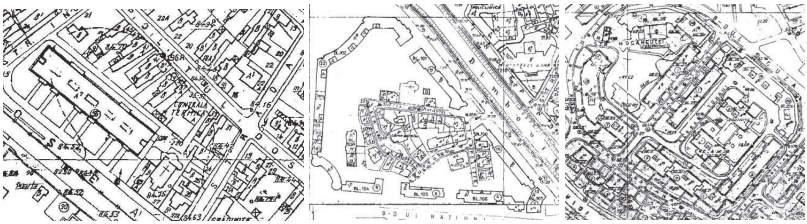

Fig. 46. ***Bloc inserat în ţesut tradiţional; Fronturi de blocuri cu ţesut vechi în interior; Zona rezidenţială colectivă**. Sursa – documentaţie cadastrală Bucureşti*

Funcţiunile care generează zone cu puternică reprezentativitate în ţesut sunt în general politic – administrative, religioase sau cultural – educative, şi comerciale. Ele sunt amplasate fie de sine stătătoare în cadrul ţesutului (Palatul Parlamentului), fie integrate într-o dezvoltare organic – istorică (Patriarhia, Mânăstirea Radu Vodă). Imaginile urbane generate sunt puternice şi particulare, determinate în primul rând de particularităţile funcţionale, dar şi de relaţiile generate de vecinătăţile imediate şi de legăturile la nivel urban.
O importantă pondere în aria studiată este reprezentată de industrie – zona veche industrială din zona Filaret - Rahova şi de pe Splaiul Dâmboviţei (între b-dul Mărăşeşti şi Timpuri Noi), prezentând o serie de elemente valoroase din punct de vedere arhitectural – ca Fabrica de Chibrituri, sau Vama Poştei de pe Calea Rahovei.

Fig. 47. ***Construcţii reprezentative zonei vechi industriale – Gara Filaret, Fabrica de Chibrituri, Vama Poştei**. Sursa - autorul*

Relaţia acestora cu ţesutul urban apare în două tipologii – prima – integrată în cadrul ţesutului tradiţional (de multe ori între locuinţe individuale), a doua – ca zonă industrială constituită ca atare, formând un ţesut tipic, cu

insule mari urbane separate de circulaţii carosabile importante.

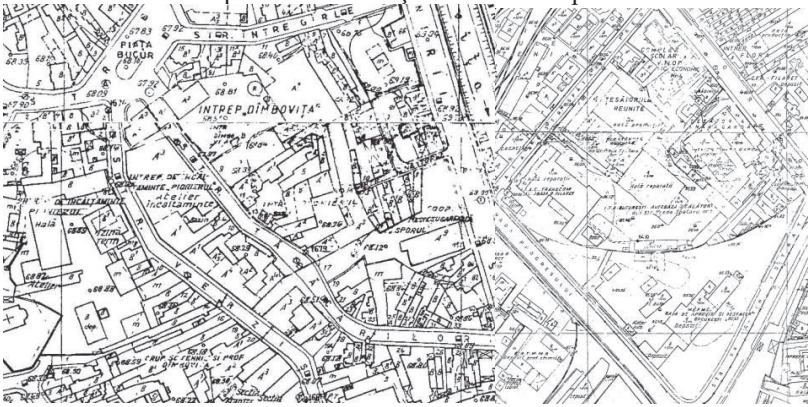

Fig. 48. ***Industrie dezvoltată în cadrul ţesutului tradiţional ; Zonă industrială de sine stătătoare****. Sursa – documentaţie cadastrală Bucureşti*

Palierul volumetric – spaţial

Volumetria construcţiilor se completează în această zonă cu volumetria generală a reliefului, marcat de cursul şi de cornişa Dâmboviţei. Motiv pentru amplasarea unor mari inserţii verzi – parcurile Carol şi Tineretului, dar şi a unor elemente funcţionale, arhitecturale sau urbanistice cu diferite semnificaţii (ex. – Patriarhia, Palatul Parlamentului, ansamblul Radu Vodă etc.), cornişa se poate constitui atât ca limită în conturarea unei zone atractive din punct de vedere volumetric şi nu numai, cât şi ca accent în compoziţia urbană majoră a oraşului. Dealul Filaretului, Parcul Carol şi Parcul Tineretului sunt marcate de diferenţe de nivel semnificative, constituindu-se ca locuri particulare, oferind spaţii de belvedere sau spaţii urbane cu ambianţe deosebite. Accentuarea reliefului este realizată prin punctarea zonelor înalte – cum se întâmplă în cazul Monumentului Eroilor din Parcul Carol, sau prin eliberarea perspectivei şi desfăşurarea panoramică a peisajului urban.

Spaţiul reprezintă acea dimensiune ce conţine elementele de limbaj ce asigură dialogul dintre cadrul fizic, funcţionalitate şi societate. El are calitatea de a releva caracteristicile şi reprezentativitatea unui peisaj, de punere în valoare a semnificaţiilor şi specificităţii cadrului arhitectural – urban, prin modul în care diverse tipologii şi utilizări sunt apropriate de către comunitate.

Pot fi delimitate câteva caracteristici ale spaţiului în zona studiată:

- *Spaţiu urban contradictoriu* - suprapunerea şi alăturarea de texturi urbane diferite (datorate atât dezvoltării de tip organic a oraşului, dar mai ales

intervenţiilor brutale din perioada comunistă, – ocupând aproximativ 20% din aria de studiu) - determinând deseori rupturi, discontinuităţi în peisaj (fig.53):

- ţesut urban dens, intens construit, cu regim mare de înălţime, specific zonei centrale;
- ţesut urban dens, mediu ca densitate de construire, cu regim mic – mediu de înălţime, specific zonei de locuire individuală (loturi între 150 – 300 mp);
- ţesut urban larg, incoerent, intens construit, cu regim mic de înălţime, aparţinând zonelor vechi industriale;
- ţesut urban destructurat, în zonele destinate intervenţiilor urbane neterminate.

*Fig. 49**. Spaţii urbane rezultate din alăturarea / suprapunerea de texturi urbane cu caracter diferite**. Sursa - autorul*

- *Spaţiu urban segregat* – nu neapărat la nivelul ţesutului, ci datorită alăturării de funcţiuni incompatibile (având cea mai mare pondere în cadrul limitei de studiu – aproximativ 40%) – peisajul rezultat fiind unul ambiguu, incoerent, având însă vagi tendinţe de dinamzare, prin mixarea funcţiunilor (fig.54);

Fig. 50. ***Spaţiu urban segregat –funcţiuni diverse, nerelaţionate volumetric sau funcţional**. Sursa - autorul*

- *Spaţiu urban linear* – spaţiu orientat, caracteristic zonelor aparţinând

marilor axe – fie circulaţiilor carosabile, elementului natural Dâmboviţa, sau amenajărilor peisagere (axul principal din Parcul Carol) – identificat într-o proporţie de cca 15% – generat în cadrul peisajelor cu valoare ambientală – în general omogene, coerente (fig.55);

Fig. 51. ***Spaţiu urban linear – organizat de-a lungul unor axe****. Sursa - autorul*

- *Spaţiu urban variat* – caracteristic ţesutului tradiţional, cu străzi scurte, schimbări de direcţii şi perspective, cadru urban variat, regim variabil de înălţime, cuprins între parter şi P+3-4 niveluri (fig.56), perceptibil în proporţie de aproximativ 25% în teritoriul analizat.

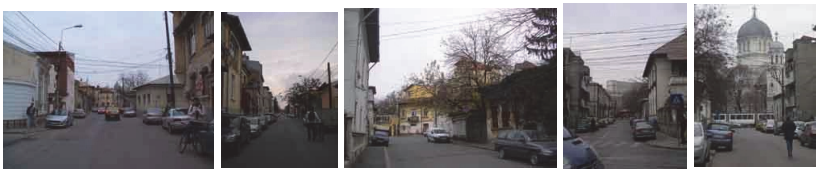

Fig 52. ***Spaţiu urban variat – perspective indirecte, schimbări de direcţii, axe****. Sursa - autorul*

Corespunzător caracteristicilor identificate, spaţiul urban este fie obositor şi necomunicativ, apăsător din cauza densităţii de construire, a ambianţelor multiple manifestate în fragmente spaţiale mici, fie prietenoase şi liniştite, fie lipsite de ambianţă, seci, opace sau – în opoziţie cu acestea – destinse, largi, transparente. Peisajul constituit astfel variază puternic de la peisaje reprezentative, cu elemente de prestanţă semnificativ–identitară, la peisaje anoste, lipsite de caracter şi elemente de identitate.

În fapt, aria studiată cuprinde un peisaj multiplu, variat, complex, în care nu lipsesc valorile arhitectural urbane, semnificativ identitare sau sociale, dar în care lipseşte coerenţa spaţială care să asigure tranziţia armonioasă dintre diferitele tipuri de spaţii, texturi urbane, caracteristici şi semnificaţii.

Palierul semnificativ – identitar

Urmărind într-o schemă simplă amplasarea principalelor puncte ce se constituie ca repere zonale şi/sau locale, se poate observa o distribuţie a

acestora pe direcţii paralele şi perpendiculare pe cursul Dâmboviţei (schema ilustrată în fig.6.21.) – care pentru multă vreme a constituit identitatea însăşi a oraşului, fie că ele urmăresc artere de circulaţie existente sau linii majore de relief. Se generează astfel o reţea virtuală de elemente – reper, puncte de semnificaţie ce se pot constitui ca identităţi locale, sau poate chiar mai mult. Reţeaua astfel generată este din păcate imperceptibilă în momentul de faţă, imaginea urbană fiind puternic dependentă de ţesutul alambicat, spart, puternic fragmentat. Deşi cornişa Dâmboviţei a constituit iniţial principalul element compoziţional, ea s-a şters din memoria oraşului prin intervenţii urbane indiferente conformării topografice, chiar dacă punctele de identitate urmăresc această linie naturală care le conferă o poziţie şi o semnificaţie în cadrul urban.

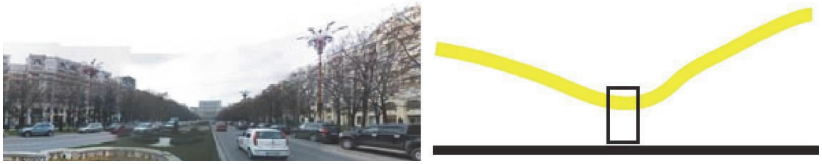

Fig. 53. ***Reţeaua elementelor – reper şi a punctelor de identitate zonală / metropolitană în zona studiată****. Sursa - autorul*

Pe lângă reperele marcate, aparţinând principalelor obiective identificabile în cadrul sitului – la nivel metropolitan şi zonal, există o serie de alte repere locale – aparţinând fie ţesutului vechi, fie noilor inserţii şi cerinţe funcţionale, care pot contribui la stabilirea unei identităţi, cum ar fi Strada Xenopol - singura stradă cu scări din Bucureşti, Primăria Sectorului 4, Palatul Justiţiei, Academia Tehnică, Universitatea Titu Maiorescu, Liberty Center, nominalizate de locuitori şi persoane care frecventează zona.

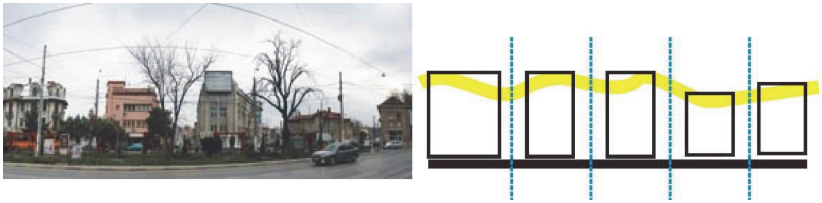
Peisajul se lasă citit destul de greu, în parcurgerea acestuia identificând câteva situaţii care se pot constitui într-o clasificare a modurilor de percepţie a spaţiului:

- *deschidere totală a spaţiului* – perspectivă largă, din care privirea scapă, finalizată sau nu printr-un capăt de perspectivă:

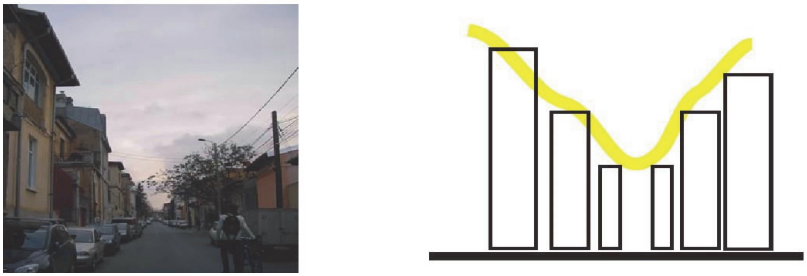
Spaţiu deschis, orientat către un capăt de perspectivă

- *centralitate* – spaţiu dinamic, ale cărui limite nu pot fi percepute dintr-o singură privire, ci prin desfăşurarea secvenţială a cadrelor succesive:

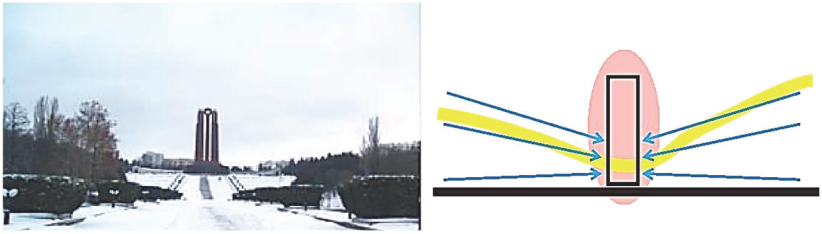
Spaţiu central, perceptibil prin rotirea privirii pentru observarea limitelor

- *direcţionare* – peisaj constituit din direcţii susţinute de cadrul construit, care controlează percepţia spaţiului:

Spaţiu direcţionat prin continuitatea fronturilor şi raportul înălţime / lăţime

- *focalizare* – peisaj controlat de prezenţa unui element sau a unui ansamblu de elemente care se constituie în pol de atractivitate, în subiect al imaginii percepute:

Spaţiu direcţionat către un element de interes, care focalizează privirea

- *panoramare* – perceperea sub forma unei imagini constituită din succesiuni de cadre a siluetelor îndepărtate:

Spaţiu panoramic, alcătuit din succesiuni de cadre cursive, fără limite perceptibile

Peisajul perceput în cadrul unui parcurs cumulează aspecte diverse, marcate de configuraţia generală a spaţiului care poate accentua sau diminua elementele care-l generează, în funcţie de raporturile şi dialogurile stabilite. Accentele, punctele de reper, dominantele sunt puse în valoare sau anulate de volumetria generală, funcţionalitatea sau semnificaţia spaţiului. Se creează practic o legătură strânsă între informaţia vizuală, informaţia funcţională şi informaţia psiho-socială, care îşi pune amprenta asupra peisajului urban, influenţând direcţiile acestuia de transformare. Informaţia se dovedeşte a fi o forţă suficient de importantă pentru a se constitui în motivaţie, urmând atât dorinţa socială, cât şi tendinţele de modernizare imprimate de tranziţia către noua eră info-comunicaţională.

Problema peisajului aferent zonei studiate este în primul rând incoerenţa. El este perceput ca o imagine spartă, alcătuită din fragmente separate, aparent fără legătură între ele. Trăsătura esenţială a acestuia este însă varietatea lui prin codurile vizuale pe care le oferă – între omogen, pitoresc, neutru, anost sau atractiv, care se compun într-un mozaic de imagini remarcabile, ce pot fi

relaţionate într-un parcurs cursiv, coerent, pitoresc. Este un peisaj care poate fi consumat atât static – pentru că oferă obiective punctuale, cât şi dinamic – dacă aceste obiective sunt legate într-o reţea tematică sau pur şi simplu turistică.

Pe de altă parte, imaginea este generată şi de îmbinarea stilistică, mai mult sau mai puţin reprezentativă, a subzonelor constituite din aria studiată, tributare în mare parte tipologiei funcţionale originare. Predomină – cel puţin ca expunere de-a lungul principalelor căi de acces – arhitectura interbelică, combinată cu o arhitectură – dacă se poate spune - tradiţional–rezidenţial urbană, sau cu arhitectura funcţionalistă a anilor ’80. O importantă arie este ocupată de stilul industrial al începutului de secol, care oferă obiective de interes semnificative, atât ca imagine, dar şi ca realizare tehnică structurală, integrându-se într-o panoramare a istoriei perioadei industriale româneşti: Gara Filaret, Fabrica de Chibrituri, Uzina de Gaz Filaret etc. Tendinţa generală este însă, fără deosebire de stil, zonă sau specific, de neglijare sau chiar indiferenţă în faţa valorilor existente, uneori de ignorare a unui potenţial evident generat de existenţa unui cadru arhitectural, istoric sau urban valoros.
O caracteristică generală a sitului este tendinţa de pierdere a identităţii, deşi – conform celor afirmate, majoritatea zonelor sunt relativ coerent constituite iniţial, pierdere generată fie de intervenţiile brutale în ţesut ale urbanismului anilor ’80, fie de modificare a structurii sociale, sau de banalizare a semnificaţiilor prin aplatizarea şi degradarea temporală, lipsa modernizării sau actualizării acestora.

Palierul istoric

Zona studiată poate fi regăsită în istoria Bucureştilor ca Mahalaua Calicilor – mahala aflată la sud de Dâmboviţa. Ea cuprindea iniţial un palier social aparte - după cum spune Adrian Majuru în cartea sa – Bucureştii mahalalelor – “un teritoriul interzis “normalilor” şi accesibil doar celor loviţi de soartă locuiau sau se retrăgeau marginalizaţii: toţi cei respinşi de societate din pricina handicapului fizic sau psihic, foşti oşteni cu răni ce nu puteau fi vindecate, oameni suferind de boli contagioase etc.”[73] Aceştia erau numiţi de către cei din popor “calici”, originea termenului făcând referire la cei nefericiţi, neputincioşi, cu incapacitate fizică.

Se pare că zona a fost iniţial o aşezare rurală, un sat al calicilor, în relaţie cu un domeniu domnesc din partea de sud a oraşului. Teritoriul calicilor s-a

[73] **Majuru, Adrian** – *Bucurestii mahalalelor sau periferia ca mod de existenta*, ed. Compania, Bucuresti 2008, p.66.

format în timp din Mahalaua Postăvari (pe partea de sud a Dâmboviţei), mahalaua Tarnovului – sau Arhimandritului (în jurul bisericii Sfinţii Apostoli) care în timp va cuprinde şi Podul Calicilor – mai târziu Podul Calitei, mahalaua Antimului – numită după mitropolitul Antim Ivireanul, mahalalele Sf. Ilie din Prund şi Domniţa Bălaşa din Prund – în Ostrovul Dâmboviţei, Sf. Ecaterina – la poalele Dealului Mitropoliei, Mahalaua Golescului, Mahalaua Vlădichii – în vechea Ţigănie Mitropolitană, iar spre nord – Mahalaua Sf. Ilie – Rahova.

La sfârşitul secolului al-XVII-lea Constantin Brâncoveanu mută populaţia calicească de pe domeniile domneşti pentru a le împărţi pe acestea boierilor săi, pe locul mahalalei sărăcăcioase dezvoltându-se grădinile de distracţie Vărarului, Grădina La şapte nuci, Grădina Laptev, precum şi domenii cu vii şi livezi. Spre sfârşitul secolului XIX – începutul secolului XX, apar Fabrica de spirt Bragadiru, Antrepozitele Comunale, Fabrica de Încălţaminte Milet, Fabrica de Ulei Phoenix, Fabrica de Chibrite şi Timbre.

În prezent, aria studiată păstrează în structura ţesutului urban succesiunea etapelor de intervenţie urbană – regăsind în morfologia ei fragmente de ţesut de tip spontan, inserţiile de tip haussmanian al bulevardelor Regina Maria şi 11 Iunie, parcelările proiectate (Tacu, Gramont, Învoirii), restructurarea perioadei socialiste, articulate de o serie de repere urbane (Mitropolia, bisericile Mihai Vodă, Radu Vodă, Bucur, Monumentul Eroilor).
Multă vreme aria aferentă Mahalalei Calicilor va păstra atmosfera de periferie, deşi dezvoltarea urbană masivă situează teritoriul aferent ei în mare parte în zona centrală; percepţia de către locuitori reţine încă amprenta lăsată de vechea identitate, deşi buna localizare şi inserţii ulterioare de tipul Parcului Carol o situează printre zonele atractive ale capitalei.

În istoria zonei poate fi identificat spiritul locului, dar şi modul în care acesta a evoluat, s-a transformat, în acord cu dorinţele societăţii pe parcursul timpului. În limita studiată se întâlneşte încă o variată paletă socială, cunoscut fiind faptul că ţesutul vechi rezidenţial este atractiv atât pentru categoriile sociale defavorizate (datorită existenţei locuinţelor abandonate, lipsei infrastructurii, etc), dar şi pentru cei cu statut social peste nivelul mediu, datorită valorii istorice şi culturale pe care o prezintă. Elementele de patrimoniu existente, încărcate cu istoria frământată a zonei, alcătuiesc esenţa valorii de semnificaţie a ariei studiate, generând direcţii potenţiale şi scenarii de intervenţie care au în centrul preocupărilor lor geniul locului, aşa cum a fost înţeles şi cum a evoluat pe parcursul procesului său de desăvârşire în timp, în intimă relaţie cu spaţiul său de manifestare.

Oportunităţi şi tendinţe de restructurare pentru revitalizarea zonei şi a peisajului urban

O strategie de restructurare urbană este în primul rând oportună pentru revitalizarea zonei datorită potenţialului existent, reprezentat pe de o parte de rezerva de teren asigurată de siturile industriale în curs de reconversie funcţională, şi pe de altă parte de elementele de valoare existente în perimetrul studiat – reprezentative fie prin semnificaţie, funcţiune sau valoare artistică (Patriarhia Română, Parcul Carol şi Mausoleul etc.). O astfel de intervenţie ar trebui să aibă în vedere trei aspecte:

1. reglementarea zonei – prin elaborarea unor strategii de dezvoltare şi restructurare funcţională şi volumetric–spaţială, care va avea la bază un regulament de urbanism ce va stabili condiţiile de interventie – prin remodelare, construire, valorificarea existentului sau transformarea acestuia. Având în vedere suprafaţa zonei este necesară conceperea unui plan de intervenţie şi acţiune structurat pe paliere corespunzătoare diferitelor scări spaţiale – ce va porni de la nivelul pietonului – scara străzii, a spaţiului public şi a elementului de arhitectură, scara vecinătăţii imediate, şi va ajunge la scara zonei – înţelegând stabilirea unor relaţii prin identificarea reţelelor comunicaţionale (fizice / virtuale) ce asigură conexiunea între elemente, perceperea şi apropierea spaţiului. În acest sens, trebuie avută în vedere şi reglementarea la nivelul conexiunii în teritoriu, prin formularea unor posibile previziuni de dezvoltare, şi ierarhizarea acestora în cadrul organismului urban, stabilind rolul şi poziţia la nivel metropolitan / regional. Strategiile trebuie să ţină cont de peisajul generat, de modul în care acesta va fi perceput în cadrul ariei metropolitane, dar şi la scara zonei, de către locuitori sau utilizatori cotidieni sau ocazionali (turişti).

Astfel, în cazul zonei studiate reglementarea trebuie să pornească de la re-structurarea sistemelor comunicaţionale – şi în special al reţelei de spaţii publice. Existenţa unor elemente reper la nivel urban în arealul în discuţie, dar nerelaţionate între ele, marchează absenţa unui sistem spaţial şi funcţional care să poată conduce la realizarea coerenţei spaţiale necesare. În prezent, ţesutul urban este segregat şi incoerent, datorită atât juxtapunerilor de funcţiuni de multe ori incompatibile, dar şi sistemului de circulaţii dificil. Crearea unei reţele de spaţii publice care să lege elementele–reper existente trebuie să constituie scheletul reglementărilor ce urmează a fi construite, generând reguli şi priorităţi de acţiune.

2. înţelegerea importanţei şi construirea unei infrastructuri sociale de calitate – o corectă analiză a zonei va stabili în primul rând structura socială,

asociată spaţial zonei studiate, precum şi previziuni în ceea ce priveşte mobilitatea acesteia şi tendinţele de transformare (datorate în mare parte modelării şi reconversiilor funcţionale). Reglementarea va trebui să pornească de la ancheta socială, de la sesizarea de către individ şi grup de indivizi a disfuncţiilor existente (la nivel local, zonal şi metropolitan) – fie că privesc calitatea spaţiilor publice, probleme de circulaţie şi transport în comun, sau probleme sociale. Conştientizarea indivizilor pe de o parte de problemele existente, pe de altă parte de potenţialul local, se constituie ca punct important în strategia de revitalizare a zonei. Pe de altă parte, stabilirea unei reţele fizice comunicaţionale trebuie să ţină cont de situarea dotărilor publice (şcoli, grădiniţe, clinici, case de cultură) în vederea relaţionării acestora şi stabilirii unui traseu potenţial care să le asigure accesibilitatea. Completarea ţesutului cu funcţiuni sociale, publice şi culturale se constituie ca necesitate a zonei, atât pentru "irigarea" zonei reziden-ţiale în timpul zilei, dar şi pentru asigurarea unor servicii în imediata proximitate a locuinţelor. Implicaţiile infrastructurii asupra peisajului se fac simţite în utilizarea spaţiului, în structura socială care populează zona, deci implicit în modul de percepere al acestuia.

3. valorificarea patrimoniului existent şi crearea unor noi puncte de atractivitate – o identificare a elementelor arhitectonice / urbane / artistice valoroase existente în cadrul ţesutului analizat va conduce către necesitatea stabilirii unei ierarhii spaţiale, o gradare a parcursului va produce o creştere a atractivităţii, atât la nivel zonal, dar şi la nivel municipal. Construirea unei imagini puternice pe baza unui patrimoniu existent, dar şi pe baza unei restructurări ce are în vedere modernizarea unui ţesut depăşit de actualele probleme şi cerinţe ale societăţii informaţionale, presupune pe de o parte atragerea populaţiei în exprimarea intenţiei, pe de altă parte a administraţiei publice şi a potenţialilor investitori.

Un astfel de proces presupune demararea unei serii complexe de acţiuni:

- identificarea patrimoniului existent;
- marcarea zonelor ce necesită / permit restructurări puternice (schimbarea funcţiunii majore, remodelarea circulaţiilor / ţesutului, inserarea de elemente – reper);
- stabilirea unor trasee majore de parcurgere a spaţiului, în funcţie de circulaţiile importante, reperele existente şi/sau propuse, zone frecventate de populaţie, sau cu o anumită tradiţie;
- ierarhizarea pe tronsoane a zonelor propuse spre revitalizare / restructurare;
- realizarea unor studii de fezabilitate pentru prezentarea autorităţilor locale;
- atragerea potenţialilor investitori, prin prezentarea beneficiilor

posibile (economice – sporirea atractivităţii zonei – la nivel imobiliar, turistic, investiţional; culturale; sociale; emoţionale);

- informarea populaţiei prin mediatizare - site-uri de prezentare, informare şi dezbateri, publicitate.

Toate etapele trebuie înţelese în strânsă legătură cu Peisajul Urban aflat în procesul de transformare produs de trecerea în era informaţională, care îşi pune amprenta tot mai mult asupra societăţii urbane. Tehnologia informaţională dezvoltă aspectul comunicării fără limite, în care detaliul devine element de reper, de recognoscibilitate în lumea globală a uniformizării culturale.
Astfel – reglementarea zonei va determina o restructurare necesară pentru revitalizare, dar şi pentru crearea cadrului necesar de implementare de noi semnificaţii, realizarea unei bune infrastructuri va asigura atractivitatea prin calitatea şi complexitatea serviciilor, în timp ce valorificarea patrimoniului reprezintă demersul necesar pentru construirea unei identităţi în vederea conştientizării, aproprierii şi conturării ca brand zonal, sau reper la nivel teritorial.

Identificarea elementelor de diversitate şi a capacităţii de adaptabilitate a ţesutului urban

Potenţialul sitului studiat este dat tocmai de varietatea ţesutului urban, a funcţiunilor existente, a diversităţii imaginilor urban–arhitecturale şi a valorilor istorice, culturale, peisagistice. În prezent, situl oferă o multitudine de identităţi, insuficient valorificate pe de o parte, şi necorelate în cadrul unei reţele spaţiale, pe de altă parte. Realizarea unei coerenţe la nivelul parcursului va avea ca efect, printre altele, realizarea unei imagini unitare, de ansamblu a zonei, care va putea fi constituită ca identitate a sa, cuprinzând atât elementele individuale, cât şi legăturile dintre ele. (de exemplu – materializarea unui traseu de la Patriarhie la Parcul Carol va permite vizualizarea unor zone de ţesut rezidenţial tradiţional, putându-se lega la nivel cultural cu o serie de alte obiective pe parcurs).

Fig. 54. ***Imagini percepute pe traseul Patriarhie – Parcul Carol****.*
Sursa – arhiva personală

Se va avea astfel în vedere suprapunerea mai multor scări conceptuale, fiind necesară gândirea de ansamblu a traseului propus, corelată îndeaproape cu elementele morfologice ale ţesutului prin care se realizează intervenţia, şi cu obiectele de interes care îl agrementează.

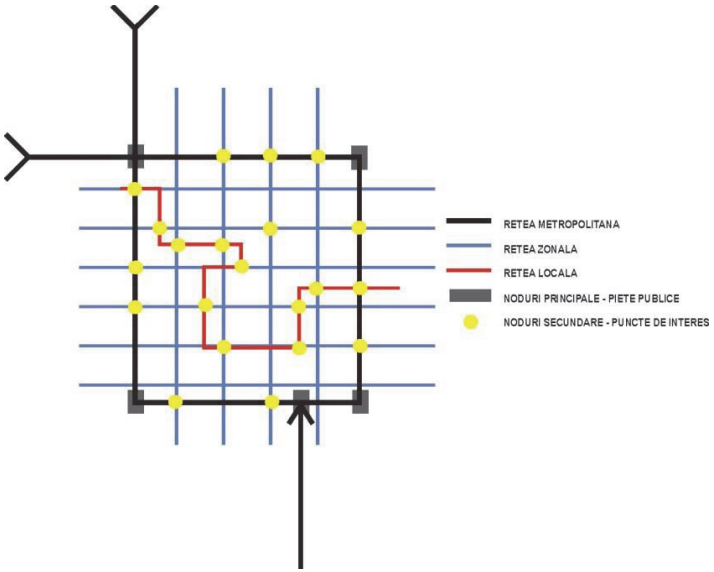

Fig. 55. ***Schema de relaţii între diferite tipuri de reţele şi scări de percepţie****. Sursa – autorul*

Există astfel mai multe ipoteze:

- relaţionarea elementelor într-o ierarhie stabilită (fixarea unor puncte de reper - identitate între care parcursul relaţionează obiecte de importanţă mai mică, generând astfel o structură de tip reţea);
- realizarea unor reţele pe tipologii – reţele tematice (ex. - reţea culturală, reţea de agrement, reţea verde etc);
- suprapunere de reţele pe grade de importanţă (reţele principale, reţele secundare, reţele terţiare etc).

Fig. 56. ***Schema de structurare a reţelelor de parcurgere a spaţiului pe grade de importanţă.*** *Sursa - autorul*

Poate fi avută în vedere realizarea corelării între Peisajul mental (cel perceput), Peisajul reprezentat (imaginea reţinută) şi Peisajul real (fizic, existent)[74] în cadrul unui traseu. Reţeaua va fi astfel constituită pe baza imaginilor care se constituie ca repere în peisaj, formând un colaj spaţial de noduri, direcţii, repere.

Realizarea unui astfel de sistem reticular urmăreşte asigurarea flexibilităţii acestuia, în vederea constituirii capacităţii de adaptare a ţesutului diferitelor cerinţe şi nevoi generate de integrarea acestuia în organismul urban şi de procesul continuu de transformare a societăţii. Nodurile reţelei vor fi generate pe de o parte de elemente existente (funcţiuni dominante, repere volumetrice, elemente simbol), pe de altă parte de remodelarea zonelor destructurate şi de introducerea de noi repere şi identităţi.

[74] Tipologizare teoretizată în cadrul capitolului II – *Identitatea urbană în era informaţiei*, subcapitolul *Informaţie, Peisaj, Identitate – Identitatea urbană în cadrul noilor orase regiuni.*

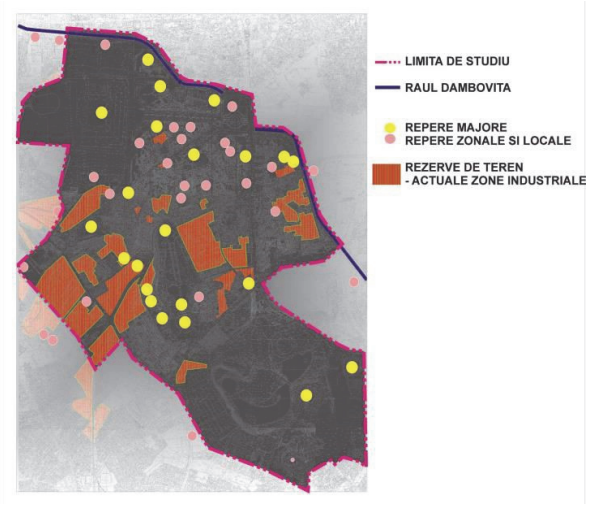

Fig. 57. ***Schema punctelor de identitate şi a rezervelor de teren din zona studiată.*** *Sursa - autorul*

Există, în acest sens, studii realizate în cadrul ariilor industriale din zona Viilor – Istrati, care propun reconfigurarea funcţională şi spaţial volumetrică a zonei, inserând în ţesut o piaţă urbană amplă, subliniată de fronturi continue şi accente de înălţime. Piaţa va fi în directă legătură cu inelul principal de circulaţie al Bucureştiului, constituindu-se în acest fel în nod – reper la nivel municipal.

Fig. 58. ***Reglementări PUZ Viilor – Constantin Istrati – propunere piaţă publică şi reconfigurare insule urbane****. Sursa - autorul*

Rezervele de teren asigurate de ţesutul industrial al zonei sunt arii necesare pentru realizarea unei mixităţi funcţionale necesare pentru asigurarea adaptabilităţii şi atractivităţii, dar şi a deconges- tionării circulaţiei majore a oraşului, prin crearea unuia sau mai multor centre de interes, care să polarizeze interesul în special la nivelul vecinatăţii imediate şi a cartierului, încercând o eliberare a centrului capitalei. Se produce astfel acea descentralizare a organismului urban, tendinţa firească a perioadei actuale, enunţată şi discutată în capitolele anterioare.

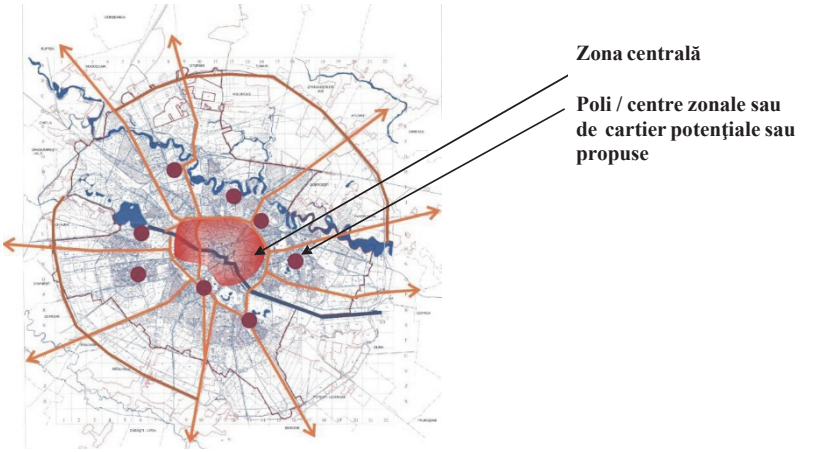

Fig. 59. ***Schema centre zonale potenţiale sau propuse prin documentaţii de urbanism, ilustrând tendinţa de descentralizare a oraşului****. Sursa - autorul*

Selectarea imaginilor specifice sau reprezentative corespunzătoare diferitelor scări spaţiale

Zona de studiu este caracterizată de o serie de imagini reprezentative, de sine stătătoare, nefiind în mod special imagini specifice ariei delimitate. Există astfel mai multe tipuri de repere, constituite în raport cu spaţiul în care s-au constituit, imaginea geniului locurilor respective – memorie, istorie, dar şi tendinţe sau potenţial de dezvoltare ulterioară:

- culturale – (licee, universităţi, case de cultură, spaţii spectacole);
- religioase - Patriarhia Română, Mânăstirile Mihai Vodă, Radu Vodă şi Seminarul Teologic, Mânăstirea Antim, biserica Bucur, biserica

Domniţa Bălaşa, biserica Sf. Spiridon etc.

- simbolice – Mausoleul şi Monumentul Eroilor din Parcul Carol;
- "verzi" – Parcul Izvor, Parcul Carol, Parcul Tineretului, Parcul Unirii, scuarul George Coşbuc;
- "albastre" – râul Dâmboviţa, bulevardul Unirii agrementat cu fântâni arteziene;
- Administrative – Palatul Parlamentului, Primăria Sectorului 4;
- Repere de artă urbană – Fântâna Zodiilor din Piaţa 11 iunie (Parcul Carol).

Clasificându-le în funcţie de scara de percepţie, există mai multe paliere:

- global – Patriarhia Română, Palatul Parlamentului, râul Dâmboviţa;
- metropolitan – Parcul Carol – cu monumentul şi mausoleul Eroilor, Seminarul şi Mânăstirea Radu Vodă, Sala Polivalentă, palatul Copiilor;
- urban – Mânăstirea Mihai Vodă, Parcul Izvor, Parcul Unirii, Primăria Sectorului 4, Autogara Filaret;
- zonal – Biserica Bucur, biserica Domniţa Bălaşa, Fabrica de Chibrituri;
- local - strada Xenofon etc.

Analizând în ansamblu palierele descrise, se poate constata faptul că acestea generează o ierarhie care poate deveni punct de plecare în constituirea reţelei identitare propuse, precum şi în formularea reglementărilor pentru zona studiată. De asemenea, poate fi generat un specific al diferitelor paliere, grupând pe zone şi trasee elementele identificate, putând astfel propune şi funcţiunile potrivit a fi inserate în zonele cu permisivitate sporită, sau în zonele propuse a fi remodelate. Valorificarea patrimoniului constituit din diferitele obiective va fi astfel asigurată de susţinerea acestora prin funcţiuni complementare şi modelarea unui cadru urban care să completeze volumetric ansamblul propus.

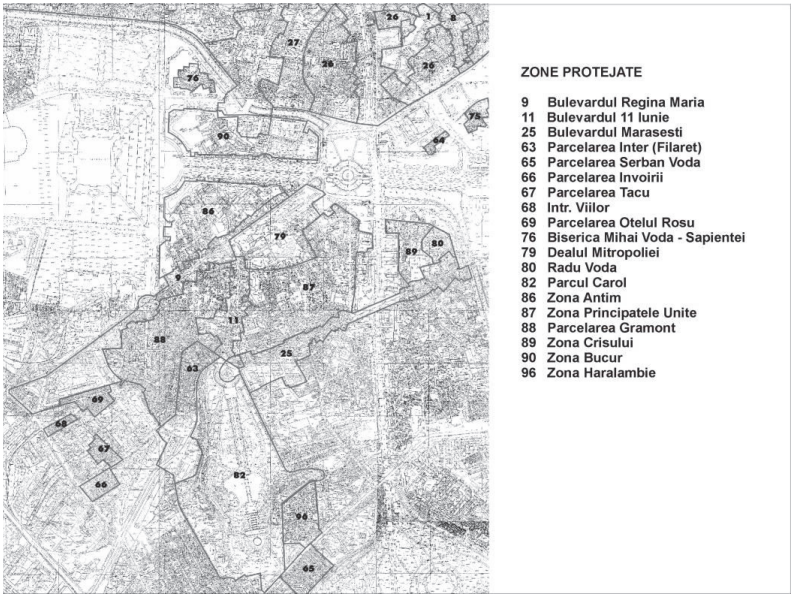

Fig. 60. ***Delimitarea zonelor protejate din aria studiată – extras PUZ Zone Construite Protejate****. Sursa – www.urbanism.pmb.ro*

Studiind morfologia spaţială a zonei, am identificat mai multe tipologii de elemente pe baza cărora se pot construi imagini semnificative, identitare:

- elemente dominante:
  - funcţionale
  - volumetrice
  - simbolice

Fig. 61. ***Exemple de dominante funcţionale, volumetrice, simbolice din zona studiată****. Sursa – arhiva proprie*

- puncte focale

Fig. 62. ***Exemple de puncte focale diferite în funcţie de spaţiul constituit****. Sursa – arhiva proprie*

- fundaluri

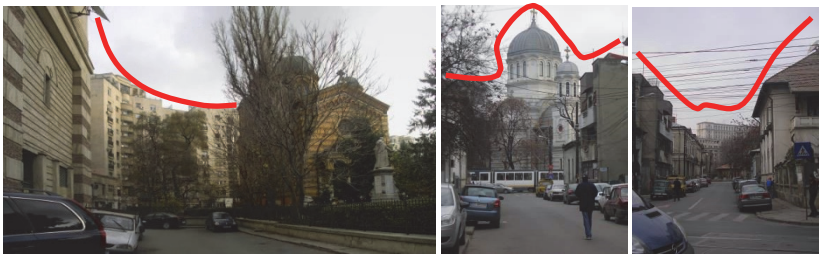

Fig. 63. ***Exemple de forme de obiecte sau ansambluri de obiecte constituite ca fundaluri****. Sursa - autorul*

- ţesut urban coerent
  - omogen (ex. – rezidenţial)
  - variat (mixt)

Fig. 64. ***Exemple de ţesuturi urbane coerente – omogene sau variate****. Sursa – documentaţie cadastrală Bucureşti*

Deşi marcat de numeroase elemente valoroase (istorice, culturale, reprezentative), Peisajul rezultat este unul heterogen şi neunitar. Se simte puternic lipsa coerenţei urbane, a unei viziuni de ansamblu a peisajului, în contradicţie cu complexitatea ţesutului – ce se percepe ca o juxtapunere de imagini de facturi diferite, dar care alcătuiesc un potenţial semnificativ al sitului studiat. Se remarcă astfel o interesantă co-existenţă a unor elemente variate (funcţional, formal, social, reprezentativ) slab relaţionate, în cadrul căreia se dezvoltă cu un fel de nonşalanţă parazitară noi inserţii urbane fără nici un fel de dialog cu istoria locului.

Concluzia este că situl beneficiază de un număr impresionant de imagini semnificative, chiar memorabile, care reprezintă principalul potenţial al lui. Scara la care acestea se bucură de recunoaştere variază, în funcţie de mai mulţi parametri – de factură socială, administrativă, culturală, estetică. Se configurează astfel foarte important rolul reţelei în peisajul urban, pentru relaţionarea acestor imagini şi corelarea lor cu contextul complex pe care-l reprezintă, devenind spaţiul necesar societăţii informaţionale.

Interacţiunea dintre palierele morfologic şi funcţional ale spaţiului urban

Evoluţia şi transformarea pe parcursul timpului a ţesutului urban a generat, firesc, discrepanţe sau modificări în modul de utilizare al acestuia, contribuind la schimbări de amploare variabilă, în generarea fluxurilor, a punctelor sau zonelor de atractivitate. Pe de altă parte, funcţiunile semni- ficative îşi păstrează importanţa în teritoriu (ca Patriarhia, Parcul Carol), în timp ce altele – prin dezafectare – determină apariţia unor "viduri" urbane, constituindu-se pe de o parte în probleme, pe de altă parte în rezerve de spaţiu, propice unor intervenţii urbane de regenerare a ţesutului.

Ţesutul vechi rezidenţial, devenit necorespunzător la un moment dat pentru nevoile de locuire, a suferit transformări de mai multe tipuri, fie că loturile mici au fost cumulate, fie că unele locuinţe au devenit sedii administrative, adaptându-se unor noi cerinţe şi nevoi. Au apărut astfel alte funcţiuni – ca cele de birouri, ori mici puncte comerciale, determinate de buna poziţionare faţă de centrul oraşului şi de repere urbane importante. Această diversificare a ţesutului rezidenţial tradi- ţional nu corespunde însă cu mixitatea funcţională necesară, ea fiind o rezultantă a intereselor externe, şi nu interne ale zonei. Alternanţa acestora cu zonele industriale dezafectate conferă oportunitatea intervenţiei în folosul ariei de vecinătăte, făcând posibilă rezolvarea dezechilibrelor apărute. Pe de altă parte, este necesară estimarea duratei de viaţă a diferitelor suprafeţe încă funcţionale, pentru o identificare a rezervelor de spaţiu posibile pentru dezvoltări ulterioare.

Vârsta ţesutului, nu unul dintre cele mai vechi din Bucureşti, dar identificabil istoric în vechile mahalale ale oraşului, justifică existenţa unor zone cu o infrastructură precară, îmbătrânită sau insuficientă pentru noile dezvoltări – pornind de la dotările tehnico edilitare, şi ajungând la infrastructura de circulaţie care trebuie fie redimensionată, fie regândită în cadrul sistemului, pentru asigurarea necesităţilor actuale de trafic – atât auto, cât şi pietonal.

Sintetizând aspectele prezentate, am identificat următoarele tipologii de situaţii:

1. *Zone funcţionale transformate* pe parcursul timpului, cu un ţesut ce nu suportă dezvoltări ulterioare. În acest caz, soluţia este de revitalizare a acestuia, pornind de la identificarea elementelor valoroase, şi apoi prin modelarea ţesutului în funcţie de gradul de protecţie şi permisivitate, a revizuirii infrastructurii, în vederea inserarii de noi funcţiuni pentru cerinţele imediate ale populaţiei care locuieşte / utilizează zona.
2. *Zone funcţionale dezafectate*, aflate în vecinătatea unor zone rezidenţiale sau de agrement. Discutăm aici despre cazul industriilor – caz în care acestea se constituie în suprafeţe cu un mare potenţial de intervenţie pentru asigurarea dotărilor sau modelărilor urbane.
3. *Zone poluante, încă funcţionale,* care generează incompatibilităţi cu vecinătatea imediată. Soluţia optimă depinde în acest caz de gradul de utilizare şi actualitate a activităţii respective, variind de la adaptarea tehnologiilor de producţie în vederea reducerii poluării, la considerarea ca rezervă ulterioară de dezvoltare, şi gândirea în consecinţă a modelării urbane actuale.
4. *Nuclee tradiţionale*, funcţionabile şi cu o semnificaţie puternică la nivelul oraşului sau zonei. Aici situaţia prezintă în general probleme la nivelul accesibilităţii sau relaţionării la nivelul ţesutului, fiind necesară realizarea unor legături optime de circulaţie carosabilă şi pietonală, în acord cu importanţa nucleelor - prin refacerea sistemului edilitar şi carosabil, realizarea reţelei de spaţii publice şi pietonale.

Încadrarea în noua eră IT îşi va pune propria amprentă asupra ţesutului, studiul urmărind vizualizarea tocmai a acelor aspecte care să asigure o tranziţie armonioasă şi să pregătească premisele de dezvoltare sau transmfrmare ulterioară. Impactul şi consecinţele vor fi diferite pentru fiecare situaţie în parte; astfel – ţesutul care nu suportă dezvoltări datorită configuraţiei şi elementelor de patrimoniu incluse va fi valorificat, inclus într-o reţea publică, într-un parcurs pietonal; zonele dezafectate constituie importante rezerve de teren, la fel ca şi cele industriale poluante; nucleele tradiţionale vor trebui revitalizate, în vederea regăsirii identităţii pierdute, extrem de

importantă în acest caz fiind acceisbilitatea şi conectivitatea. Integrarea în era informaţională presupune o bună accesibilitate şi conectivitate, mixitate şi identitate – aspecte care devin cuvinte – cheie în procesul de restructurare, peisajul urban constituind fundalul întregului proces.

armonizarea dintre istorie şi modernitate - relaţionarea palierelor temporale

Un aspect extrem de important este acela că identificarea patrimoniului existent atrage atenţia asupra vecinătăţii imediate, generând arii de protecţie, care să poată fi modelate sau amenajate în scopul punerii în valoare a obiectivelor. Problema evidentă care decurge din alăturarea diferitelor tipuri de ţesut, precum şi din inserarea de noi programe / obiecte de arhitectură, este acela al dialogului generat. Pentru că intenţia restructurării este aceea a valorificării elementelor de identitate existente, dar şi a realizării de noi puncte de atractivitate urbană, există riscul de a pune în umbră, în plan secund, obiectele sau zonele de patrimoniu (prin impactul la nivelul imaginii, prin inserarea de funcţiuni incompatibile sau nepotrivite cu cadrul arhitectural existent etc). Restructurarea trebuie să urmărească în acest sens o corectă analiză şi diagnosticare a zonei, intervenind în funcţie de gradele de permisivitate şi de protecţie. Noile inserţii vor avea în vedere dialogul pe care îl vor construi la nivel funcţional, volumetric, social, fiind gândite în acord cu reţeaua în care se inscriu sau pe care o generează.

Realizarea legăturilor dintre elementele de patrimoniu şi inserţiile contemporane va urmări structurarea în cadrul sistemelor propuse, identificarea fiecăruia în ierarhia spaţial–urbană, justifi- când şi la nivelul traseului reţeaua din care fac parte; în contextul Erei Informaţiei trebuie permanent avută în vedere necesitatea comunicării, a transmiterii informaţiilor despre obiective, atât în parcurgerea fizică a spaţiului, cât şi într-o prezentare media sau general-informativă, cu caracter de promovare. Poate fi avută în vedere o strategie care să fie permanent prezentată în cadrul unui website dedicat subiectului în sine, promovând valorile, modul în care sunt protejate şi valorificate, şi etapele de intervenţie pe măsură ce acestea sunt parcurse (după exemplul Paris Rive Gauche sau Bilbao[75], acesta din urmă putând servi şi ca model, oferind o similaritate din punctul de vedere al ţesutului). În ipoteza introducerii unor elemente moderne (ocazie pe care o oferă un proiect de restructurare de tipul Planului Urbanistic Zonal din zona Viilor – Istrati prezentat) care pot deveni

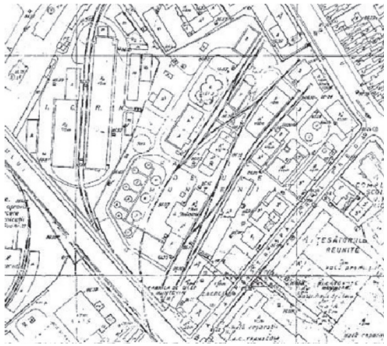
[75] Vezi studiul din cadrul capitolului 2 – *Identitatea urbană în era informaţiei*, subcapitolul *Cadrul urban tradiţional în contextal revoluţiei IT – Studii şi exemple.*

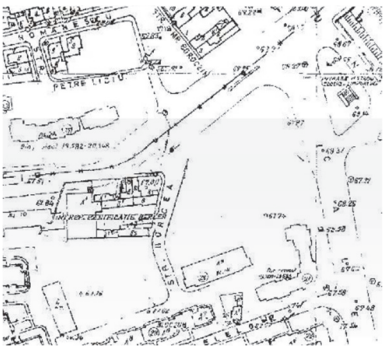
simbol al zonei, alături de cele tradiţionale, poate fi avută în vedere, luând în considerare utilizarea imaginii propuse ca brand al zonei (de tipul muzeului Guggenheim, din Bilbao). Pericolul anulării caracterului tradiţional poate fi înlăturat printr-o analiză aprofundată, care să lege într-o relaţie echilibrată elementele tradiţionale şi cele moderne (de exemplu, unul din elementele de identitate ale Parisului a devenit în ultima perioadă şi Arcul Defense, fără să fie în detrimentul elementelor tradiţionale, ci întărind, alături de acestea, imaginea metropolei; el realizează un frumos dialog la nivelul axei urbane propuse cu Muzeul Luvru, obeliscul din Place de la Concorde şi Arcul de Triumf)**.** Odată stabilită o reţea ierarhică în care principalele obiective se relaţionează în mod coerent, pot fi identificate locul, silueta şi tipologia optimă de inserare a unei noi volumetrii ce poate deveni reper în ţesut.

Se poate genera în acest fel o schemă relaţională pentru o arie determinată, în care fiecare nod al reţelei să prezinte caracteristicile proprii şi cele ale spaţiului urban din care face parte; vizualizarea în paralel a nodurilor care alcătuiesc schema va determina caracterul general, potenţialul şi necesarul de intervenţie. Fiecare nod va avea astfel o strânsă legătură cu reţeaua în sine şi cu restul nodurilor urbane, având rol de "link" urban – corelând la nivel de informaţie spaţiile fizice urbane, relevând specificul şi întărind identitatea zonală. Se va realiza o armonizare între structura socială, structura urbană şi structura estetică şi cultural – identitară – pe fondul major al globalizării, rezultatul fiind acel Peisaj Urban specific coerent, cu valori şi continuitate – satisfăcând cerinţele complexe ale societăţii informaţionale, benefic unei vieţi urbane echilibrate. Realizând aceste relaţii – rupturile şi segregările din spaţiul urban (de exemplu inserţiile brutale ale perioadei socialiste) vor fi diminuate poate până la dispariţie de către cursivitatea spaţială, coerenţa traseului şi sentimentul de apropriere. Acestea vor oferi individului societăţii contemporane mediul fizic stabil şi complex, recognoscibil şi identificabil de care are nevoie într-o lume a uniformizării şi virtualizării.

Identificarea spaţiilor care pot primi noi interpretări (raportate la identitatea întregului)

În cadrul zonei analizate există mai multe tipuri de zone destructurate, incoerente sau neconstituite, care pot fi utilizate într-o strategie de intervenţie urbană, pentru realizarea unor zone de legătură, pentru inserarea de funcţiuni în prezent absente, dar necesare, pentru constitu- irea de noduri-reper în cadrul reţelei urbane (funcţionale, volumetrice şi/sau identitare).

	Tipul zonei	Delimitare planimetrică	Intervenţii recomandate / suportate
1.	**Zone rezultate în urma inserţiilor urbane ale perioadei comuniste** (spatele blocurilor, trasarea circulaţiilor majore)		- conservarea şi protejarea ariilor valoroase - inserarea de noi spaţii publice şi plantate - rezolvarea unor probleme de circulaţie locală (pietonală / carosabilă) şi parcare
2.	**Zone industriale dezafectate**		- conservarea şi valorificarea elementelor valoroase - rezolvarea zonelor funcţionale necesare, în prezent absente, ţinând cont de nevoile comunităţii şi ale oraşului - rezolvarea unor probleme majore de trafic (municipal / zonal / local) - structurarea sistemului de spaţii publice - asigurarea unui procent pertinent de spaţii plantate

3.	**Spaţii de tip maidan**		- rezolvarea unor legături la nivelul ţesutului urban - inserarea unor pieţe urbane, sau degajarea spaţiilor dificile, de tipul intersecţiilor - inserarea unor noi parcaje publice

Tabel 6. ***Tipuri de zone destructurate – rezerve de teren pentru intervenţii urbane.*** *Sursa - autorul*

Delimitând astfel tipurile de spaţii cu un anumit potenţial de intervenţie, pot fi identificate anumite zone care pot fi reinterpretate, care pot primi noi identităţi, sau ale căror identităţi pierdute pot fi revalorificate. Am menţionat deja zonele industriale care constituie un puternic potenţial în acest sens, modul în care ele pot fi restructurate putând fi realizat fie printr-o regândire complet nouă a ţesutului, fie printr-o păstrare a memoriei locului, a specificului industrial al zonei, şi introducerii de noi funcţiuni într-o arhitectură industrială care poate deveni un simbol al teritoriului ocupat de acestea (exemplu - zona Filaret). Un alt tip este acela al zonelor destructurate de intervenţii urbane majore, care se pot afla în două situaţii: fie prezintă o identitate puternică, dosită în spatele marilor ansambluri de blocuri, care trebuie redescoperită, marcată şi mediatizată (zona din spatele blocurilor intervenţiilor din zona Unirii – Splai – Palatul Parlamentului), fie sunt zone fără o valoare semnificativă, ele putând primi în acest caz identitatea vecinătăţii imediate, în momentul în care este legată într-un ansamblu coerent cu aceasta. (zona Splaiului dintre intersecţiile cu Bd. Mărăşeşti şi Timpuri Noi). În cadrul ţesutului urban pot exista şi anumite zone de tranziţie între arii cu identităţi constituite (zona dintre Patriarhie şi Parcul Carol), sau zone nestructurate (zona industrială de pe Şoseaua Viilor – Calea Progresul), determinate de o abordare nouă şi prea puţin studiată în acord cu contextul general, care – în funcţie de suprafaţa şi configuraţia acesteia – pot fie dezvolta noi funcţiuni şi eventual chiar constitui noduri în cadrul unui tip de reţea, fie pot prelua din tipologia unei zone adiacente, şi asigura legătura între două sau mai multe zone diferite morfologic (devenind un fel de spaţiu de articulare între acestea). (zonele dintre ţesuturile de loturi tradiţionale şi rezidenţa colectivă).

Intervenţiile ce pot fi realizate în astfel de cazuri îşi vor asuma rolul de a asigura un dialog între istoria locului şi inserţiile contemporane, de a armoniza la nivel spaţial configurativ şi funcţional rupturile sau segregările urbane. Ele vor putea constitui noduri în noile reţele propuse, articulaţii în cadrul ţesutului asigurând acea calitate a peisajului care conferă coerenţa parcursului.

Construirea de noi imagini şi/sau identificarea imaginilor existente care să exprime specificul corespunzător diferitelor medii ale societăţii informaţionale

În urma analizei efectuate asupra zonei studiate şi a acţiunii anterioare de selectare a unei serii de imagini specifice corespunzătoare diferitelor scări spaţiale, am identificat următoarele elemente care oferă imagini sau o anumită semnificaţie sau specificitate fie a unei unităţi de vecinătate, fie a unei unităţi teritoriale delimitate funcțional, spaţial sau social, fie a zonei sau chiar a oraşului:

1. Patriarhia Română
2. Palatul Parlamentului
3. Parcul Carol
4. Monumentul Eroilor
5. Fântâna Zodiilor
6. Arenele Romane
7. Sala Polivalentă
8. Palatul Copiilor
9. Fabrica de Chibrituri
10. Autogara Filaret

Fig. 65. ***Imagini semnificative şi repere din zona studiată****. Colaj arhiva personală*

Teritoriul din cadrul limitei studiate a fost identificat în diferite moduri, abordări interesante, de către persoane diferite, din diferite categorii. Astfel au existat opinii şi în funcţie de zona intervievării – "oraşul din spatele zidurilor" referindu-se la ţesutul vechi cuprins în careul de blocuri din zona Unirii – Palatul Parlamentului, "bucată din micul Paris" – în zona Patriarhie – Șerban Vodă, sau "zonă neinteresantă, neatractivă, nu oferă destule servicii" – piaţa Filaret, "spaţiu prea larg, greu de parcurs" – Bulevardul Unirii. Un studiu realizat împreună cu studenţii secţiei de Amenajarea și Planificarea Peisajului a UAUIM a relevat diferite opinii rezultate în urma unor analize efectuate pe sit, a intervievării populaţiei – remarcând faptul că o serie de repere din zona studiată sunt identificate nu numai ca repere locale ci şi la nivel metropolitan – Patriarhia, Parcul Carol, Sala Polivalentă. În funcţie de segmentul de vârstă, opiniile au diferit în raport cu recunoaşterea reperelor locale, ca şi în ceea ce priveşte atractivitatea zonei.

O concluzie evidentă este aceea că elementele semnificative din zona studiată fac parte dintr-o varietate de categorii funcţionale - cultural–artistică, religioasă, administrativă, industrială, comunicaţională. Motivaţiile sunt diverse – acestea fiind fie funcţiuni polarizatoare (ca Patriarhia, Autogara, Arenele Romane, Sala Polivalenta), fie dominante volumetrice (prin masă – Palatul Parlamentului, sau siluetă – Monumentul Eroilor), sau elemente reprezentative / semnificative.

În primul rând trebuie avută în vedere competitivitatea zonei, în vederea sporirii calităţii spaţiului urban şi a atractivităţii. Funcţiunea comercială – destul de slab dezvoltată în limita de studiu – este un posibil factor al neglijării zonei. Prezenţa celor două mall-uri nu asigură suficient frecventarea zonei, ele situându-se în extremităţile acesteia. Interesul trebuie adus în interior, pentru a putea promova valorile existente. Zonele de activităţi, servicii şi administratie sunt necesare pentru eficientizarea zonei. În ariile industriale actuale se pot materializa centre de activităţi şi servicii, care să asigure locuri de munca şi să satisfacă cerinţele locuitorilor sau vizitatorilor. Acestea pot fi corelate cu elementele de atractivitate situate în zonele cu o accesibilitate mare, astfel încât să se constituie ca centri polarizatori, ele permiţând concentrarea unei mase importante de indivizi.

Coeziunea teritorială este un parametru care poate fi realizat prin inserarea în cadrul ţesutului rezidenţial - care se constituie ca majoritar - a unor reţele de servicii publice şi spaţii plantate (scuaruri, promenade, pietonale). Posibilitatea de parcurgere pietonală asigură percepţia şi consumarea spaţiului urban, în acelaşi timp cu stabilirea unei coerenţe a imaginii urbane. Corelarea acestora cu palierul artistic–imaginativ, prin marcarea nodurilor reţelelor cu elemente de artă urbană care să se constituie ca identitate locală poate

fi un important factor în apropierea spatiului de către locuitori şi în sporirea solidarităţii sociale.

Construirea unui sistem spaţial multiscalar, în vederea realizării conexiunilor dintre diferitele scări de percepţie

Obiectivele urmărite de satisfacerea cerinţelor noului tip de societate al erei informaţionale - de constituire a unei identităţi, a unei semnificaţii zonale prin încadrarea într-o reţea teritorială[76], de rezolvare a problemelor de trafic generate de nevoia de mobilitate, de descentralizare urbană, mixitate funcţională şi dezvoltare a mediilor de comunicare fizice şi non-fizice – pot fi conturate în cadrul sitului studiat, în urma analizelor realizate.

Astfel, (re)construirea identităţii urbane zonale şi locale – trebuie discutată pe palierele aferente scărilor teritoriale. Palierul reperelor metropolitane va genera trecerea ulterioară la nivel urban, zonal şi apoi local, prin relaţionarea ierarhizată a reţelelor.

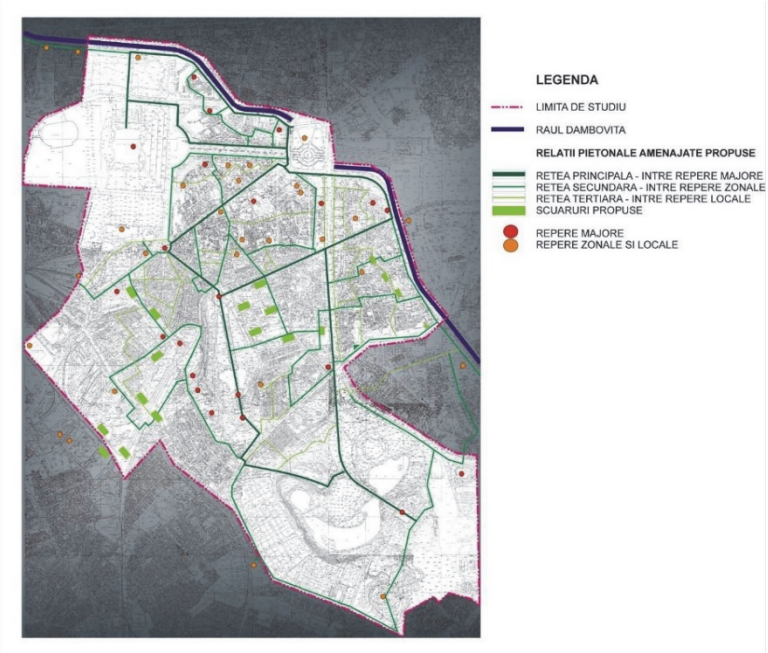

Fig. 66. ***Propunere sistem ierarhizat de parcurgere a spaţiului****. Sursa - autorul*

[76] Problemă dezbătută în cadrul capitolului 2 – *Identitatea urbană în era informaţiei*, subcapitolul *Problema identităţii urbane în cadrul noilor oraşe-regiuni*

De exemplu, un element de identitate puternică, din sfera religiei – Patriarhia, recunoscută ca important reper metropolitan, poate direcţiona interesul către palierul următor – de semnificaţie urbana – a bisericilor şi incintelor mânăstireşti urbane – Mânăstirea Mihai Vodă, Mânăstirea şi schitul Antim, Mânăstirea Radu Vodă, bisericile Domniţa Bălaşa, Bucur, prin propunerea unui traseu tematic.

Fig. 67. ***Propunere reţea de legătură între obiectivele de cult istorice sau semnificative la nivel urban.***
Sursa - autorul

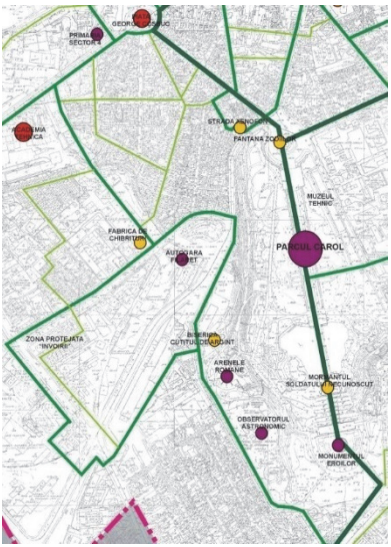
Pe de altă parte, un reper aparţinand unui tip de palier, poate fi relaţionat într-o reţea de vecinătate, cu elementele de identitate zonale, chiar dacă ele aparţin unor categorii funcţionale diferite, urmărind în acest caz accentuarea caracte-rului şi specificităţii locale.

Repere locale

Repere zonale

Repere municipale

Figură 68. ***Schema de relaţionare zonală a diferitelor repere urbane.***
Sursa - autorul

Rezolvarea problemelor de trafic se pot realiza prin materializarea proiectelor aprobate la nivel municipal – de continuare a inelului principal de

circulaţie al Bucureştiului, prin restructurarea parţială a tramei stradale, sau a gabaritelor, adaptate fluxurilor actuale şi previzionate.

În această idee, studii de urbanism întocmite şi aprobate propun realizarea unui centru urban în cadrul ţesutului studiat, care ar satisface nevoia organismului urban metropolitan de descentralizare, putând îngloba funcţiunile necesare unui astfel de pol de interes – administrative, culturale, comerciale, reprezentative, garantând şi mixitatea funcţională necesară. Atractivitatea unui astfel de centru va asigura şi o importantă degajare a circulaţiei către centrul Bucureştiului, oferind gama de activităţi necesare şi locuri de muncă care să redirectioneze o parte din fluxurile existente. Pe de altă parte, prin identificarea rezervelor de teren existente, pot fi introduse noi funcţiuni în ţesut, satisfăcând nevoile urbane generate de cerinţele tot mai complexe ale societăţii. (fig.62. PUZ Viilor - Istrati)

Configurarea unui sistem de circulaţie pietonală care să lege nodurile constituite din spaţii publice şi elementele–reper sau semnificativ / identitare va contribui la facilizarea mobilităţii în cadrul ţesutului, generând o reţea coerentă de parcurgere a spaţiului, practic remodelând peisajul urban prin constituirea de noi relaţii perceptuale, lucru care va contribui puternic la construirea noilor identităţi şi la valorificarea celor vechi. Varietatea morfologică a ţesutului este unul din principalele avantaje ale zonei, punând în valoare tipologii diferite de repere – elemente spaţiale sau funcţionale, arhitectural-urbanistice sau peisagere. Această varietate generează tipuri diferite de ambianţe, rezultate din suprapunerea palierelor funcţional şi semnificativ – identitar, care interacţionează, dezvoltând potenţiale caracteristici spaţiale în zonele interstiţiale. Întâlnim ambianţe domestice în zone de factură centrală – care readuc în discuţie caracterul vechi al oraşului şi dorinţa de conservare şi reabilitare, sau ambianţe verzi înconjurate de ambianţa rece a ţesutului industrial – suprapunere care generează efecte de tipul vidului urban, şi determină potenţialul de investiţie şi transformare al sitului.

În ideea de a propune un set de obiective, politici şi acţiuni în vederea unei intervenţii urbane în zona studiată, trebuie trasate direcţiile de acţiune:

- dinamizarea unui ţesut relativ static (intervenţia dificilă în ţesutul vechi a determinat pentru o vreme stagnarea intervenţiilor)
- valorificarea ariei prin atragerea de investiţii potrivite statutului şi caracterului zonei – o calitate crescută a spaţiului public, completarea funcţională a zonei prin servicii publice, zone administrative, puncte comerciale;
- transformarea ariilor industriale în două direcţii:
  - conservarea cadrului arhitectural valoros al vechilor construcţii industriale şi inserarea de funcţiuni publice pentru valorificarea acestuia şi transformarea în puncte de atractivitate (obiecte de

patrimoniu reprezentative pentru perioada industrială);

- restructurarea marilor insule industriale urbane şi disponibilizarea terenurilor în vederea rezolvării unor probleme urbane: continuitatea circulaţiilor, asigu- rarea fluxurilor majore, introducerea de noi funcţiuni ce necesită arii semnificative.

- crearea de noi locuri de muncă, care să concentreze fluxurile de circulaţie către un centru zonal, într-o strategie de degajare a zonei centrale, precum şi în vederea stimulării unei autonomii zonale;

- utilizarea accesibilităţii asigurate de marile artere care străbat zona în vederea redirecţionării fluxurilor şi a irigării ţesutului urmărind realizarea unei coerenţe a imaginii;

- sporirea calităţii spaţiului public, şi implicit a condiţiilor de locuire şi consumare a zonei, încurajarea parcurgerii pietonale a spaţiului prin agrementarea acestuia cu elemente de identitate locală şi zonală;

- sprijinirea intervenţiilor prin realizarea de parteneriate, întocmirea unui cadru legislativ care să protejeze cadrul existent şi să încurajeze investiţiile în zonă;

- mediatizarea intervenţiilor propuse prin dezvoltarea mediilor de comunicare – ecrane interactive amplasate în spaţiul urban, elemente de informare urbane, site-uri dedicate urmăririi proceselor de materializare a propunerilor, dar şi în vederea obţinerii de reactii şi sugestii din partea populaţiei, de implicare a acesteia şi dezvoltare a unui spirit civic.

Trebuie avută în vedere importanţa realizării coerenţei urbane nu numai la nivel fizic, ci şi la nivelul informaţiei spaţiale, astfel încât spaţiile să fie relaţionate între ele prin caracteristici recognoscibile, sau indicii formal–volumetrice sugerate sau determinabile în percepţia peisajului urban.
Hărţi -scheme ale reţelelor fizice de parcurgere a spaţiului, prin utilizarea simbolisticii şi a reprezentării iconice şi stilizate amplasate în principalele noduri ale reţelei, alături de un sistem de info-kioşkuri care să ofere informaţia necesară, contribuie la formarea de imagini mentale corespunzătoare traseelor propuse.

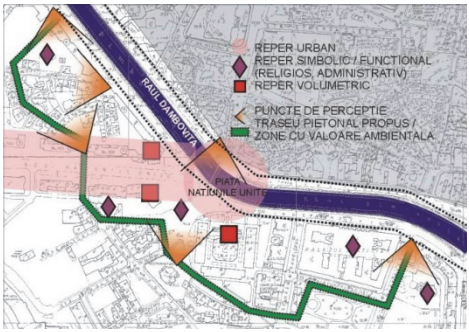

Fig. 69. ***Exemplu de hartă - schemă pentru un traseu propus, folosind reprezentarea simbolistică****. Sursa - autorul*

Stabilirea de strategii de constituire a identităţii urbane

Strategia de reconstituire a identităţii urbane în limita studiată grupează mai multe paliere de intervenţie şi acţiune:

1. ***palierul fizic – spaţial***

Interventia în cadrul palierului fizic–spaţial urmăreşte reducerea segregărilor şi diferenţelor din parcurgerea şi perceperea spaţiului urban, prin constituirea unei imagini în acord cu statutul de metropolă a Bucureştiului. Importantă este în acest context inserţia urbană care devine element de articulare spaţial–volumetrică şi semnificativă, completând profilul complex al structurii urbane prin armonizarea dintre vechi şi nou, introducând noi semnificaţii şi întărind identităţile existente. Sunt vizate în acest sens atât cadrul construit, cât şi cel natural (înţelegând prin "natural" parcurile şi spaţiile plantate urbane), în contextul existenţei unei valoroase arii verzi în zona de studiu – atât prin simbolurile cumulate, cât şi prin valoarea cantitativă. Există în aria studiată o relaţie strânsă între configurarea volumetrică naturală a sitului şi identitatea ei – fiind organic legată de istoria sa şi de tendinţele de dezvoltare ulterioară (cornişa Dâmboviţei). Apare astfel necesară reîmprospătarea memoriei locului prin marcarea structurii naturale, prin punerea în valoare a acesteia, prin strategii axate pe acţiuni specifice.

2. ***palierul ambiental***

În urma analizelor efectuate am identificat o reală varietate de ambianţe urbane datorate tipologiilor diverse dar şi intervenţiilor survenite în structura oraşului – fie că acestea sunt legate de elementele naturale ale sitului (Dâmboviţa, parcurile), fie de istoria oraşului, fie de elemente tradiţionale sau de adaptare la condiţii fizice sau economice. Toate acestea au generat situaţii particulare, care sunt sau pot deveni elemente de identitate, şi tocmai din acest motiv această diversitate constituie atractivitatea locului. Întărirea ambianţelor specifice şi relaţionarea lor în parcursuri pietonale sunt măsuri importante în strategia propusă.

3. ***palierul socio- cultural***

Incoerenţa urbană, fragmentarea şi segregarea, inserţiile brutale au determinat pierderea sentimentului locului, a apartenenţei indivizilor. O strategie de revitalizare va avea în vedere întărirea statutului zonelor şi construirea unei infrastructuri sociale şi culturale intim legată de materializarea conceptului de coerenţă urbană, integrându-le în nodurile propuse sau constituind puncte de atractivitate sau chiar elemente de identitate sau specificitate locală. Manifestările culturale – care fac deja parte din specificul zonei datorită

prezenţei Arenelor Romane – pot fi suplimentate, transformate într-o caracteristică, mai ales ţinând cont de profilul istoric – protejat a unei importante arii din suprafaţa de studiu. Astfel se poate iniţia o relaţionare a nodurilor propuse cu diferite forme de manifestare, şi transformarea într-o tradiţie urbană, legate de ideea de happening, inducând surpriză în viaţa utilizatorilor spaţiului urban.

4. ***palierul funcţional – economic***

Una din problemele zonei este atractivitatea – aflându-se într-o situaţie de conflict generată de dialogul dintre – pe de o parte: poziţia în cadrul oraşului, contextul natural şi construit, şi pe de altă parte de: permisivitate de construire, cadru social. Astfel – deşi aria studiată se află în mare parte în zona centrală a oraşului, beneficiază de prezenţa spaţiilor plantate, de vecinătatea parcurilor şi de elemente arhitecturale, funcţionale, istorice şi ambientale valoroase, problema care apare este la nivelul posibilităţii de intervenţie, datorită pe de o parte prezenţei zonelor protejate, şi pe de altă parte a marilor insule industriale nereglementate care îngreunează intenţiile investiţionale. Construirea unei strategii de revitalizare în ansamblu care să implice şi interesul administraţiei publice poate avea în vedere constituirea unei reţele care să rezolve atât probleme ale oraşului, dar şi probleme ale zonei, având ca şi consecinţă o creştere a valorii terenului care să poată atrage parteneriate pentru intervenţii majore în zonă. Ideea optimă este aceea a unei investiţii unitare, care să aibă în vedere restructurarea unei zone mari, în care să fie cuprinse atât zonele industriale, dar şi realizarea legăturilor în cadrul ţesutului existent.

5. ***palierul administrativ***

Coexistenţa ariilor protejate şi a zonelor industriale în interiorul ţesutului ridică probleme destul de mari, care necesită obligatoriu implicarea şi conştientizarea autorităţilor publice, a populaţiei şi a actorilor economici. Conştientizarea se referă la înţelegerea importanţei peisajului urban în viaţa urbană a individului, a sentimentului de apropriere şi asumare, fără de care orice intervenţie poate fi sortită eşecului, pentru că aceasta trebuie să fie "adoptată" de către cadrul complex urban – în care societatea are un rol decisiv. Deciziile trebuie asfel să pornească de la nivel municipal, urmărind o conlucrare îndeaproape cu populaţia şi administraţia locală, implicându-le deopotrivă într-un proces coerent de reabilitare şi remodelare a imaginii şi peisajului urban.

6. ***palierul informaţional IT - media***

Realizarea de aplicaţii IT cu scopul de informare şi implicare a populaţiei, în cazul demarării unui proiect urban de amploare, vor trebui să urmărească

prezentarea în cadrul unor site-uri dedicate evenimentului a proiectului, strategiei, scopurilor, dar şi sondaje de opinie, statistici, propuneri de evenimente, happeninguri. Ideea de interactivitate poate spori interesul locuitorilor către această intervenţie, implicându-i conştient în remodelarea sau conservarea peisajului.

Pe de altă parte realizarea de aplicaţii media – cuprinzând reviste, spoturi publicitare, clipuri informaţionale, promovarea de imagini cu impact puternic vor avea un rol extrem de important în demararea procesului de conştientizare şi asumare a specificului local existent sau propus a se materializa.
Intervenţia poate fi extinsă şi la nivel fizic urban prin promovarea "hărţilor" – ce se pot constitui ca elemente de mobilier urban, amplasate strategic în punctele de maximă atractivitate, sau în zonele cu accesibilitate sporită – ca instrumente de informare şi participare, precum şi de marcare a punctelor de interes şi identitate propuse.

O strategie de restabilire a identităţii se materializează în revitalizarea şi remodelarea peisajului urban în vederea construirii unei imagini urbane coerente şi armonioase, în acord cu statutul de metropolă a oraşului şi cu vechile identităţi ale zonei. În acest sens soluţia se conturează în ideea structurării unui sistem de reţele în care nodurile se constituie ca centre de greutate locale, marcat prin continuitatea spaţiului public şi a calităţii amenajării (care să asigure atractivitatea şi continuitatea parcursului).

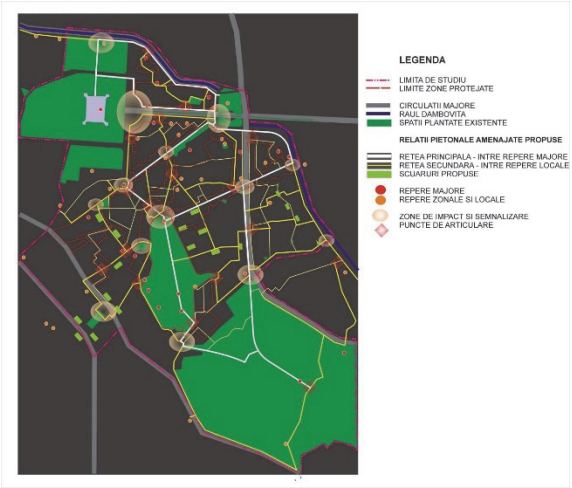

Fig. 70. ***Strategie propusă de structurare a sistemului de relaţii pietonale şi spaţii publice în zona studiată.*** *Sursa - autorul*

Strategia propusă va fi construită pe principiile anunţate anterior, construite pe baza analizelor şi concluziilor stabilite. Reţelele se vor structura între principalele noduri, urmărind stabilirea unor trasee care să cumuleze aspectele reprezentative, specifice ale zonei studiate, caracteristicile majore, în vederea structurării unui peisaj urban coerent în care geniul locului să asigure valoarea acesteia.

Acţiunile intreprinse trebuie corelate şi ierarhizate, în funcţie de termenul de implementare – stabilind măsurile de aplicat în termen scurt, cu direcţie de implicare la nivelul conştientizării, precum şi coordonarea în timp şi între actorii implicaţi, în vederea unei eficienţe în procesul de intervenţie.

	Palierul de intervenţie	Măsuri şi direcţii de acţiune
1	**FIZIC – SPAŢIAL**	▪ Structurarea sistemului de spaţii publice metropolitan ▪ Structurarea sistemului verde la nivel metropolitan ▪ Refacerea spaţiilor plantate existente ▪ Valorificarea reliefului natural al oraşului ▪ Marcarea şi punerea în valoare a volumetriei spaţiale naturale şi construite
2	**AMBIENTAL**	▪ Marcarea locurilor cu caractere puternice şi legarea lor într-o reţea metropolitană ▪ Realizarea de reglementări specifice pentru întărirea identităţilor zonale ▪ Inserarea de spaţii publice de tip pieţe şi scuaruri în interiorul zonelor istorice sau cu o ambianţă specifică
3	**SOCIO - CULTURAL**	▪ Informarea cetăţenilor despre valoarea peisajului urban şi problemele actuale ale zonei ▪ Investirea în realizarea de spaţii de socializare (spaţii publice) ▪ Integrarea zonei în circuitul turistic istoric şi de agrement al capitalei ▪ Realizarea unui program de manifestări culturale şi artistice în spaţiile publice
4	**FUNCŢIONAL – ECONOMIC**	▪ Atragerea investitorilor privaţi în restructurarea imaginii urbane ▪ Alocarea de fonduri refacerii peisajului urban şi gestionarea eficientă a acestora

5	**ADMINISTRATIV**	▪ Iniţierea unor reglementări specifice (volumetrie, ambianţă, caracter) pe zone în cadrul studiilor de specialitate şi în viitorul PUG ▪ Recunoaşterea identităţilor locale în documentaţii specializate şi stabilirea de regulamente locale / zonale în baza acestora ▪ Delimitarea de zone cu priorităţi de investiţie şi încurajarea investiţiilor
6	**INFORMAŢIONAL - MEDIA**	▪ Mediatizarea proiectelor legate de peisajul şi identitatea urbană ▪ Implicarea interactivă a societăţii în stabilirea măsurilor de aplicat ▪ Iniţierea de site-uri interactiv–informative, de reviste virtuale dedicate intervenţiei(iilor) propuse ▪ Editarea unei reviste sau iniţierea unei secţiuni periodice care să informeze asupra desfăşurării proiectului ▪ Realizarea de panouri urbane informative, "hărţi" ale zonei restructurate

Tabel 7. ***Măsurile de acţiune propuse în vederea restabilirii identităţilor locale şi a remodelarii peisajului urban****. Sursa - autorul*

Concluzii ale studiului de caz

Studiul de caz efectuat într-o zonă puternic urbană a capitalei – aflată în sudul Dâmboviţei, între Splai şi Şoseaua Viilor / Şoseaua Olteniţei, alegerea zonei urmărind includerea unei secţiuni urbane complexe – cuprinzând în primul rând arii cu identităţi şi caractere constituite, cu diferite tipuri de ţesut şi funcţiuni diverse, prezintă o structură construită pe tiparele clasice analitice de specialitate, introducând elemente specifice subiectului prezentat. El oferă oportunitatea demons- trării importanţei identităţii şi imaginii urbane în constituirea unui peisaj urban coerent, asumat şi apropriat de către societate, precum şi conturarea unei metodologii de abordare a unui astfel de subiect. Problematica peisajului urban în sine este relativ nou instituită în studiile de urbanism, ea referindu-se nu numai la imaginea constituită a cadrului antropic, ci şi la cadrul manifestărilor sociale, al contextului economic şi administrativ, implicând o abordare multidisciplinară în desfăşurarea studiului.

Scopul studiului este acela al aplicării demersului teoretic construit în urma cercetării şi teoretizării peisajului urban în era informaţională, prin identificarea valorilor locale şi construirea coerenţei peisajului prin relaţionarea

elementelor de identitate locală, zonală şi metropolitană. Construirea unor reţele ierarhizate având ca efect realizarea continuităţii imaginii urbane urmăreşte creşterea atractivităţii precum şi implicarea cetăţenilor prin modelarea conştiinţei civice, stimulând dorinţa de implicare în refacerea peisajului.

Conceptul folosit este preluat din modul de funcţionare a aplicaţiilor web – pornind de la ideea accesibilităţii extraordinare pe care o oferă tehnologia informaţională. Varietatea de opţiuni specifică internetului poate fi împrumutată modului de organizare a spaţiului urban, a parcurgerii şi perceperii acestuia – în aşa fel încât un spaţiu urban diversificat este cea mai potrivită opţiune pentru satisfacerea cerinţelor societăţii informaţionale.

Vocabularul utilizat poate folosi termeni specifici – ca link, hypertext, navigare, în aşa fel încât parcurgerea spaţiului urban poate fi comparată cu navigarea pe Internet, oferind numeroase opţiuni, accesibile din diferite noduri urbane – link-urile spaţiului fizic, în care posibilitatea de a alege un traseu funcţionează precum cuvintele unui hypertext. Peisajul urban se transformă practic într-o metaforă tehnologică, organizarea spaţială de tip mozaic corespunde unei nevoi crescânde de informare, de percepere a unei palete variate de imagini, cuprinzând amenajări diferite, arhitecturi aparţinând diferitelor stiluri şi perioade istorice, dar şi inserţii ale perioadei contemporane, şi – în acelaşi timp - informaţia latentă pentru viitoare tendinţe şi dezvoltări. Flexibilitatea modului de organizare în reţea va permite adaptarea structurii urbane unor noi cerinţe de funcţionare. Informarea permanentă a individului şi oferirea a cât mai multe posibilităţi de alegere se constituie ca o caracteristică a perioadei în care ne aflăm. Peisajul urban este în acest mod materializarea dimensiunii psiho–sociale, care are implicaţii extrem de puternice asupra întregului organism urban. Practic, asupra unei configuraţii urbane existente se imprimă noi moduri de funcţionare rezultate nu numai în urma unor noi nevoi apărute, ci mai ales în urma începutului, blocării şi lipsei totale de practicitate a zonificării funcţionaliste. Aria de studiu prezentată se încadrează extrem de bine în subiectul de cercetare tocmai prin varietatea sa, prin valoarea cultural educativă a spaţiului urban, prin calitatea peisajului, care se constituie ca sursă de informaţii pentru individul societăţii informaţionale, conţinând elemente ale istoriei sale, pornind de la continuarea structurii naturale a sitului, trecând prin transformările suferite, şi până la noile tendinţe ce aşteaptă a se materializa.

Având în vedere că problematica transformării peisajului urban sub influenţele noilor tehno- logii este un proces complex, atât datorită multitudinii de paliere vizate şi implicate, dar şi datorită discutării lui în cadrul dualităţii

real–virtual, interdisciplinaritatea trebuie să constituie o caracteristică a modului de abordare metodologică a subiectului. Astfel, în cadrul paradoxurilor dezvoltate de era informaţională, peisajul urban trebuie să-şi afle sensul în cadrul unui dialog constituit între *variaţie* – cerinţă a societăţii necesară pentru consumul de spaţiu şi permanenta nevoie de informare, *identitate* – atribut al competitivităţii, şi *coerenţă* – cu directă referire asupra legăturii dintre societate şi spaţiul pe care-l locuieşte.

BIBLIOGRAFIE

CĂRȚI , ARTICOLE, PUBLICAȚII

1. **AG4** – *Media Facades* – 2006 DAAB, Germany
2. **Alexander, Christopher** - *A new theory of urban design,* The MIT Press, 1987.
3. **Alexander, Christopher** - *De la Synthese de la Forme, essai*, Collection Aspect de l'Urbanisme, Paris, 1971
4. **Andreu, Paul** - *Tunneling*, în Anyhow, The MIT Press, 1998,
5. **Ascher, Francois** - *Les nouveaux principes de l'urbanisme*, Editions de l'Aube, 2001.
6. **Ascher, Francois** - *La societe hypermoderne*, Editions de l'Aube, 2000
7. **Ascott, Roy** – *The Architecture of Cyberperception*, Architectural Design, London, 1995, p.38- 41, http://www.baunetz.de/aip/1997/1028/hbe/cyberception.html
8. **Asensio, Francisco** - *Atlas des Paysagistes*, ed. Minerva, col. Aubanel, 2006
9. **Benevolo, Leonardo** - *Oraşul în istoria Europei*, Ed. Polirom, Bucureşti, 2003.
10. **Blaga, Lucian** - *Opere filozofice,* Ed. Minerva, Bucureşti, 1985
11. **Bonnefous, Edouard** - *Omul sau Natura ?* , Ed. Politică, Bucureşti, 1976
12. **Braudel, Fernand** - *Structurile cotidianului,* Editura Meridiane, Bucureşti, 1984.
13. **Carcopino, J.** - *La vie quotidienne a Rome,* Hachette, Paris, 1939
14. **Castells, Manuel** - *The Rise of the Network Society*, Blackwell Publisher LTD, Oxford, UK, 1996
15. **Choay, Francoise** - *Alegoria patrimoniului,* Editura Simetria, 1998.
16. **Choay, Francoise** - *Urbanismul, utopii si realităţi,* Ed. Paideia&Simetria, Bucuresti, 2002.
17. **Drewe, Paul** - *In search of new spatial planning concepts - inspired by information technology* – discurs in cadrul conferintei '*Cities in the xxi-st century. cities and metropolis: breaking or bridging?*' - FRENCH MINISTRY OF HOUSING, TRANSPORTATION AND PUBLIC WORKS ET AL. LA ROCHELLE, 19 – 21 OCTOBER 1998
18. **Dupuy, Gabriel** – *L'urbanisme des reseaux, theories et methodes*, Armand Colin, Paris 1991
19. **Faludi A., Valk A.** – *Rule and Order. Dutch Planning Doctrine in the Twentieth Century*, Kluwer Academic Publishers, Dordrecht, 1994
20. **Eftenie, Mariana** - *Concepţie şi proiectare în urbanism prin considerarea utilizatorului – receptor ca factor de referinţă*, Editura Universitară Ion Mincu, Bucureşti, 2002.

21. **Fidler, Roger** - *Mediamorphosis – să înţelegem noile media*, Ed. Idea Design&Print, Cluj, 2004
22. **Gheorghiu, Dragoş** - *Antropologie urbană,* Curs Studii Aprofundate UAUIM, 1998 – 1999.
23. **Gheorghiu, Teodor** - *Locuire şi neaşezare*, Ed. Paideia, Bucureşti, 2002
24. **Gospodini, Aspa** – *European cities and place-identity generators*, Discussion Papers Series, University of Thessaly Publications, Volos, 2002
25. **Gouveia L.B., Gouveia J.B.** – *Towards a social approach to digital cities*, NY 2002 – International conference on Sustainibility in New Economy , www.ufp.pt
26. **Graham, Stephen & Marvin, Simon** - *Splintering Urbanism*, Routlege Taylor & Francis Group, NY, 2002.
27. **Graham, S. & Aurigi, A.** - *Virtual Cities, Social Polarization, and the Crisis in Urban Public Space*, in *Journal of Urban Technology*, vol. 4, Nr. 1, April 1997, pp. 19-52.
28. **Gronlund, Bo** – *Urbanity : lived space and difference,* in **Urban Winds**, www.hjem.get2net.dk 1997
29. **Gronlund, Bo** – *The informational society and the humane city,* in **Urban Winds**, www.hjem.get2net.dk 1993
30. **Gronlund, Bo** – *New Urban theory*, in **Urban Winds**, www.hjem.get2net.dk 2005
31. **Gronlund, Bo** – *The Urban Question and The Rise of the Network Society – on Manuel Castells*, in **Urban Winds**, www.hjem.get2net.dk 1997 / 1999
32. **Hall, Peter** - *Oraşele de mâine,* Editura ALL Educational, 1999
33. **Harouel, Jean – Louis** - *Istoria urbanismului*, Ed. Meridiane, Bucureşti, 2001.
34. **Ianoş, Ioan -** *Sisteme teritoriale – o abordare geografică,* Ed. Tehnică, Bucureşti, 2000.
35. **Ioanid, Virgil** – *Urbanism şi informatică*, Ed. tehnică, Bucureşti, 1988.
36. **Jodidio, Philip** - *Architecture in France*, Ed. Taschen, 2006
37. **Kervern, Georges-Yves, Eger, John M., Douglas, I. -** *Smart and Safe Communities,* www.isoc.org/inet99/proceedings/3j/3j_1.htm
38. **Krier, Rob** - *Urban Spaces*, Rizzoli International Publications, INC, NY 1979
39. **Kuzman, Klaus** – *Urban Networks in international perspective*, Dortmund, 2007, www.planum.net
40. **Laguerre, Michel S.** – *The Digital City/ The American metropolis and information technology – The digital identity of the city: Approaches and interpretations* / IT as Process and Globalization as Outcome – august 2005
41. **Larcher, J.L., Gelgon, T.** – *Amenagement des espaces verts urbains et du paysage rural*, Ed. TEC&DOC, Paris, 2000

42. **Lefebvre, Henri** – *La production de l'espace,* ed. Anthropos, Paris, 1974
43. **Levy, Pierre** - *La cyberculture ou la tradition simultanée*, www.archi-press.org/levy/cyberculture
44. **Levy Pierre** - *The Second Flood Report on Cyberculture* - Culturelink review, no.21/April 1997
45. **Llop, Carlos** - *Metropolitan landscapes : polycentrism , expansion, multi -peripheries and micro - peripheries. From the cliché landscape to the kaleidoscope landscape,* p.91-114 in *The Challenge of landscape in metropolitan areas,* UAB Digital Repository of Documents, 2008 - **www.**ddd.uab.cat
46. **Lovink, Geert** - *Cultura digitală*, col. Panoptikon, Ed. Idea Design & Print, 2004
47. **Lynch, Kevin** - *Good city form,* The MIT Press, 1992.
48. **Lynch, Kevin** - *L'image de la cite*, Paris:Dunod, 1976.
49. **Majuru, Adrian** - *Bucureştii mahalalelor sau periferia ca mod de existenţă*, Ed. Compania, 2003
50. **McLuhan, M. , Q. Fiore** - *The Medium is the Message*, in New York: Bantam, 1967
51. **Melissinos, Alexandre** - Cities as urban "monuments" in *ECC – PAT 2001 - Forward planning: The function of cultural heritage in a changing Europe*
52. **Mesarovic, Mihajlo şi alţii** - *Omenirea la răspântie*, Ed. Politică, București, 1975.
53. **Mihalache, Adrian** – *Amenajarea spaţiului virtual,* în Arhitext Design nr. 7/2003
54. **Mihalache, Adrian** – *Informaţia este informă*, în Arhitext Design nr.12/2005
55. **Mihali, Ciprian** - *Anarhia sensului – o fenomenologie a timpului cotidian*, Ed. Idea Design&Print, Cluj, 2001
56. **Moere, Andrew Vande** - *Infoscape: an Online Visual InformationLandscape for Collaborative Design Education,* Key Centre of Design Computing & Cognition, School of Architecture, Design Science
& Planning, University of Sydney, NSW 2006 Camperdown, Australia, andrew@arch.usyd.edu.au
57. **Mumford, Lewis** - *Le declin des ville ou la recherche d'un nouvel urbanism*, France – Empire, 1970
58. **Mumford, Lewis** - *The highway and the city,* Mentor Book, 1964.
59. **MVRDV** - *Space Fighter – Evolutionary City*, 2006
60. **Norberg Schulz, Christian** - *Existence, space and architecture*, Studio Vista Limited, 1971.
61. **Norberg Schulz, Christian** - *Architecture: Presence, Language, Place*, Skira Editore, Milan. 2000

62. **Nouvellon, Amelie -** *L'INFLUENCE DE LA FORME URBAINE SUR LES CITOYENS / La lisibilité de l'espace public joue t-elle un rôle pour son appropriation ? Le cas de trois places d'Orléans* **-** Université de Tours - AR - 24 septembrie 2002
63. **Patapievici, H.R.** - *Omul recent*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 2001
64. **Pitte, Jean Robert –** *Histoire du paysage francais*, Ed. Taillandier, 1992
65. **Rachet, Guy** – *Universul arheologic,* Bucureşti, Ed. Meridiane, 1977
66. **Relph, Eduard** - *Place and Placelessness*, Pion Ltd., 1976
67. **Relph, Eduard -** *Spirit of Place and Sense of Place in Virtual Realities,* University of Toronto, 2007 - http://scholar.lib.vt.edu/ejournals/SPT/v10n3/pdf/relph.pdf
68. **Ribot, Theodule** – *Psihologia Conceptelor*, Editura IRI, 2002.
69. **Roe, Maggie** - *The social dimensions of landscape sustainability - Landscape and sustainability – ed. By John F. Benson and Maggie Roe, Second Edition, Routlege Taylor&Francis Group, 2007, London*
70. **Rossinot, Andre** – *Avenirs de Villes* – ed. Le Moniteur, Nancy, 2005
71. **Rozenholc, Anita** – *Heritage in a network society* in *ECC – PAT 2001 - Forward planning: The function of cultural heritage in a changing Europe*
72. **Rykwert, Joseph** - *The seduction of place/ The city in the twenty-first century*, published in GB in 2000 by Weidenfeld&Nicolson.
73. **Sandu, Alexandru** - *Structuri urbane*, curs UAUIM.
74. **Sandu, Alexandru** - *Diferenţierea spaţială şi particularizarea spaţiului urban*, Revista Arhitectura nr. 4/ 1975
75. **Sandu, Alexandru** - *Din nou despre specific* , Revista Arhitectura nr. 4/ 1977
76. **Sassen, Saskia** - *The global city: strategic site/new frontier* - Seminar „GLOBALIZATION – a symposium on the challenges of closer global integration" - iulie 2001
77. **Savitch, Hank V**. - *Globalization, Choice and Urban Rescaling,* prezentare publică în cadrul conferinţei "Globalization and Cities, Amereican Political Science Association Annual Meeting", sept.1-5, 2004, Chicago, Illinois.
78. **Siembab, Walter** - *Retrofitting Sprawl: A Cyber Strategy for Livable Communities*, Cyber City Reader, Routledge 2003
79. Skovira, Robert Joseph - Using Informational landscape as a model to understand information use and design within organization, Robert Morris University, rjskovira@att.net, 2004
80. **Toffler, Alvin** - *Şocul Viitorului,* Editura Politică, Bucureşti, 1973.
81. **Toffler, Alvin** - *Al treilea val*, Editura Politică, Bucureşti, 1983.
82. **Toynbee, Arnold** - *Oraşele în mişcare,*Editura Politică, Bucureşti, 1976.

83. **d'Udekem-Gevers, Marie** - *"Les 'Villes Numérisées' : entre discours de l'Union européenne et initiatives locales spontanées en Belgique francophone"*, Actes du 11ème colloque européen en informatique et société "Informatisation et anticipations: entre promesses et réalisations",Strasbourg, 10-12 juin 1998
84. **UnStudio** - Design Models – Architecture, Urbanism, Infrastructure (Ben van Berkel, Caroline Bos), ed. Thames&Hudson, London, 2006
85. **van Bastelaer, Béatrice and Lobet Maris, Claire -** *Social Learning regarding Multimedia Developments at a Local Level. The Case of Digital Cities*,1999 - CITA-FUNDP - University of Namur
86. **Veron, Jacques** - *L'urbanisation du monde*, ed. La Decouverte, Paris, 2006
87. **Veyn, Paul** – *Les grecs ont-il cru a leurs mythes?*, Ed. Le Seuil, 1983
88. **Virilio, Paul** - *Spaţiul Critic*, col. Panoptikon, Ed. Idea Design&Print, 2001.
89. **Wirth, Louis** – *Urbanism as a way of life* – American Journal of Sociology, 44
90. ***- *Altfel de spaţii – studii de heterotopologie* – Coordonator **Ciprian Mihali** – Ed. Paideia, Bucureşti, 2001
91. *- *Anyhow,* Ed. By Cynthia Davidson, The MIT Press, 1998**
92. ***- *Arhitectura care nu există,* Ed. Paideia, Bucureşti, 1999.
93. ***- *Architectural Design - New Towns,* 1994.
94. ***- *Arhitectura* - 1/1987
95. ***- *Arhitext Design - Bucureştiul ca metropolă,* 1/2000.
96. ***- *Architectural Record - Tadao Ando Speaks for the Record,* p.172. 05/2002. McGraw Hill Company
97. ***- *Art et philosophie, ville et architecture*, sous la direction de Chris Younes, ed. La Decouverte, Paris, 2003
98. ***- *Avenirs de villes* – Ed. Le Moniteur, Nancy, 2005
99. ***- *Built environment and information technologies*, Middle East Technical University, Ankara, 2006
100. ***- *Coordonate economice şi dimensiuni ale coeziunii sociale în dezvoltarea durabilă metropolitană – Etapa I: Delimitări conceptual – teoretice*, UAUIM, 2006
101. ***- *Cercetări asupra modalităţilor de dezvoltare a oraşelor competitive şi « inteligente » în societăţile bazate pe cunoaştere E-City* – ASE, 2006-2008
102. *- ECC – PAT 2001 - Forward planning: The function of cultural heritage in a changing Europe**
103. ***- *Globalizare şi identitate*, **Secolul 21** nr.7-9/2001.
104. ***- *Interactive Cities – Anomalie Digital Arts no.6*, sub coordonarea

lui Valerie Chatelet, Ed. Hyx, www.editions-hyx.com, Orleans, 2007
105. ***- *Journal of Urban Design*, vol. 5 - *Complexity and Urban Coherence*, 2000, p. 291-316
106. ***- *La metropole inachevee,* Editions de l'Aube, 1994
107. ***- *Les debats sur la ville 7, Fabriquer la ville aujourd'hui* – sous la direction de **Francis Cuiller**, ed.Confluences, Agence d'urbanisme Bordeaux metropole Aquitaine, 2008
108. ***- *Loc, Locuire, Poluare*, **Secolul 20,** 1999.
109. ***- *Regenerer les Grands Ensembles* – coordonată de Ariella Masboungi, Projet Urbain, Edition de La Villette, 2005
110. ***- *Sociologia franceză contemporană* – ed. Politică, Bucureşti, 1971
111. ***- *Social polarization in post – industrial metropolis,* Ed. by John O'Loughlin, Jurgen Friedrichs, NY 1996
112. ***- *The Challenge of landscape in metropolitan areas,* UAB Digital Repository of Documents, 2008 - *www.ddd.uab.cat*
113. ***- *The City Reader*, Ed. By Richard Legates & Frederic Stout, Routledge, 2000
114. ***- *The image and the region – Making mega-city regions visible!* – ed. by Alain Thiersten, Agnes Forster - Lars Muller Publisher, Baden, Switzerland, 2008
115. ***- *Urbanisme* - iulie / august 1998.
116. ***- *Urbanisme* - martie 1996.
117. ***- *Urbanisme* - mai / iunie 1996.
118. ***- *Urbanismo* – nr. 27, februarie 1996

SURSE INTERNET:

www.archipress.org/levy/cyberculture
www.bilbaoria2000.org
www.cag-acg.ca/en/edward_relph.html *www.crca.ucsd.edu/sheldon/scalable*
www.culturelink.org
www.ddd.uab.cat
www.geog.utoronto.ca/info/faculty/Relph.htm
www.global-vision.org
www.hjem.get2net.dk
www.isoc.org
www.landschaftspark.de
www.lyon-confluence.fr
www.parisrivegauche.com/
www.planum.net

www.rpwf.org/frame_works.htm
www.rudi.net (Resource for Urban Design Information)
http://www.scalablecity.net/
http://scholar.lib.vt.edu/ejournals/SPT/v10n3/pdf/relph.pdf
www.sfsu.edu
www.societatedurabila.ro
www.spacesyntax.org
www.un.org
www.unrisd.org
www.wikipedia.com
www.zaha-hadid.com
www.zmb.ro

Glosar de termeni specifici

1. Accesibilitate

Proprietate a unui spaţiu fizic sau virtual legată de relaţia acestuia faţă de infrastructurile de circulaţie şi comunicaţionale, de amplasarea faţă de principalele puncte de acces în reţea. Putem vorbi de accesibilitate în teritoriu – caz în care prioritară este poziţionarea faţă de principalele artere carosabile şi pietonale, sau accesibilitate comunicaţională, în care infrastructura tehnică şi tehnologică conferă gradul de accesibilitate.

2. Ciberspaţiu

Termen importat din literatura ştiinţifico – fantastică, putând fi descris ca o reţea uriaşă de baze de date tehnologice. Vezi spaţiu virtual.

3. Coerenţă spaţială

Calitatea peisajului urban de a "curge" o dată cu parcurgerea spaţiului, de a se lăsa perceput şi descifrat. Lizibilitatea spaţială este o importantă componentă a coerenţei, la fel ca şi diversitatea morfologică, continuitatea imaginii, varietatea elementelor urbane, marcarea spaţiului urban prin repere şi accente. Coerenţa este o condiţie esenţială pentru constituirea identităţii peisajului urban.

4. Competitivitate

Capacitatea unui organism urban de a se integra economiei globale prin dezvoltarea cu precădere a anumitor sectoare de activitate care să-i asigure atractivitatea la un anumit nivel (mondial, naţional, regional, local). Aceasta se manifestă în contextul unei reţele urbane constituite sau în curs de constituire, în care fiecare pol urban îşi afirmă caracterul predominant, urmărind o complementaritate la nivelul ansamblului.

5. Conectivitate

Calitatea unui element sau unui anasamblu de elemente de a fi coerent relaţionat în cadrul uneia sau mai multor reţele de comunicaţie (informaţionale, de transport, comunicaţionale, etc.), de a asigura utilizatorilor săi conexiunea în cadrul acestora.

6. Digital

Termenul se referă la degetele de la mâini şi picioare folosite de oameni vreme de milenii pentru a număra şi a-şi reprezenta informaţii numerice. Tehnologiile moderne digitale sunt sisteme extrem de rapide de numărare care procesează orice formă de informaţie ca valoare numerică. Pentru stocarea şi procesarea informaţiei, sistemele digitale folosesc o paletă foarte largă de întrerupătoare electronice microscopice, care au doar două poziţii sau valori; aceste întrerupătoare binare pot fi interpretate ca pornit – oprit, unu-zero, da-nu, alb-negru. Informaţia înregistrată de un singur întrerupător se numeşte bit, care este cel mai mic element al informaţiilor accesibile maşinii; limbajul digital se bazează pe un sistem de numărare binar (în baza 2), în loc de un sistem decimal (în baza 10). În limbaj digital şirurile de biţi sunt reunite după anumite reguli sau standarde pentru a forma „cuvinte" numite bytes ce pot fi uşor citite de computere.

7. Genius loci

Concept alcătuit din mai multe componente - topografia, contextul geografic, contextul social – istoric, contextul economic – aspecte care, cumulate spaţial într-un

*anumit spaţiu, generează o aglomerare de informaţii cu influenţe şi consecinţe asupra spaţiului fizic, social şi informaţional, rezultând o serie de peisaje specifice, identitare; pluralitate de locuri care există simultan, pe mai multe nivel*uri*.*

8. Globalizare

Proces capitalist - formă de organizare economică, sub aspectul creşterii rapide a schimbului economic, ştiinţific şi tehnologic, la nivel mondial, fenomen favorizat de evoluţii tehnologice şi de politici deliberate de liberalizare a comerţului şi pieţelor financiare.

9. Glocalizare

Proces dual, bazat pe coexistenţa durabilă şi productivă dintre două contrarii: uniformizarea şi conservarea valorilor în contextul globalizării şi regionalizării.

10. Hypertext

Termenul a fost inventat de Ted Nelson în 1965 pentru descrierea sistemului Xanadu - o colecţie de documente (sau „noduri") conţinând referinţe încrucişate, sau „linkuri" (legături) care, cu ajutorul unui program interactiv, permite cititorului trecerea uşoară de la un document la altul; el se referă la organizarea unităţilor în asociaţii conectate pe care utilizatorul le poate alege; el constituie conceptul de bază a invenţiei World Wide Web, care nu este altceva decât o imensă cantitate de informaţii conţinând conexiuni la un imens număr de legături hypertext.

11. Identitate locală

Caracteristică sau complex de caracteristici ale unei zone mici sau medii ca suprafaţă, cuprinzând o structură coerentă urbană sau rurală percepută în contextul peisajului natural în care s-a format, care se constituie sau se poate constitui ca imagine simbol a zonei.

12. Identitatea peisajului urban

Calitate a peisajului urban, constituită ca proces de acumulare succesivă şi apropriere a unor valori la nivel spaţial, social şi cultural, care conduc la posibilitatea delimitării acestuia în contextul urban major. Identitatea este acea configuraţie a locului – naturală sau antropică – care îl face pe individ conştient de spaţiul pe care-l locuieşte, de care aparţine.

13. Informaţie

Sumă de cunoştinţe şi date despre un anumit subiect (persoană, obiect, eveniment, etc.), având ca modalitate de transmitere comunicarea = schimbul de informaţii – fie că aceasta se produce verbal sau scris, prin semne sau comportament. Evoluţia mijloacelor de transmitere a informaţiilor a condus la explozia tehnologiilor informaţionale şi comunicaţionale ale perioadei contemporane.

14. Infoscape

Hartă a experienţei vizuale a lumii reale, reprezentând consensul impresiilor sociale ale unui grup larg de participanţi, cu posibilitatea de a fi utilizată în cadrul unor diferite scenarii. El reprezintă o colecţie de informaţii subiective – ca emoţii, impulsuri senzoriale, radiaţii electromagnetice, sau prezenţa unor logo-uri comerciale sau simboluri, şi ilustrează multitudinea datelor existente în spaţiul fizic, culese într-o manieră colaborativă asincronică. Conceptul poate fi utilizat ca extensie a hărţilor digitale sau a colecţiilor de imagini-date, care pot fi îmbogăţite cu informaţiile din infoscape (exemplu – colecţiile geografice de imagini, motoarele de căutare de hărţi

– ca Google Maps, etc.). Peisajele infoscape pot fi folosite ca informaţii colaborative pentru actualizarea dinamică a site-urilor de prezentare – aplicaţii web, telefonie mobilă sau console mobile de jocuri.

15. Infrastructura comunicaţională

Ansamblul elementelor tehnice şi soluţiilor tehnologice realizat în vederea facilizării comunicaţiei între indivizi. Ea cuprinde reţeaua comunicaţională, alcătuită din liniile de comunicare (fizică şi/sau virtuală) şi din nodurile de comunicare care constituie puncte de distribuţie în cadrul acesteia.

16. Internet

Internetul - fenomen rezultat în urma dezvoltării tehnologiei informaţiei, instrument destinat iniţial comunicării, al cărui rol şi-a depăşit cu mult scopul iniţial. El îşi are originea în reţeaua americană ARPA (Advanced Research Projects Agency) creată în 1969 de Ministerul Apărării Naţionale al S.U.A. Conceput iniţial ca o reţea destinată exclusiv comunicării între angajaţii agenţiilor guvernamentale şi ai câtorva universităţi americane, strămoşul Internetului a evoluat lent până la jumătatea anilor '70. Ulterior, pe măsură ce noile tehnologii au evoluat, Internetul s-a transformat într-o reţea capabilă să vehiculeze rapid o cantitate însemnată de informaţii.

*Mediul **Internet** este un ansamblu de reţele de calculatoare interconectate care împreună cu miile de calculatoare individuale (terminale, staţii de lucru) şi milioane de utilizatori , constituie comunitatea Internet care are la dispoziţie un mediu informaţional şi de calcul cu foarte multe servicii informatice şi resurse (baze de date diverse, biblioteci de programe, documentaţii, etc.). Mediul Internet constituie un ansamblu complex de arhitecturi, componente fizice şi sisteme de operare, care tratează în mod egal atât minicalculatoarele sau reţelele de calculatoare, cât şi PC-urile sau maiframe-urile.*

17. Mobilescape

Studiu al dinamicilor urbane care pornesc de la activitatea telefoniei mobile dintr-o zonă geografică specifică, având ca rezultat o hartă care oferă posibilitatea unei noi interpretări a sistemelor urbane, propunând noi moduri de a răspunde la o serie de întrebări de arhitectură şi urbanism.

18. Nod intermodal

Ansamblu funcţional – de obicei periferic sau în afara oraşului, apărut în urma dezvoltării mijloacelor de transport şi comunicaţionale, care concentrează în "noduri" funcţionale zone de schimb între diferitele mijloace de transport (fie numai terestre, sau terestre / aeriene). Datorită fluxurilor generate, pe lângă serviciul propriu-zis de transport, s-au ataşat o serie de alte funcţiuni complementare (comerţ, servicii, administraţie – birouri, cazare, cultură), sporind complexitatea conceptului şi determinând configuraţii aproape urbane.

19. Oraş digital

Formă de organizare a informaţiei locale şi a facilităţilor de comunicare, care oferă în mod curent servicii de mediatizare electronică locuitorilor săi; termen folosit pentru site-urile şi serviciile on-line ale administraţiilor locale, ale cetăţenilor sau societăţilor private, şi care fie prezintă un conţinut, fie folosesc metafora urbană pentru a facilita înţelegerea. Oraşele digitale pot fi considerate ca o încercare de a construi noi spaţii publice şi de a recâştiga unele caracteristici ale oraşelor ca locuri pentru comunicare, interacţiune, oportunităţi economice, şi activităţi sociale şi culturale.

20. Oraş global

Nou tip de structură organizatorică propusă de Saskia Sassen, organizată pe baza a şapte ipoteze : (1)dispersarea geografică a activităţilor economice în paralel cu integrarea simultană a acestora, (2) funcţiile centrale devin tot mai complexe, (3) firmele specializate în servicii depind de "economii ale aglomerării" (oraşele globale sunt spaţii de producţie pentru principalele industrii informaţionale ale epocii noastre), (4) de-localizarea sediilor centrale în favoarea activităţii de servicii care deserveşte teritoriul, (5) reţea globală de instituţii şi parteneriate, (6) profesionalismul şi talentul devin valori care accentuează inegalitatea spaţială şi socio-economică a oraşelor, (7) dinamica profesionalismului duce la o informatizare crescândă a activităţilor economice.

21. Oraş informaţional

Oraşul dual al erei informaţionale (Manuel Castells), cuprinzând atât economiile formale cât şi cele informale, dualitate ce se manifestă nu numai în remodelarea teritoriului fizic al oraşului prin concentrarea activităţilor economice fizice în situri centrale şi a celor informale în situri satelit, dar şi în economie, conexiuni globale (cosmopolitanism vs localism), şi formă urbană.

22. Oraş mondial

Concept dezvoltat de Yona Friedman – se referă la punctele majore din cadrul reţelei de oraşe la nivel global, puncte de control sau locaţiile geografice ale puterii economice. Oraşele mondiale sunt deseori regiuni urbane policentrice, constituite dintr-un număr de oraşe diferite constituite istoric, localizate într-o oarecare proximitate.

23. Oraş – regiune

Entitate spaţială cu rol administrativ, economic, social sau cultural – similare conceptului metapolei, definit de Francois Ascher, sau conceptului olandez stedenland. Fenomenul combină conceptul de oraş mondial al lui Yona Friedmann, si cel de oraş global al lui Saskia Sassen. Friedmann, definind conceptul de oraş – mondial, se referea la transformările geografice majore ale economiei capitaliste mondiale în care producţia este internaţionalizată, devenind puncte de control sau centre ale puterii economice. Conceptul de oraş global se referă la locaţiile strategice ca elemente – cheie în dezvoltarea economiei cunoaşterii.

24. Peisaj

Suprafaţa, întinderea percepută de om, al cărei caracter este rezultatul acţiunilor şi interacţiunilor factorilor naturali şi / sau antropici.(Convenţia Europeană a Peisajului)

Concept complex care se referă la un teritoriu delimitat prin caracteristici rezultate în urma evoluţiei istorice, a acumulării de trăsături specifice prin interacţiunea dintre natură şi activităţile umane, care pot fi observate atât prin percepţie directă (subiectiv), dar şi prin analiză de specialitate (obiectiv). El se constituie ca fundalul existenţei a societăţii umane, fiind martorul istoriei şi evoluţiei acesteia.

25. Peisaj urban

Structura ariei geografice specifice unui oraş, inclusiv componentele sale biologică, ecologică, de mediu fizic şi socială, considerate ca o continuitate a spaţiului înglobator, exprimând caracteristicile structurale ale mediului înconjurător. Peisajul urban este expresia relaţiei pe care societatea o are cu mediul în care îşi desfăşoara existenţa, oraşul reprezentând forma în care comunitatea a tradus informaţiile fizice

şi/sau non- fizice existente în peisaj.

26. Regionalizare

Proces în care diferitele subregiuni componente ale unei regiuni constituite se implică în cooperarea şi integrarea economiei, culturii, politicii şi structurii sociale, urmărind construirea unei puternice identităţi regionale.

27. Reţea

Ansamblu format din mai multe sisteme de linii care se întretaie, concept construit pe baza vechiului termen ce semnifică o împletitură din fire, se constituie în prezent ca o tipologie a lumii informaţionale, sub forma structurării diferitelor paliere ale existenţei materiale – economic, social, politic, urban.

28. Sintaxă spaţială

Termen conceput de prof. Bill Hillier în anii 1980 ca instrument pentru a simula impactul proiectelor de arhitectură, sintaxa spaţială reprezintă un ansamblu de tehnici folosite pentru analiza influenţei configuraţiei spaţiale asupra comportamentului uman.

29. Societate tehno-informaţională

Societatea erei informaţionale, caracterizată de individualizare, raţionalizare şi diferenţiere – caracteristici generate de explozia informaţională care oferă individului accesibilitate practic nelimitată în nenumăratele baze de date de informaţii ale worl wide web-ului.

30. Societate hypertext

Conceptul îi aparţine lui Francois Ascher şi defineşte societatea erei informaţionale. În această societate, indivizii multiplii, multiapartenanţi, participă la o multitudine de câmpuri sociale mai mult sau mai puţin stabile: serviciul, familia, cartierul etc., articulate prin legături economice şi culturale. Individul trece de la unul la altul, afişând personalităţi diferite, este ca un cuvânt al unui hypertext informatizat, care are sensuri diferite în funcţie de textul căruia îi aparţine. Astăzi, intersecţiile dintre câmpurile sociale sunt tot mai puţine, indivizii se deplasează în permanenţă între câmpuri, în funcţie de circumstanţe. De aici similaritatea propusă cu cuvintele unui hypertext; fiecare dintre noi interacţionează în „sintaxe" profesionale, familiale, sportive etc. Societatea este compusă din astfel de indivizi – cuvinte care constituie principalele legături între aceste texte – câmpuri sociale.

31. Spaţiu virtual

*Spaţiu parţial metaforic, parţial real, deseori sinonim cu ciberspaţiul – **spaţiul virtual** se constituie ca realitatea cu care majoritatea populaţiei se confruntă zilnic, spaţiul în care îşi desfăşoară procesul de lucru şi în acelaşi timp spaţiul public în care comunică şi primeşte informaţii. El se defineşte prin ansamblul locurilor percepute prin intermediul simţurilor sau imaginaţiei având calităţi sau efecte care pot fi identificate cu cele similare existente în realitatea materială sau conceptibile în această realitate.*

32. Stedenland

Scenariu de dezvoltare urbană olandez, care integrează o structură teritorială coerentă constituită dintr-o reţea de oraşe compacte şi teritoriul dintre ele – spaţiu natural, cuprinzând o mare varietate de medii urbane. El constituie conceptul pe baza căruia funcţionează şi se dezvoltă zona Randstad-ului în prezent.

33. Tehnologia Informaţiei şi Comunicaţiilor

Tehnologia Informaţiei şi Comunicaţiilor este definită prin identificarea acţiunilor pe care le presupune – adică *procesarea datelor pe calculator : utilizarea tehnologiei în informatică, electronică şi telecomunicaţii pentru a procesa şi distribui informaţia în formă digitală şi în alte forme*, sau *studiul sau utilizarea sistemelor de tipul calculatoarelor şi telecomunicaţiilor pentru stocarea, obţinerea şi trimiterea informaţiilor*, şi prin extinderea definiţiei la nivel de sistem, prin identificarea palierelor atinse:

- *Procesarea datelor folosind calculatorul, transmiterea datelor între calculatoare;*
- *Crearea de sisteme şi aplicaţii informatice, în special cele care permit mobilitatea datelor*

într-o reţea de calculatoare, între clienţi şi server, sau prin internet;

- *Organizaţiile sau departamentele de informatică şi comunicare*

Aplicată sistemelor de calculatoare – atât hardware, cât şi software, deseori include şi reţeaua şi telecomunicaţiile, de obicei în contextul afacerilor; deseori – numele unei părţi dintr-o întreprindere care se ocupă cu lucrurile electronice. Utilizată deseori ca sinonim, sintagma „ştiinţa calculatoarelor" este de obicei rezervat aspectului teoretic – academic al informaticii.

49. Teleoraş

Structură multinodală, neierarhizată – loc de acţiune pentru palierele de „teleactivităţi" – activităţi socioeconomice bazate pe comunicare interactivă, individualizată, care conectează persoane şi informaţii.